



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน
โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว
อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

Prevention and surveillance of drug uses through
community leaders, Baan Seo, Uttaradit

โดย นายจักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์ และคณะ

พฤษภาคม 2545

ISBN 974-749-147-8

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของ
ผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

คณะผู้วิจัย		สังกัด
1. นายจักรกฤษณ์	พิณญาพงษ์	สถาบันราชภัฏอุดรธานี
2. นางประเทือง	พิมพ์โพธิ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี
3. นางสาวปรานี	มาท่ามา	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

ผู้ช่วยวิจัย		
1. นายวินตร	แก้วกลุ่มใหญ่	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากท่า
2. นายสมพงษ์	พุดแพง	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากท่า
3. นายสมัย	มาสิงห์	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสี้ยว
4. นายจรัส	สีกา	โรงพยาบาลปากท่า

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนิยม

ปัญหาการใช้สารเสพติดเป็นปัญหาวิกฤตของประเทศ ที่เกิดขึ้นเกือบทุก ส่วนของสังคม ทั้งในสถานศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองหรือชนบท และนับ วันปัญหาจะทวีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายและมาตรการที่จะต่อสู้ และปราบปราม แต่ปัญหาได้เกิดมานานและเรื้อรังในสังคม จึงแก้ไขได้เป็นบางส่วน และยากที่แก้ไขได้ทันที นอกจากนี้วิธีการหลายอย่างเป็นการแก้ปัญหที่ปลายเหตุ จึง เป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอุดมศึกษาที่จะต้องศึกษาหาแนวทางเพื่อเสนอแนะ ต่อรัฐบาล

ชุมชนเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญ มีบทบาทพื้นฐานที่สำคัญต่อคุณภาพ ชีวิตของสมาชิกในสังคม เป็นสถาบันที่รวมวิถีชีวิตของทุกคนไว้ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผู้อื่น ชุมชนมีระบบการอยู่ร่วมกันทั้ง ด้านกฎหมาย ข้อตกลงและความสามัคคีภายใน ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่ช่วยดำรงไว้ของ ชุมชน

การแก้ปัญหาใด ๆ ถ้าสามารถแก้ไขที่ชุมชนได้ จะเป็นการแก้ปัญหาดัน เหตุและยั่งยืน แต่ต้องมีรูปแบบที่เหมาะสม มีทั้งประสิทธิภาพประสิทธิผล และทุกคนใน ชุมชนมีส่วนร่วม

สถาบันต้องขอขอบคุณอาจารย์จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์และคณะที่ได้ ศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความ ร่วมมือของชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าจะมั่นใจว่าจะช่วยแก้ปัญหการใช้สารเสพติดในชุม ชน

รูปแบบที่ได้นี้จะสามารถนำไปเป็นรูปแบบแก่ชุมชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี และถ้าทุกชุมชนได้ใช้รูปแบบนี้แล้ว เชื่อว่าปัญหาการใช้สารเสพติดจะลดลงและหมดสิ้น จากสังคมไทย

ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยที่มุ่งมั่นศึกษาปัญหานี้มานาน งานวิจัยหลายเรื่อง ได้นำไปใช้และเกิดประโยชน์มหาศาล จึงมั่นใจว่าผลการวิจัยฉบับนี้จะมีผลต่อประเทศ ในภาพรวมเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่สนับสนุนการวิจัยใน ครั้งนี้



(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองเดช วงศ์หล้า)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็น การนำผู้วิจัยให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสวงหารูปแบบการป้องกันและ ฝึกระวังการใช้สารเสพติด โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน ภายใต้บริบทของชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ กับคณะกัลยาณมิตรผู้ร่วมทางในงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยคุณ ประเทือง พิมพ์โพธิ์ และคุณปรานี มาท่ามา จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุตรดิตถ์ คุณวินิตร แก้วลุ่มใหญ่ และคุณสมพงษ์ พุดแพง จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอฟากท่า ที่คอยประสาน งานกับทุก ๆ ฝ่าย และจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างดีเลิศ และด้วยความมานะอดทนในการทำงานอัน ยาวนานของผู้วิจัย จึงขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่ได้เอื้อนามมาทั้งหมดนี้ ซึ่งได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้ วิจัยมาตลอดเวลาของการวิจัย

ขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ภาค (สกว) ที่เห็นความสำคัญของงาน วิจัยเรื่องนี้ และให้การสนับสนุนเงินทุนวิจัยรวมทั้งการเผยแพร่ผลงานวิจัยออกสู่สาธารณชน โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ดอกเตอร์ฉัตรนภา พรหมมา ที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัย และเป็นที่ปรึกษา ตลอดระยะเวลาของการวิจัย

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ดอกเตอร์เรืองเดช วงศ์หล้า อธิการบดีสถาบันราชภัฏ อุตรดิตถ์ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนการวิจัย ตลอดจนครูอาจารย์ และกัลยาณมิตรอีกหลาย ท่านที่ได้ให้คำแนะนำและความคิดเห็นที่เป็นประ โยชน์ต่อการเขียนรายงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งทำให้ผู้ วิจัยก้าวข้ามอุปสรรคนานาประการจนลุล่วงมาถึงจุดหมายปลายทาง ถึงแม้ว่าในหลาย ๆ กรณีผู้ วิจัยยังไม่สามารถทำได้ตามความคิดเห็นและความปรารถนาดีเหล่านั้นได้ทั้งหมด

ท้ายที่สุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณ แกนนำและผู้นำชุมชนทุก ๆ ท่าน รวมทั้งประชาชน ในพื้นที่วิจัย ที่ได้ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยได้เรียนรู้ ได้สัมผัส ชักถาม สังเกตการ อย่างมีขันติ ธรรมตลอดระยะเวลาของการศึกษา และศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุตรดิตถ์ที่ ได้อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ และให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยอย่างเต็มอกเต็มใจจนทำให้การศึกษา ครั้งนี้สำเร็จลงได้ในที่สุด

คุณประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ขอมอบให้แก่นำในชุมชนบ้านเสี้ยว ทุก ๆ ท่าน ผู้วิจัยขอเป็นกำลังใจให้ท่านในการทำงานเพื่อชุมชนต่อไป

จักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัยสถานภาพของชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว และ ศึกษารูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน จากการร่วมกันคิดของกลุ่มผู้นำชุมชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการในช่วงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2543 – 28 กุมภาพันธ์ 2545

ผลการวิจัย พบว่า ก่อนที่คณะผู้วิจัยจะได้มีการดำเนินโครงการ ประชาชนเมื่อมีปัญหาจะเป็นลักษณะตัวใครตัวมัน ไม่มีการปรึกษาหารือ โครงการนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนมาพูดคุยปัญหาร่วมกัน ทำให้ทราบว่าเกิดปัญหาเหมือน ๆ กัน โดยได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการคิดรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน คือ 1) ประชุมชี้แจงให้ที่ประชุมประจำเดือนเรื่องการเสพ การขาย การป้องกัน เฝ้าระวังสารเสพติด และติดตามดูถึงที่บ้านทุกครั้ง 2) เมื่อได้รับข้อมูลการเสพของเยาวชนนำไปบอกบิดามารดา และนำเข้าที่ประชุมประจำเดือนโดยไม่เอ่ยรายชื่อผู้เสพ 3) เฝ้าระวังและป้องกันการใช้สารเสพติดโดยการสอดส่องดูแลของผู้นำ และแกนนำ เมื่อพบจะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน 4) ดำรงนำข้อมูลผู้ขายผู้เสพให้แก่ผู้นำ และแกนนำ ทั้ง 4 ข้อนี้ เน้นการดำเนินงานภายใต้การตัดสินใจและความต้องการของชุมชนตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนสามารถคิดเอง ทำเองได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน

กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเริ่มจากเรื่องที่ชุมชนเกิดและว่ายไปสู่เรื่องที่ชุมชนไม่มีประสบการณ์ หรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น โดยเน้นบทบาทกลุ่มคนต่อการมีส่วนร่วมตามศักยภาพของแต่ละกลุ่มคนมีอยู่ และให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นผู้กำหนดและเลือกแบบแผนในการปฏิบัติของตัวเอง รวมถึงการกำหนดกระบวนการให้ได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการตั้งแต่เริ่มต้น คือการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และการวางแผนพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นพลวัตรของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

แต่อย่างไรก็ตามเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมถึงการสร้างเครือข่ายองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งต่อไป

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate conditions and situations of the community in Tambon Baan Seo, Amphur Faktha, Uttaradit province and the drug prevention and caution of this community. It also aimed to study the participating contemplation of community leaders. The study was conducted on participating action research which was in progressed on November 1st, 2000 to February 28th, 2002.

The study revealed that the people didn't express their ideas while they had the problems. When the project was processed, the people had talked together about their problems and they realised that they faced with the same problem. The activities of the drug prevention and caution in community were : I) The meeting that talked about taking drug, selling drug, prevention and drug vigilance was held every month. The habitation was then followed after the meeting. II) An information about taking drug of juveniles were reported to their parents and announced to the meeting without identification of the name list of peoples who took drug. III) The community leaders watched out for drug usage in community and advised people who took a drug. IV) The community leaders realized an information about sellers and peoples who took drug from the police. All of activities were focused on the decision making desire and potential of the local community. In addition, the people could think, learn and analyse the problems of community by themselves.

The participating development processes were started from the simple story that occurred in community and moved to the complex story. These processes focused on community participation. The people decided and selected their programs since a project has begun. They came together to think, decide, set a plan, in progress, follow the result, undertake, receive the benefit and plan to develop continuously. These processes were dynamic of the participating development.

However, to maintain the longitudinal development, the potentiality of community leaders, the vigorous of local agency and the people agency's network should be further developed.

สารบัญ

	หน้า
คำนิยม	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ค
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
- คำถามหลักของการวิจัย	4
- ขอบเขตการวิจัย	4
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	5
- คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
- การศึกษาชุมชน	6
- การมีส่วนร่วมของชุมชน	11
- ความสำคัญของผู้นำชุมชน	16
- การป้องกันปัญหาสารเสพติด	21
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	33
- รูปแบบการวิจัย	33
- วิธีการเก็บข้อมูล / แหล่งข้อมูล	33
- การดำเนินการวิจัย	34
- วิธีการประมวลผล / วิเคราะห์ข้อมูล	37
บทที่ 4 ผลการศึกษา	38
- บริบทของชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว	38
- ผลการวิเคราะห์ชุมชน	45
- การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน	47
- การพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำชุมชน	50
- การสร้างทีมงาน องค์กร และเครือข่ายการเรียนรู้	60

สารบัญ (ต่อ)

- การสร้างรูปแบบการเฝ้าระวัง / ป้องกันการใช้สารเสพติด	67
- การนำรูปแบบไปปฏิบัติในชุมชน	68
- การติดตาม / ประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้	89
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
- สรุปผลการวิจัย	96
- อภิปรายผล	105
- ปัญหา และแนวทางแก้ไขที่พบจากการวิจัย	109
- ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	115

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย มีขอบเขตและความรุนแรงขยายตัวมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการผลิต การค้าและการลำเลียง รวมทั้งการแพร่ระบาดของตัวยาเสพติดก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการบริหารประเทศ เพราะนอกจากผู้ติดยาเสพติดจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อยาเสพติดมาเสพแล้ว การติดยาเสพติดยังก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การก่อคดีอาชญากรรม การเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งมีสาเหตุจากการใช้ยาเสพติด (ยาบ้า) ของผู้ขับรถยนต์ การนำรายได้จากการค้ายาเสพติดไปใช้ในการเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การที่รัฐสูญเสียงบประมาณในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และการดำเนินงานเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตลอดจนความสูญเสียทางทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่สามารถก่อให้เกิดผลิตผลแก่ประเทศชาติเท่าที่ควร (ปปส. 2544)

ปัญหายาเสพติดในรอบปี 2543 มีสถานการณ์ผลิต การค้า และการแพร่ระบาดรุนแรงมากกว่าปี 2542 โดยยาบ้ายังคงมีการขยายตัวของการผลิตภายนอก และภายในประเทศอย่างไร้ขีดจำกัด กลุ่มผู้ค้าเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ค้ารายใหญ่ ยาบ้าส่วนใหญ่จะมีที่มาจากภาคเหนือ โดยพบว่ามีผู้ต้องหาเชื้อชาติชนกลุ่มน้อย หรือคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคเหนือ แต่อย่างไรก็ตามปริมาณการจับกุมมากขึ้นไม่ได้ส่งผลให้ปริมาณยาบ้าในประเทศไทยลดลงแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามปริมาณยาบ้ากลับมีจำหน่ายทุกพื้นที่เช่นเดิม พิจารณาจากราคาจำหน่ายส่งและปลิกยาบ้ามีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย ได้มีการคาดการณ์ว่าการแพร่ระบาดยาบ้าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วง 2544 ประมาณการเม็ดเงินยาบ้าเข้าประเทศไทยในปี 2544 อย่างน้อยที่สุด 700 ล้านบาท (ปปส. 2544)

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดเช่นกัน โดยในปี 2541 มีสถิติการจับกุมคดียาเสพติด 1,009 ราย ผู้ต้องหาคดียาเสพติด จำนวน 1,223 ราย ผู้ต้องหาคดียาบ้า จำนวน 953 ราย และมีผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในสถานพยาบาล จำนวน 171 รายโดยสถิติดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นในปี 2543 ซึ่งข้อมูลตั้งแต่ 1 มกราคม 2544 - 30 พฤศจิกายน 2544 มีสถิติการจับกุมคดียาเสพติด 1,782 ราย ผู้ต้องหาคดียาบ้า 1,590 ราย พบของกลางยาบ้า 94,061 เม็ด ผู้รับการบำบัดรักษา 3,990 คน บำบัดซ้ำ 23 คน (ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุดรดิตถ์. 2544)

แม้จะมีข้อเสนอ มีการปรับฐานความคิดใหม่ (Paradigm) ในการแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็น “เจ้าของปัญหายาเสพติดร่วมกัน” เพื่อร่วมมือกับทางราชการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่ก็ยังพบว่าที่ผ่านมาองค์กรที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหายาเสพติด โดยส่วนใหญ่เป็นของรัฐ (องค์กรส่วนราชการ) ยังเป็นเจ้าของปัญหา และมักจะเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา ซึ่งถือว่ายังเป็นกรอบความคิดเก่าที่มักจะมอบภารกิจหน้าที่การจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้กับองค์กรของรัฐ และคนของรัฐ (ข้าราชการ) ส่วนภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมักเป็นเพียงผู้คอยรับผลจากการแก้ปัญหายาเสพติด หรืออย่างดีก็เป็นเพียงผู้คอยให้ความร่วมมือกับรัฐ เมื่อรัฐร้องขอ

กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน บทบาทหลักเน้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชน การร่วมมือของบุคคลทุกฝ่ายในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อสู้กับปัญหายาเสพติดได้ สำหรับการปฏิบัติงาน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา พบว่าไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดพลังในการแก้ไขได้ เนื่องจากพัฒนาการของปัญหายาเสพติดที่เพิ่มความรุนแรงและการแพร่ระบาด ประกอบกับการปฏิบัติงานด้านป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษายาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชน เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานความร่วมมือ ทำให้ผลของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นไปไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นยุทธศาสตร์ของการแก้ปัญหายาเสพติด จึงจำเป็นต้องอาศัยมาตรการต่าง ๆ วิทยาการสมัยใหม่ ตลอดจนความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่ายเพื่อการดำเนินการสอดคล้องกันกับสถานการณ์ยาเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลในชุมชน ที่จะใช้ความสัมพันธ์นั้น เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหายาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน “ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติที่มนุษย์จะต้องมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง และหากมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง ก็จะกลายเป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน” (กองวิชาการและวางแผน สำนักงาน ป.ป.ส., หน้า 42)

อย่างไรก็ตาม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องมีการหามาตรการต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ให้ถูกกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เพราะโดยทั่วไปแล้ว ในชุมชนหนึ่งจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหายาเสพติด อยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ค้ายาเสพติด กลุ่มผู้ติดยาเสพติด กลุ่มเสี่ยง เช่น เด็กและเยาวชน และกลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชนที่ยังไม่มีปัญหายาเสพติด ซึ่งบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นเครือข่าย ดังนั้น การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดควรดำเนินการในลักษณะด้านการป้องกัน การบำบัดรักษา หรือการปราบปราม ด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ ควรที่จะมีการดำเนินการทั้ง 3 ลักษณะควบคู่กันไป เพราะหากสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ ก็จะเป็นการลด

ปัญหาอย่างอื่นที่ตามมาด้วย เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม เพราะสภาพแวดล้อมดีขึ้น บุคคลในชุมชนมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังที่ อังฉรา โพธิยานนท์ (2539) กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable development) เป็นแนวคิดและแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนให้ดีขึ้น

ได้มีการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเน้นบทบาทของชุมชน ระบบกลไกของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่าชุมชนที่มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และมีจิตสำนึกที่ตระหนักในปัญหายาเสพติด สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดให้สำเร็จได้ (บัณฑูร อ่อนคำ และคณะ, 2539) นอกจากองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทั้ง 2 ประการแล้ว ยังมีองค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ เช่น การประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การปรับใช้เทคนิควิธีการที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาของชุมชน

การดำรงชีวิตกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน หรือเป็นสังคมของมนุษย์ ที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ทำให้มนุษย์มีปัญหาระหว่างกันอยู่ไม่น้อย หากแต่มนุษย์จำเป็นต้องทำงานประสานกันให้ได้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บรรลุถึงประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย โดยผ่านทุกข์และอุปสรรคทั้งปวงให้ได้ ก็ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสำคัญ ซึ่งเครื่องมือและสื่อที่สำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยประสานคนต่าง ๆ ให้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานให้บรรลุผลดังกล่าวได้ คือ ผู้นำ ซึ่งเป็นบุคคลที่จะมาช่วยประสานให้คนทั้งหลายมารวมกัน ประมวลกำลัง แรงใจ และสมองในการทำงานร่วมกัน พวกกันไปในทางที่ดี เพื่อประโยชน์สุขที่เป็นธรรมให้กับสังคมของตน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) ด้วยเหตุนี้ งานในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่เอื้ออำนวยให้งานพัฒนาบังเกิดผลลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีโจทย์การวิจัยว่า รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดที่เหมาะสม จากการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ควรเป็นอย่างไร ภายใต้หัวข้อการศึกษาเรื่องรูปแบบการเฝ้าระวังและป้องกันการใช้นิโคติน จากความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ถือเป็นความพยายามที่มีความประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางและการค้นหาทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดรูปแบบการเฝ้าระวังและป้องกันการใช้นิโคตินที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้บริบทของชุมชน ซึ่งอาจเป็นต้นแบบในการขยายรูปแบบไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย สถานภาพ ของชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว จากการร่วมคิดของกลุ่มผู้นำชุมชน

คำถามหลักของการวิจัย

รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ที่ทีมวิจัยได้ทบทวนและคาดว่า สามารถนำมาใช้กับชุมชนตำบลบ้านเสี้ยวได้ จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยรูปแบบอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของชุมชนภายใต้การร่วมคิด ร่วมทำของชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว ว่าแต่ละฝ่ายควรมีบทบาทอย่างไร กลไกการขับเคลื่อนของการพัฒนาเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

กำหนดขอบเขตพื้นที่ โดยมุ่งศึกษาในตำบลบ้านเสี้ยว ทุกหมู่บ้าน จำนวน 6 หมู่บ้าน

ขอบเขตเนื้อหา

1. ศึกษาบริบทของชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว ตั้งแต่สภาพความเป็นอยู่ การรับรู้สภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็งของชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน
2. ศึกษาข้อเสนอ ทางเลือก รูปแบบการเฝ้าระวังและป้องกันการ ใช้สารเสพติด จากความร่วมมือของผู้นำชุมชน
3. ดำเนินการนำรูปแบบที่ได้เลือก ไปปฏิบัติในชุมชน
4. ประเมินผลรูปแบบและเสนอแนะปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลต่อชุมชน

1. ประชาชนในชุมชนจะตื่นตัว ได้รับการศึกษามากขึ้น สามารถคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์รอบตัวได้อย่างถูกต้อง จรรโลงความเป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และสามารถที่จะทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาพ อันจะยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนและตนเองในระยะยาว

2. ปัญหาหลักในชุมชนได้รับความตระหนักโดยคิดว่าเป็นปัญหาของส่วนรวม และร่วมกันแก้ไข มีการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชนอย่างเป็นธรรมมากขึ้น คุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนดีขึ้น

ผลต่อนักพัฒนา นักวิชาการ

1. ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน และเห็นสังขรณ์ในเรื่องการพัฒนาจากการปฏิบัติจริง นอกเหนือจากที่ได้รับจากตำรา การเรียนรู้ในชั้นเรียน หรือฟังจากผู้มีประสบการณ์เท่านั้น

2. ได้ทำงานตามอุดมคติของตน นั่นคือการแสวงหาโลกทัศน์ที่ถูกต้อง เพื่อให้บังเกิดความสำเร็จต่อชีวิตมนุษย์และธรรมชาติอย่างแท้จริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่องไว้วางใจ ให้ความเชื่อถือในชุมชนนั้น ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

สารเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามเมื่อเข้าสู่ร่างกายโดยการกิน ฉีด หรือดม จะมีผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้ใช้สารนั้น

รูปแบบ หมายถึง รูปร่างและลักษณะของบางสิ่งบางอย่าง ที่บ่งบอกว่ามีคุณลักษณะคุณสมบัติและมืองค์ประกอบที่ชัดเจน สามารถมองเห็นภาพที่ชัดเจนและอธิบายได้ อาจเปลี่ยนรูปไปตามช่วงเวลาและสถานที่ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ องค์ประกอบ คุณสมบัติ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาโครงการรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน : โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. การศึกษาชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ความสำคัญของผู้นำชุมชน
4. การป้องกันยาเสพติด
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษาชุมชน

1.1 ความหมายของชุมชน

การพัฒนาชนบทและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค เป็นนโยบายการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ซึ่งภาครัฐให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานตามนโยบายนี้อย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ ปี 2525 ที่โครงการพัฒนาภายใต้ระบบ กชช. ได้พัฒนาจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งพบว่า ในภาพรวมชนบทมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหลาย ๆ ด้าน เช่น มีไฟฟ้าใช้เกือบทุกบ้าน คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งด้านการศึกษา การเป็นอยู่ และด้านสุขภาพอนามัย อัตรารายได้และค่าจ้างมีสัดส่วนสูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538) แต่ก็ยังมีปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนชนบทอีกหลายประการที่ยังไม่สามารถแก้ไขและขจัดปัญหาให้หมดไปได้ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงและความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น

ในการศึกษครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งประเด็นให้ทราบความหมายของ “ชุมชน” หรือ Community ซึ่งโดยทั่วไปเป็นเพียงการเข้าใจว่า เป็นการรวมตัวของคนเท่านั้น ความหมายของชุมชนนั้นไม่จำกัดแน่นอนตายตัว อาจพิจารณาได้หลายแง่มุมทั้งทางปรัชญา กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา และไม่ได้ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือบริเวณเล็ก ๆ ของหมู่บ้านท่า

นั้น บางครั้งความหมายอาจมีทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งอาจสรุปความหมายหรือคำจำกัดความในหลายกรณีและหลายความหมายดังนี้

Oxford University (1994) ซึ่งปรากฏในพจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English และได้ให้ความหมายของชุมชนว่า “หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน”

Mark S. Homan (1994) ให้ความหมายของชุมชนว่า “คนจำนวนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน”

Baker Brownell (1950) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า “ชุมชน คือ การกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่คนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม”

ส่วนนักวิชาการ และนักบริหารงานพัฒนาของไทย ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” ไปอย่างหลากหลายเช่นเดียวกัน เช่น

ประเวศ วะสี (2540) ให้ความหมายของชุมชนว่า “การที่คนจำนวนหนึ่งทำได้อะไรก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน”

พระธรรมปิฎก (2539) ให้ความหมายของชุมชนโดยการเปรียบเทียบกับคำว่า “สังฆะ” ในความหมายของหมู่คณะ ซึ่งสรุปได้ว่า “สังฆะ คือชุมชนแห่งกัลยาณมิตร คือการที่บุคคลมาอยู่ด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ผู้นำ (พระศาสดา) เป็นกัลยาณมิตร คือผู้ที่ช่วยเหลือหนุนผู้อื่นในการพัฒนาชีวิตได้ดี ให้เป็นชีวิตที่เจริญงอกงาม และผู้ที่มาอยู่ด้วย (พระภิกษุ) ก็มาช่วยกัน เอื้ออาทรต่อกัน ให้แต่ละบุคคลพัฒนาตนให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงามขึ้น เมื่อแต่ละบุคคลได้รับประโยชน์จากสังฆะ หรือชุมชน แต่ละบุคคลนั้นก็ต้องเป็นประกอบหรือส่วนร่วมที่ดี เพื่อช่วยเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังฆะหรือชุมชนด้วยเช่นกัน”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525) ให้ความหมายว่า “ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาละเอียดส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้”

กาญจนา แก้วเทพ (2538) กล่าวถึงชุมชนว่า ชุมชน หมายถึง “กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จน

ถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย”

ชยันต์ วรรณะภูติ (2536) กล่าวถึงชุมชนในความหมายว่า “หมายถึงการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนา หรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้”

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540) กล่าวถึงชุมชนโดยสรุปว่า “ประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มีความเชื่อมโยงกัน ชนิดที่ไม่สามารถแยกจากกันได้”

ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปว่า ชุมชนหมายถึง การอยู่ร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่เกิดความรู้สึก หรือมีจิตวิญญาณที่จะทำงานหรือประกอบกิจกรรมในสิ่งที่เป็ประโยชน์ เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นร่วมกันในกลุ่มหรือสังคมนั้น

1.2 แนวคิดการศึกษาชุมชน

จากนิยามและความหมายที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ จะเห็นได้ว่า “ชุมชน” มีความหมายที่หลากหลาย ถ้ามองโดยรวมจะเห็นว่า มีนัยหรือความหมายที่ใกล้เคียงกัน ในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดและขอบเขตของชุมชน ซึ่งมีผู้ให้นิยามแนวคิดรวมทั้งขอบเขตของชุมชนว่า ต้องประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ คือ (Poplin, 1979 อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

- 1.2.1 กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ หรือบริเวณหนึ่ง (Geo-geographic area)
- 1.2.2 สมาชิกมีการติดต่อระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction)
- 1.2.3 สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Relationship)
- 1.2.4 มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อระบบนิเวศ (Psycho-Ecological Relationship)
- 1.2.5 มีกิจกรรมส่วนรวม เพื่อใช้ประโยชน์ (Central activities for utilization)

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการกำหนดปัญหา การประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งโครงการและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ด้วยความร่วมมือจากทั้งผู้ศึกษาและตัวชุมชนเอง ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนไว้ดังนี้ (ธนพรรณ ธานี, 2540)

1.3.1 การศึกษาชุมชนเพื่อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ถือ เป็นการหาความรู้ใหม่ หรือเป็นการเพิ่มเติมความรู้ให้มากยิ่งขึ้น การหาข้อเท็จจริงอาจจะเป็นข้อเท็จจริงในลักษณะกว้างทั่วไป หรือลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดก็ได้ ตามวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษา

1.3.2 การศึกษาชุมชนเพื่อทดสอบความรู้เดิมให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เป็นการทดสอบความรู้ต่าง ๆ เพื่อยืนยันและเป็นการทำให้ความรู้เดิมนั้นน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เป็นเรื่องของการที่จะสร้างแนวความคิดและทฤษฎีใหม่ขึ้น

1.3.3 การศึกษาชุมชนเพื่อนำข้อเท็จจริงไปใช้ประโยชน์ในงานพัฒนา ซึ่งนับว่ามีประโยชน์และสำคัญต่องานพัฒนาอย่างมาก เพราะจะได้นำไปวางแผนและนำไปปฏิบัติในงานพัฒนา ซึ่งถ้านักพัฒนาปราศจากการศึกษาชุมชน จะทำให้ไม่เข้าใจในงานพัฒนา

ดังนั้นจึงสรุปวัตถุประสงค์ในการศึกษาชุมชนว่า “เพื่อหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ในชุมชน และเพื่อทดสอบความรู้ให้มีความน่าเชื่อถือ ว่ามีประโยชน์ต่อนักวิชาการเพื่อที่จะทำให้เข้าใจชุมชน และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมากในระดับหนึ่ง แต่ในการศึกษาชุมชนเพื่อนำข้อเท็จจริงไปใช้ในการพัฒนานั้น จะเกี่ยวข้องกับการนำความรู้จากการศึกษาชุมชนไปปฏิบัติงานในสนาม ด้านการวางแผน หรือการลงมือปฏิบัติงานสนามอย่างแท้จริง”

1.4 มิติประเด็นของการศึกษาชุมชน

ในการศึกษาชุมชนนั้น ได้มีสำนักคิดต่าง ๆ เช่น สำนักโครงสร้างและหน้าที่ สำนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม และสำนักวัฒนธรรมนิเวศวิทยา ได้มีมุมมองและประเด็นในการศึกษาชุมชน หรือสังคม เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ว่าจำเป็นต้องมีหลักฐานในการมองการวิเคราะห์ อาจจะมีหลากหลายประเด็น แต่โดยรวมแล้ว มักจะมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ซึ่งอาจเรียกชื่อต่างกันไป ถ้าเป็นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและหน้าที่ นักคิด เช่น Rodcliffe – Brown (1958, อ้างใน อมรา พงศาพิชญ์ 2536) จะมองว่าสังคมและชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญในการวิเคราะห์ คือ

(1) โครงสร้างสังคม (Social Structure) หรือส่วนประกอบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น ๆ อาจจะเป็นระบบเครือญาติ หรือโครงสร้างสังคมรูปแบบอื่น ๆ

(2) สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ (Ecology) ซึ่งสังคมจะต้องปรับให้เข้ากันได้ มีการใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศเพื่อยังชีพ

(3) กลไกหรือวัฒนธรรม (Culture) ซึ่งทำให้มนุษย์ในสังคมนั้น สามารถอยู่ด้วยกันได้

นอกจากนี้ ข้อพิจารณาในการศึกษาชุมชนประเภทต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายนั้น ควรนำแนวคิดต่าง ๆ มาเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน และสังคมได้ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อชุมชนมีความสัมพันธ์กับภาครัฐในการพัฒนา ในขณะที่มีการขยายตัวของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การต่อสู้ทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่ง ชัยนंद วรรณะภูติ (2536) ได้เสนอแนวคิดในการศึกษาชุมชนไว้ดังนี้

(1) ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและรูปแบบการใช้ทรัพยากร คือการศึกษาหมู่บ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ทรัพยากรตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการใช้ทรัพยากรในการผลิตในปัจจุบัน เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านเป็นช่วง ๆ เพื่อจำแนกให้เห็นปัจจัยที่เข้ามากระทบในลักษณะการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

(2) ผู้นำ และบทบาทของผู้นำในฐานะของ “คนกลาง” การศึกษาผู้นำของชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเข้าใจหมู่บ้าน เป็นการศึกษาฐานอำนาจในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับระบบภายนอก การตัดสินใจของหมู่บ้านในการเลือกผู้นำ และการได้มาซึ่งอำนาจ เพื่อเข้าใจภาวะผู้นำในชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้นำมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับรัฐ การกระจายผลประโยชน์ในชุมชน และทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

(3) การศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาทั้งในด้านความสัมพันธ์ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

(4) การสร้างแบบจำลอง (Model) เพื่อเป็นเครื่องมือแนวทางในการศึกษาและอธิบาย เช่น Potter (อ้างใน อทิน รพีพัฒน์, 2536) ได้ศึกษาสังคมไทยว่า มีลักษณะสำคัญที่เป็นองค์ประกอบหรือกลไกในการรวมกลุ่มของสังคมชนบทไทย เช่น ลักษณะครอบครัวขยายที่อาศัยอยู่รวมกันในบริเวณบ้านเดียวกัน ระบบเครือญาติที่นับถือญาติทั้งสองฝ่าย การให้ความสำคัญต่อกลุ่มบ้านที่เป็นเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย การจัดแบ่งชนชั้นและสถานภาพ ผู้นำและบริวาร กลุ่มการเมือง หมู่บ้านในฐานะเป็นองค์กรบริหารและปกครองสังคมหมู่บ้าน และวัดของหมู่บ้าน เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ในปัจจุบัน “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม” เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดความคิดใหม่ ๆ ทั้งสองฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ โดยประชาชนเองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ประชาชนมองเห็นภาพที่แตกต่างหรือมุมมองที่แตกต่าง ให้เกิดทางเลือกแล้วนำไปสู่กิจกรรมที่จะพัฒนาโดยหวังผลว่า ประชาชนจะสามารถช่วยตนเอง ป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม (วิไล วิชากร, 2538) การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น มิใช่จะเป็นเพียงการสร้างคามภูมิใจในการที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างความสามัคคีในชุมชนเท่านั้น แต่จะเป็นส่วนช่วยให้โครงการพัฒนาของรัฐมีความหมาย ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องตามความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ (อรพินท์ สพโชคชัย, 2538)

ดังนั้น เพื่อให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายไว้ ดังนี้

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) และยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย (ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

WHO/UNICEF (1978) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญของการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

Wertheim (1981) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริหารและทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน

สายทิพย์ สุดดิษฐ์ (2534) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนา จากการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึง การคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชา

ชน อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของเขา

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ, 2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่อยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มสตรี คนจน หรือคนด้อยโอกาสในสังคม ได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้อง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือ เป็นผู้กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน และเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน

อภิชัย พันธเสน (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมอาจเริ่มต้นจากการพัฒนามาจากข้างล่าง แทนวิธีการพัฒนาจากนโยบายเบื้องบน จุดเริ่มต้นคือ การกระจายอำนาจของการวางแผนจากส่วนกลางไปเป็นการวางแผนส่วนภูมิภาค

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ

(1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

(2) การมีส่วนร่วมในลักษณะทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจ

(empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดกระบวนการทำงานที่ประชาชนมีส่วนร่วมในอดีตนั้น คือ ทำอย่างไรจึงจะให้บริการของรัฐครอบคลุมได้ทั่วถึง โดยรัฐเป็นผู้กำหนด แล้วประชาชนให้ความร่วมมือ แต่ปัจจุบันแนวคิด เปลี่ยนเป็นทำอย่างไรประชาชนจึงจะพึ่งตนเองได้ ส่วนรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล มีบทบาทเป็นเพียงองค์กรภายนอกที่สร้างเงื่อนไขให้ข้อมูล เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจที่ดีขึ้นในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และให้การสนับสนุนตามสมควรหรือตามสภาพเมื่อพบว่าเป็นปัญหาของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ และได้กำหนดเป็นนโยบายชัดเจนตั้งแต่การริเริ่มรูปแบบการบริหาร (อรพินท์ สพโชคชัย, 2538) ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม จึงประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ (วิไล วิชากร, 2538)

2.2.1 องค์กร ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

2.2.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีบทบาทในการสร้างเงื่อนไขและให้ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลทางสังคม เทคโนโลยี การบริหารจัดการ หรือชี้แหล่งเงินทุนต่าง ๆ

2.2.3 ประชาชน มีบทบาทสำคัญคือ การตัดสินใจ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ตัดสินใจว่าอะไรคือปัญหาของตน ของชุมชน แนวทางแก้ปัญหาเป็นอย่างไร ใช้วิธีการหรือกิจกรรมอะไร แล้วจึงตัดสินใจเลือกกิจกรรมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหานั้น

2.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนา หรือนักวิชาการจากภายนอก เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ฯลฯ โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วม จะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญห การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2526, 10) ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนา มี 5 ระดับ คือ (อศิน ระพีพัฒน์, 2531)

2.3.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2.3.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

2.3.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

2.3.4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

2.3.5 ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

นอกจากนี้กระบวนการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท มี 4 ขั้นตอน คือ (วิรัช วิจารณ์การวรรณ, 2530)

(1) การศึกษาชุมชน คือ การค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยนักพัฒนาศึกษาและเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ทั้งทางตรง / ทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสารและงานวิจัย

(2) การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มกันอธิบาย ถกเถียง แสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน โดยคอยจัดลำดับผู้อภิปราย ให้ข้อเท็จจริง และสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนประชาชนควรได้มีโอกาสเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และนักพัฒนาต้องกระตุ้น เร่งเร้าให้มีการแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด

(3) การลงมือปฏิบัติตามแผน จากการที่ตัดสินใจร่วมกันตามข้อ (2) ขั้นตอนนี้จะต้องทำด้วยความศรัทธา และเชื่อมั่นที่จะพัฒนาชุมชน

(4) การประเมินผลงาน โดยประชาชนและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนในการประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่จะเกิดขึ้นระหว่างประเมินผลเพื่อจะได้แก้ไขได้ทันที

โดยสรุป จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วม มีดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

(1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

(2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่ต้องใช้

(3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

(4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

(5) การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที

2.4 ยุทธศาสตร์ / การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสาร กล่าวคือ การที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความสามารถ และมีโอกาสสื่อความหมาย และเข้าใจข้อมูล เหตุผลได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้น ๆ สามารถแยกแยะความต้องการ และพัฒนาความสนใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการ หรือกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม กล่าวโดยรวมจึงเป็นการพัฒนาวิธีการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือการถูกระดมจากภายนอก การพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการคิด และตัดสินใจ (อรพินท์ สพฤกษ์ชัย, 2538)

ในส่วนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จากประสบการณ์ในการทำงานของโครงการพัฒนาที่สูง ไทย-เยอรมัน ของนเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ได้สรุปยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 2 ด้าน คือ

2.4.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

(1) การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจ และเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

(2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

(3) การจัดทัศนศึกษาดูงาน และการเชิญผู้มีประสบการณ์มาให้ข้อคิดเห็นและแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์

- (4) การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
- (5) การลงมือปฏิบัติจริง
- (6) การถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.4.2 การพัฒนาผู้นำและเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้ หรือความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้ผู้นำสามารถริเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ โดยการ

- (1) แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างผู้นำ ทั้งภายในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างและชัดเจนขึ้น
- (2) สนับสนุนให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและการจัดองค์กรร่วมกัน

3. ความสำคัญของผู้นำชุมชน

การดำรงชีวิตรวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนของมนุษย์ จำเป็นต้องมีการทำงานประสานกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและบรรลุถึงประโยชน์ และความสำเร็จที่เป็นจุดหมายโดยผ่านทุกข์และอุปสรรคทั้งปวงให้ได้ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสำคัญ เครื่องมือและสื่อที่สำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยประสานกลุ่มคนต่าง ๆ ให้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานให้บรรลุผลได้คือ ผู้นำ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543) และได้มีผู้ให้ความหมายของผู้นำไว้ ดังนี้

กิติ ดยัคคานนท์ (2532) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้มีศิลปะที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และนำบุคคลเหล่านั้นไป โดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือ และความมั่นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ

สัมพันธ์ เตชะอริกและคณะ (2537) กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับในแง่ของการคิดตีกับปฏิบัติจริงตามสิ่งที่พูด อันจะก่อให้เกิดความเชื่อถือแก่ชาวบ้านทั้งในชุมชนภายนอกชุมชน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานของราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา

สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และคณะ (2541) สรุปสาระสำคัญของผู้นำไว้ 2 ประการ คือ

1. ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลสามารถทำให้ผู้คนเดินตามหรือทำตามในสิ่งที่ผู้นำพยายามจะนำให้ทำถ้าขาดซึ่งอิทธิพลที่สามารถทำให้คนเดินตาม ภาวะผู้นำก็ไร้ความหมาย การเดินตามนั้น มิได้หมายความว่าทำกันโดยเฉพาะขณะที่ผู้นำนั้น ๆ มีอำนาจอยู่ สามารถทำให้ผู้คนเกรงกลัวจึงเดินตามทำตามในสิ่งที่ผู้นำสั่งให้ทำ แต่แม้ว่าผู้นำนั้น ๆ ไม่ได้อยู่ในอำนาจแล้ว ผู้คนก็ยังเดินตามในสิ่งที่ผู้นำเหล่านั้นพูดไว้ หรือปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง

2. ผู้นำ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ “ผลสำเร็จที่ดี ผลสำเร็จเป็นสิ่งที่วัดผลของภาวะผู้นำ ไม่จำเป็นต้องเป็น “อาการนำ” ที่เห็นได้ด้วยตา แต่เป็นผลสำเร็จที่เกิดจากการนำจริง ๆ ผู้นำที่แท้จริงอาจจะไม่ใช่ผู้นำที่อยู่ในตำแหน่ง มีชื่อเสียงอย่างที่คนทั่วไปมองเห็นรู้จัก แต่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้จริง ๆ โดยทั่วไปไม่มีความรู้สึกว่าคุณนำดังกล่าวกำลังแสดงอาการนำอยู่อย่างที่เราเรียกกันว่าเป็น “ผู้นำที่ไม่ได้นำ” ดังนั้นในความหมายนี้ ภาวะผู้นำจึงวัดกันด้วยผลที่เกิดจากการนำ ไม่ได้วัดกันด้วยตำแหน่งหรืออาการที่ได้แสดงว่าคุณนำอยู่

จิตจันทร์ กิตติกรติ (2532) กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกันและพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ง่าย ๆ โดยสรุปว่า ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้มีอำนาจหรือมีอิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้

จากความหมายของคำว่า ผู้นำ ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้เป็นสาระสำคัญ 2 ประการ คือ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

- ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ สามารถทำให้คนอื่นอยากเดินตามและให้ความเคารพนับถือเชื่อใจ และให้ความร่วมมือในการทำงานต่าง ๆ
- ผู้นำ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

3.1 ประเภทของผู้นำชุมชน

โดยทั่วไปการแบ่งประเภทของผู้นำชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้มีความรู้ดี ข้าราชการบำนาญ ผู้มีฐานะดี เป็นต้น (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) นอกจากนี้ได้มีการแบ่งประเภทของผู้นำให้ละเอียดตามลักษณะ เช่น ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่หลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะผสมผสานอยู่ในบุคคลเดียวกัน คือ (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2537)

3.1.1 ผู้นำทางความคิด

(1) พัฒนาค้นแล้วพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เน้นให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอาชญากรรม อยากพึ่งตนเอง จนนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา

(2) การพึ่งตนเอง

(3) การวิเคราะห์ชุมชน และทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาภายในชุมชนเรื่องต่าง ๆ ได้ อาทิ แนวคิดเศรษฐกิจ 3 ขาในการพึ่งตนเองได้ทั้งในเรื่องการผลิตทุน และการตลาด

(4) วิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มคนจน คือ มีกระบวนการวิเคราะห์ระบบชนบททำให้แยกแยะกลุ่มคนในหมู่บ้านได้ และส่งเสริมให้พวกเขารวมกลุ่มกันทำงานและกระตุ้นผู้นำให้เกิดขึ้นจนเป็นที่ยอมรับ ทำให้คนจนคลี่คลายปัญหาไปได้มากและกลายเป็นผู้นำกลุ่มขึ้นมา

(5) การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และนักเรียนอย่างใกล้ชิด

3.1.2 ผู้นำทางด้านศีลธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเริ่มจากการเทศน์สอนกรรมฐาน การลดละอาชญากรรม และประยุกต์กับงานพัฒนา

3.1.3 ผู้นำทางด้านอาชีพ เทคนิค การปฏิบัติ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เน้นหนักการทำกิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น เกษตรผสมผสาน ปศุสัตว์ สับปะรด และผู้ที่มีกระบวนการทำงานที่ดีกับชาวบ้าน คือ มีความสัมพันธ์กับชุมชน การจัดประชุมอบรม ศึกษาดูงาน วิเคราะห์ชุมชน จัดอันดับปัญหาเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

3.1.4 ผู้นำด้านการพูด แบบกระตุ้นเร้าทั้งแนวความคิด และการปฏิบัติการ พูดในสิ่งที่ตัวเองทำมาด้วยมือ การพูดอธิบายแบบเรียบ ๆ

3.1.5 ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อชาวบ้านได้ โดยเสนอแผนงานและกิจกรรมเข้าสู่หน่วยราชการได้

3.1.6 ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน การมีบารมีและความสามารถในการระดมทุนภายในชุมชนและภายนอก

นอกจากนี้ กิติ ดยัคคานนท์ (2532) ได้เสนอวิธีการแบ่งประเภทของผู้นำโดยแยกตามลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปอีก คือ

ก. การแบ่งประเภทผู้นำตามลักษณะการปฏิบัติงาน ได้แก่

- (1) ผู้นำตามกฎหมาย
- (2) ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว
- (3) ผู้นำในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์

ข. การแบ่งผู้นำตามลักษณะของพฤติกรรม ได้แก่

- (1) ผู้นำที่มุ่งแต่งานเป็นสำคัญ
- (2) ผู้นำที่ตระหนักถึงผลงานและความพอใจของทุกฝ่าย

ค. การแบ่งผู้นำตามลักษณะการบริหารงาน ได้แก่

- (1) ผู้นำแบบอัตตาริปไตย (Authoritarian)
- (2) ผู้นำแบบเสรี (Laissez-faire Leader)
- (3) ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leader)

ง. การแบ่งผู้นำตามทฤษฎี 3 มิติของเร็ดคิน ได้แก่

- (1) ผู้นำแบบเอาเกณฑ์
- (2) ผู้นำแบบเอางาน
- (3) ผู้นำแบบสัมพันธ์
- (4) ผู้นำแบบประสาน

3.2 ลักษณะของผู้นำชุมชน

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำชุมชนไว้ตามประเด็นต่าง ๆ ไว้ คือ

3.2.1 ลักษณะของผู้นำชุมชน หรือ ผู้นำท้องถิ่นที่เล็งเห็นว่าต้องงานพัฒนาชุมชน 8 ประการ คือ (จิตจำนงค์ กิติกรดี, 2532)

- (1) มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
- (2) มีความซื่อตรงต่อเจ้าหน้าที่
- (3) มีจิตใจเป็นกุศล
- (4) การยอมรับวิพากษ์การแผนใหม่
- (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- (6) ทศนคติแบบประชาธิปไตย
- (7) มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
- (8) มีความเป็นผู้นำ

3.2.2 ลักษณะของผู้หน้าที่สอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระพุทธศาสนา คือ (พระธรรมปิฎก, 2541)

- (1) รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะหรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎกติกาที่เกี่ยวข้อง
- (2) รู้จุดหมาย ต้องมีความชัดเจนในจุดหมาย แล้วต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปถึงจุดหมายด้วย
- (3) รู้ตน คือต้องรู้ว่าตนเองคือใคร มีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สถิติปัญญาความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเองและเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง
- (4) รู้ประมาณ คือรู้จักความพอดี ต้องรู้จักขอบเขต ขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ
- (5) รู้กาล คือรู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลา รู้จักวางแผน
- (6) รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้าง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์ใด มีปัญหาอย่างไร รู้ความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อย ๆ ถ้า

จะช่วยเหลือเขา เราจะต้องรู้ความต้องการเพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหได้ตรงจุด

(7) รัฐบาล คือ รัฐบาลที่เกี่ยวกับ โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล

โดยสรุปแล้วคุณสมบัติของผู้นำต้องเป็นบุคคลที่มีศีล สมาธิ และปัญญา แต่อาจขยายความโดยหลักสัปปุริสธรรม 7 ของพุทธศาสนาที่อธิบายคุณสมบัติของผู้นำ ได้แก่ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรัฐบาล

4. การป้องกันปัญหาสาธารณสุข

4.1 การป้องกันยาเสพติดของประเทศไทย ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)

ประเทศไทยมีการใช้แนวความคิดหลักในรูปแบบจิตวิทยา – สังคม เพื่อการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดมาโดยตลอด แต่การแพร่ระบาดของยาเสพติดก็ยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญพบว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) นั้น คาดว่ายังคงใช้รูปแบบจิตวิทยา – สังคม ตามเดิม

เป้าหมายของการป้องกันยาเสพติด

ผู้เชี่ยวชาญได้มีการตั้งเป้าหมายการป้องกันยาเสพติดเกือบทั้งหมดคล้ายคลึงกันในช่วง พ.ศ. 2540 – 2544 ซึ่งมีความครอบคลุมกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาให้เยาวชนมีความสามารถในการดำเนินงานกันเอง โดยมี ครู อาจารย์ เป็นที่ปรึกษา ประสานงานกับองค์กรชุมชน

2. ขยายการจัดตั้งองค์กรชุมชนในพื้นที่เพื่อดำเนินงานป้องกันยาเสพติด โดยประสานกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ในชุมชนให้มีจำนวนมากขึ้นทั่วทุกจังหวัด โดยภาครัฐให้การสนับสนุน

3. ให้ความรู้และความเข้าใจ แก่ประชาชนทั่วไปถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนกระบวนการป้องกันยาเสพติด โดยผ่านสื่อทุกประเภทและผ่านช่องทางตามระบบการปกครองท้องถิ่น

4. พัฒนาสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ให้สามารถทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่

5. ขยายการดำเนินการป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มเยาวชนนอกสถานศึกษา

6. ขยายการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

7. พัฒนางองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสื่อสารโทรคมนาคมในการให้คำปรึกษา แก่ผู้ที่มีปัญหาชีวิตได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่เพิ่มเติมคือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีศักยภาพในการป้องกันเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว จากยาเสพติด

4.2 ความหมายของการป้องกันสารเสพติด

การป้องกันสารเสพติด หมายถึง การให้การศึกษา ข่าวดสาร ความรู้ และข้อมูล ในเรื่องคุณภาพชีวิต ยาและสารเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้รอดพ้นจากสารเสพติด ด้วยการใช้วิธีการต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถอยู่ในสังคมได้โดยไม่พึ่งยาหรือสารเสพติด ถึงแม้จะประสบปัญหากับตนเองและครอบครัว รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติดด้วย

4.2.1 **ระดับของการป้องกันสารเสพติด** การป้องกันสารเสพติด สามารถจำแนกได้ 3 ระดับ คือ

(1) **การป้องกันระดับที่ 1 (Primary Prevention)** หมายถึง การป้องกันที่มี การจัดกิจกรรมล่วงหน้า เพื่อเป็นการป้องกันคนในชุมชนไม่ให้ติดยาหรือสารเสพติด โดยเน้น เฉพาะผู้ที่มีสุขภาพจิตอ่อนแอ และมีความเสี่ยงในการติดยาสูง เพื่อระงับหรือลดการใช้ยาที่ไม่ ถูกต้องและผิดวัตถุประสงค์ หรือให้รู้จักการใช้ยาในทางที่ถูก การป้องกันในขั้นนี้ จัดทำได้ใน โรงเรียนหรือในชุมชน โดยเน้นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาและผลของยาที่มีต่อพฤติกรรม ของคน และมุ่งเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

(2) **การป้องกันระดับที่ 2 (Secondary Prevention)** การทำกิจกรรมใด ๆ ที่จะแทรกเข้ามาในช่วงเวลาที่คนไข้ได้ทดลองใช้ยาแล้ว และกำลังจะติดยาแต่ยังไม่ติด และเป็นผู้ที่ มีการเสี่ยงในการติดยาสูง การจัดกิจกรรมในระดับนี้เป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยา การให้คำปรึกษาลดลงจนการเฝ้าระวังรักษา จัดทำได้ในโรงเรียนและชุมชน

(3) การป้องกันระดับที่ 3 (Tertiary Prevention) หมายถึง การทำกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นการขยายขอบเขตการป้องกันในระดับที่ 2 มิให้เกิดปัญหารุนแรง มุ่งแก้ไขคนที่ติดยาแล้วไม่ให้หวนกลับไปติดซ้ำอีก เป็นการให้บริการระยะยาว ซึ่งครอบคลุมถึงการให้ความรู้ทางสุขภาพ อนามัยและการศึกษาโดยอาศัยบุคคลหลายอาชีพเข้าไปช่วยเหลือ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อฟื้นฟูให้ผู้ติดยาเสพติดที่หายแล้วได้กลับเข้าไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

แนวความคิดหลักในการป้องกันยาเสพติด

ประเทศไทยมีการใช้แนวความคิดหลักในรูปแบบจิตวิทยา-สังคม เพื่อการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดมาโดยตลอด แต่การแพร่ระบาดของยาเสพติดก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญพบว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นั้น คาดว่ายังจะใช้รูปแบบจิตวิทยา-สังคม ตามเดิม และมีการตั้งเป้าหมายการป้องกันยาเสพติดเกือบทั้งหมดคล้ายคลึงกับในช่วง พ.ศ. 2540-2544 ซึ่งมีความครอบคลุมกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (ธนิษนันท์ ธนฉนิโรจน์ และคณะ, 2542)

(1.) ดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาให้เยาวชนมีความสามารถในการดำเนินงานกันเองได้ โดยมี ครู อาจารย์ เป็นที่ปรึกษา ประสานงานกับองค์กรชุมชน

(2.) ขยายการจัดตั้งองค์กรชุมชนในพื้นที่เพื่อดำเนินงานป้องกันยาเสพติดโดยประสานงานกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ในชุมชนให้มีจำนวนมากขึ้นทั่วทุกจังหวัด โดยภาครัฐให้การสนับสนุน

(3.) ให้ความรู้และความเข้าใจ แก่ประชาชนทั่วไปถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนกระบวนการป้องกันยาเสพติด โดยผ่านสื่อทุกประเภทและผ่านช่องทางตามระบบการปกครองท้องถิ่น

(4.) พัฒนาสถาบันครอบครัวและสถานการศึกษา ให้สามารถทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่เยาวชนได้อย่างสมบูรณ์ หล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของเยาวชนให้ไปในทางที่ถูกต้อง ปลอดภัยจากยาเสพติด

(5.) ขยายการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มเยาวชนนอกสถานที่

(6.) ขยายการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

(7.) พัฒนาองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสื่อสารโทรคมนาคมในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาชีวิตได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่เพิ่มเติมขึ้น คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีศักยภาพในการป้องกันเยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว ให้ปลอดภัยจากยาเสพติดซึ่งนับว่าเป็นเป้าหมายที่ดี

ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติด

ในการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดนั้น ผู้เชี่ยวชาญยังคงมีการแบ่งออกเป็นยุทธศาสตร์การป้องกันในเชิงกว้าง และยุทธศาสตร์การป้องกันในเชิงพื้นที่ เช่นเดียวกับในช่วง พ.ศ.2540-2544 แต่รายละเอียดเกือบทั้งหมดจะแตกต่างกันไปและเน้นที่กลุ่มประชากรมากขึ้น ดังนี้

ยุทธศาสตร์การป้องกันในเชิงกว้าง

1. ขีดหลักการดำเนินงานแบบองค์รวม มีการป้องกันปัญหาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับปัญหาเสพติด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานการทำงานให้สอดคล้องกัน
2. ดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่าย ขยายความร่วมมือจากทุกฝ่าย
3. รณรงค์เชิงรุก ใช้ระบบการสื่อสาร โทรคมนาคม ตามยุคสมัยให้เป็นประโยชน์
4. ให้ความรู้ที่เป็นจริง และมีความสมบูรณ์เพียงพอ ที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจ
5. เน้นกลุ่มประชากร 3 ฐาน คือ ชุมชน สถานศึกษา และสถานประกอบการ

ยุทธศาสตร์การป้องกันในเชิงพื้นที่

1. สร้างและพัฒนาองค์กรประชาชนในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินงานป้องกันยาเสพติดได้ด้วยตนเอง รัฐเป็นเพียงผู้ประสานงาน และให้การสนับสนุนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
2. ชุมชนและประชากรเป้าหมาย มีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันในชุมชน
3. กำหนดองค์กร และพื้นที่ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน

การแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน ยังคงแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่เช่นเดียวกับในช่วง พ.ศ. 2540-2544 คือ กลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายในชุมชน กลุ่มเป้าหมายในสถานประกอบการ และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และเสนอให้มีการดำเนินงานในกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครอง กลุ่มครู อาจารย์ กลุ่มเจ้าของสถานประกอบการ

กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มศิลปิน กลุ่มผู้นำทางศาสนา กลุ่มข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐในสถานศึกษา เพื่อให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการป้องกันยาเสพติดอีกด้วย

มาตรการและรูปแบบการดำเนินงาน

ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรนำมาตรการและรูปแบบดำเนินงานต่าง ๆ มาใช้ดังต่อไปนี้

(1.) มาตรการกิจกรรมทางเลือก โดยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านสุขภาพอนามัย เช่น กีฬา การออกกำลังกาย ดนตรี นันทนาการ ฯลฯ
- ด้านสังคม เช่น ตั้งชมรมป้องกันยาเสพติด ชมรมอาสาพัฒนา จัดค่ายเยาวชน ฯลฯ
- ด้านจริยธรรม เช่น กิจกรรมทางศาสนา ฝึกสมาธิ ส่งเสริมประเพณี ฯลฯ
- ด้านอาชีพ เช่น การฝึกอาชีพ ฯลฯ

(2.) มาตรการทางการศึกษา มีสิ่งซึ่งผู้เชี่ยวชาญเน้นเป็นข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า ควรผสมผสานการฝึกทักษะชีวิตในกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ เช่น ค่ายลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ

(3.) มาตรการบริการสนเทศและเผยแพร่ มีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด โดยผ่านสื่อทุกชนิดเป็นรูปแบบที่คาดว่าจะถูกนำมาใช้มากที่สุดในการดำเนินงานและเสนอแนะว่า ให้เน้นสื่อทางวิทยุและโทรทัศน์
- จัดกิจกรรมเพื่อรวมพลังมวลชนต่อต้านยาเสพติดในชุมชน เช่น เดิน วิ่งต่อต้านยาเสพติด ฯลฯ
- อบรมกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมายหลัก
- บริการสื่อแก่หน่วยงานต่าง ๆ
- จัดหน่วยเคลื่อนที่
- จัดชุดจิตวิทยามวลชนสัมพันธ์เชิงรุกเข้าสู่พื้นที่เป้าหมาย

(4.) มาตรการสอดแทรก โดยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- สถานศึกษา จัดครู อาจารย์ที่ปรึกษาดูแลนักเรียน นักศึกษาและบริการแนะแนวให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา บิดามารดา ผู้ปกครอง ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล

- จัดบริการให้คำปรึกษา แก่ผู้มีปัญหาชีวิตทุกรูปแบบของการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ สายด่วน E-mail ฯลฯ

(5.) มาตรการใช้นวัตกรรม มีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ฝึกอบรมแกนนำกลุ่มเพื่อน เพื่อให้มีศักยภาพ ในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด ในกลุ่มของตน
- จัดตั้งศูนย์ศึกษาชีวิต
- จัดตั้งองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้บริการทางสังคมและสุขภาพอนามัยในด้านการป้องกันทุกระดับ

(6.) มาตรการป้องปราม มีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- เฝ้าระวังปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ จัดตั้งสายลับในสถานศึกษา
- ออกกฎระเบียบเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในสถานทีนั้น ๆ
- ตรวจปัสสาวะ เพื่อหาสารเสพติดในกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

(7.) มาตรการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและพัฒนาการดำเนินงาน โดยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ส่งเสริมให้นักวิจัยในสถาบันการศึกษา นิสิต นักศึกษาปริญญาโท ปริญญาเอก สนใจทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและทำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้มากขึ้น
- ส่งเสริมให้มีการวิจัยและประเมินผลการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดทั้งภาพรวม และบางโครงการที่สำคัญ
- รวบรวมเก็บข้อมูลข่าวสาร ในด้านความรู้และสถิติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนในการจัดทำแผนงาน/โครงการ

จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คาดว่า มาตรการและรูปแบบการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดที่จะถูกนำมาใช้มาก คือ มาตรการกิจกรรมทางเลือก มาตรการทางการศึกษา และมาตรการบริการสนเทศและเผยแพร่เฉพาะการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด โดยผ่านสื่อทุกชนิด ส่วนใหญ่นั้นจะคล้ายกับช่วงที่ผ่านมา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดโดยความร่วมมือของผู้ ผู้นำชุมชน : กรณีตำบลบ้านเลี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้ารายงานและ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาของ ชูสิทธิ์ วิมุกตานนท์ (2522) เรื่องกลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า ระบบราชการเป็นกลไกใหญ่ในการพัฒนาความ สำเร็จของกลยุทธ์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงต้องอาศัยระบบราชการและวัฒนธรรมภายในระบบราชการที่เอื้ออำนวย นอกเหนือนโยบายกลวิธีและระบบการดำเนินงานแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังขึ้นอยู่กับตัวประชาชนหรือชุมชนของเขาด้วย นอกจากนี้บทบาทจากหน่วยงานพัฒนาภายนอกควรสนับสนุนกลุ่มท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ให้มีความมั่นคง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้คงความเป็นเอกภาพของกลุ่มไว้คือ ให้สามารถพึ่งตนเองและ ทำงานได้อย่างอิสระทั้งแนวความคิดและการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่แท้จริงของกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด ขณะเดียวกันนิพัทธเวช สืบแสง (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนาเพื่อสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ผลการ ศึกษาจากการสังเกตการณ์พบว่า การนำเทคนิคทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นปัจจัยที่ส่งผล ให้ประชาชนมีกิจกรรมทางการพัฒนา เกิดขึ้นหลายอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่มาจากความคิดริเริ่มสร้าง สรรค์ของชาวเขาเองเพื่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ

กรรณิกา ชมดี (2524) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือการร่วมเป็นผู้นำ การ ร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวนและร่วมเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมาคือร่วมออกแรง และร่วมเป็นผู้ชักชวน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพในหมู่บ้านและการเคยเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นมาก่อน มีความสัมพันธ์ กับการเข้ามามีส่วนร่วมคือเกิดจากความต้องการอาชีพใหม่ ๆ ผู้นำท้องถิ่นได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน เจ้าหน้าที่โครงการสารภี เจ้าหน้าที่เกษตรและพัฒนกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ ประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของจิรพรรณ นุกระ (2537) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ เข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือการร่วมสละแรงงาน การร่วมประชุม การ ร่วมเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน การร่วมเป็นผู้ริเริ่ม การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมติดตามผล การ ร่วมสละเงิน การร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำและการร่วมกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีส่วน ร่วมในการสละแรงงานมากที่สุด รองลงมาคือร่วมประชุมและร่วมเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

คือความเกรงใจ ผู้มีสถานภาพที่สูงกว่า ความเชื่อดั้งเดิมในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในหมู่บ้านได้ผลในเชิงบวก

รูปแบบหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีผลทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน ดังเห็นได้จากงานวิจัยของ วิลาวัลย์ เสนารัตน์ และคณะ (2540 อ้างในพรพรรณ ทรัพย์ไพบูลย์กิจ และ ชูศรี วงษ์เครือวัลย์, 2543) ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างแกนนำหมู่บ้านด้วยการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการณรงค์ป้องกันการติดเชื้อ เอช ไอ วี ในชุมชน โดยทีมวิจัยประสานงานกับชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากในการดำเนินงานนั้นผู้นำชุมชนและ อสม. มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและติดตามประเมินผลด้วย

ทัศนัย พิริยาสัยสันติ (2537 อ้างในพรพรรณ ทรัพย์ไพบูลย์กิจ และ ชูศรี วงษ์เครือวัลย์, 2543) ได้สรุปผลการศึกษากับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทุ่งมน จังหวัดสุรินทร์ ว่าการพัฒนาที่ยึดหลักการที่มีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ควรใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาตลอดจนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของตัวเอง ซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิศาสตร์และพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบหรือกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นฐานของชุมชน และยืดหยุ่นเพียงพอที่จะให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาของรัฐมีความคล่องตัวในการปรับใช้ให้เข้ากับชุมชนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกัน

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ปัญหาด้านองค์กรชุมชน นโยบายของรัฐ งบประมาณ ทรัพยากร ปัญหาด้านตัวบุคคล ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและฝ่ายประชาชนที่เข้าร่วมในการพัฒนา ดังเช่นที่ เจริญศรี แซ่ตั้ง (2542 อ้างในพรพรรณ ทรัพย์ไพบูลย์กิจ และ ชูศรี วงษ์เครือวัลย์, 2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า ปัญหาในการมีส่วนร่วม ได้แก่ การไม่มีเวลา ไม่ทราบข่าวการประชาสัมพันธ์ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชนเป็นผู้กำหนดแผนและดำเนินการเอง ประชาชนทั่วไปจึงไม่มีส่วนร่วมที่แท้จริง สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อับดุลลาห์ คาน (Obaidullah Khan, 1979 อ้างใน ปรัชญา วสารักษ์, 2528) ว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญยิ่งในปัจจุบันคือ การครอบงำโดยรัฐบาลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่จัดการให้แก่ประชาชน โดยกล่าวว่าผู้กำหนดนโยบาย ข้าราชการและผู้นำทางการเมือง

เกี่ยวข้องกับการวางแผน จะเป็นผู้ตัดสินใจอะไรดีสำหรับประชาชน จากนั้นก็จะพยายามขัดเขี่ยขีดพัฒนาให้กับประชาชน ซึ่งพัฒนาเหล่านี้มักอยู่นอกเหนือความเข้าใจของประชาชน ทั้งเป็นตัวขัดขวางความคิดริเริ่มของประชาชน ทำให้เกิดความสับสนและไม่สามารถพึ่งตนเองได้

นอกจากนี้ นพพร ด้อนรับ (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่บทบาทที่สำคัญอยู่ที่ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มากกว่าประชาชนที่เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อการดำเนินงานโครงการโดยตรง และ วุฒิพงษ์ เหล่าจุมพล (2532) ก็ได้ศึกษาถึงการวิเคราะห์นโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเสียดินบนพื้นที่สูง พบว่า การดำเนินการที่สามารถลดการปลูกฝิ่นในประเทศลงได้ แต่ยังไม่สามารถลดใช้ฝิ่นลงได้ ทำให้เกิดการผันแปรการเบี่ยงเบนไปใช้ยาเสพติดชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะจากฝิ่นเป็นเฮโรอีน และจากการปลูกในพื้นที่แปลงใหญ่กลายเป็นพื้นที่แปลงเล็ก และยังพบว่าในอนาคตจะมีการแพร่ระบาดของตัวยาสเสพติดชนิดต่าง ๆ มากขึ้น และประเทศไทยอาจอยู่ในฐานะของประเทศที่เป็นแหล่งรองรับยาเสพติดอีกทั้งมีข้อพึงสังวรณ คือในขณะที่แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาเสพติดที่จะมีมากขึ้นในอนาคตแต่การสนับสนุนการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะความช่วยเหลือจากต่างประเทศกลับมีแนวโน้มลดลงจากความผันแปรของปัญหาข้างต้น จึงควรพิจารณาปรับปรุงเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่และเพื่อรองรับสถานการณ์ปัญหาในอนาคต โดยเฉพาะปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่จะเกิดผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง

นอกจากนี้ในด้านบทบาทของครอบครัวและชุมชน ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและรูปแบบในการป้องกันปัญหาเสพติด ดังเช่น ลาดทองใบ ภูภิรมย์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของครอบครัวในการป้องกันการติดยาเสพติด ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษาในกรุงเทพมหานคร 7 โรงเรียน พบว่าถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก ได้รับความรักความเอาใจใส่มาก และบิดามารดามีเวลาที่จะควบคุมการรับชมวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก จะทำให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเสพติด และปฏิเสธการชักจูงจากเพื่อนได้มากกว่า และการศึกษาในเรื่องบทบาทและเครือข่ายด้านยาเสพติด ซึ่งบัณฑิต อ่อนคำ และคณะ (2539) อังนิน เอี่ยมเดือน ไชยหาญ, 2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษากรณีภาคเหนือ ทำการศึกษากรณี 4 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่สูงที่เป็นชาติพันธุ์เผ่ากระเหรี่ยงและอีก 2 ชุมชนคนไทยพื้นราบ ที่อยู่ในเขตอำเภอและอยู่ในเขตเทศบาล แหล่งชุมชนแออัด เป็นตัวแทนของกรณีศึกษาทั้งที่เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถจัดการให้ชุมชนปลอดยาเสพติดได้ กับชุมชนที่อ่อนแอ

และยังไม่เข้มแข็งพอที่จะต้านทานแม้ว่าจะไม่สามารถเป็นตัวแทนที่ครอบคลุม และสะท้อนภาพรวมของชุมชนในภาคเหนือ แต่กรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี ได้ทำให้เห็นว่า “กระบวนการ” พื้นฐานขององค์กรชุมชน ควบคู่กับการฉายภาพ ให้เห็นถึงบทบาท ภารกิจของหน่วยงานราชการและองค์กรควบคู่กับการฉายภาพให้เห็นถึงบทบาทภารกิจของหน่วยงานราชการและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปมีส่วนสนับสนุนกระบวนการของชุมชน ในกิจกรรมพัฒนาชุมชนอาชีพ และกิจกรรมด้านยาเสพติดโดยตรง ผลการศึกษาทั้ง 4 ชุมชนพบว่า สถานการณ์ยาเสพติดในภาคเหนือ มีการเปลี่ยนแปลง และแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วมีปัจจัยพื้นฐานและเงื่อนไขต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงทั้งด้านตัวคน ยา และสิ่งแวดล้อม ที่มีส่วนผลักดันให้ ป.ป.ส. หน่วยราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน ต้องปรับบทบาท และกระบวนการทำงานของแต่ละฝ่าย โดยจะต้องพิจารณาทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ

1. การปรับฐานคิดใหม่ (paradigm)

2. การปรับกระบวนการทำงานจากผู้ทำมาเป็นสนับสนุนให้เกิด “กระบวนการของชุมชน” (Process) ในการเข้ามาเป็น “เจ้าของปัญหาเสพติด” การตัดสินใจเองในการเป็น “ผู้ร่วมในการแก้ปัญหาดังกล่าว” ร่วมกับราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน

3. การปรับจากการยึดพื้นที่ปลูกฝิ่น ผู้คิดยา ผู้ค้ายาเสพติด เป็นตัวตั้งมาเน้นการเอา “คน” คือผู้นำชุมชนที่หลากหลายวัย สถานะและภาวะผู้นำการยึดถือเอา “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลาง และเป็นตัวตั้งของการทำงานและสนับสนุน

นอกจากนี้ องค์กรชุมชนที่จะสามารถยั่งยืนต่อเนื่อง จะต้องมีการทำงานเชื่อมโยง 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ระดับเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านในแต่ละลุ่มน้ำย่อย แต่ละตำบล แต่ละอำเภอ เป็นต้น

4. กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานขององค์กรชุมชน ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งของชุมชน และกระบวนการครอบงำ ชี้นำ แทรกแซง สนับสนุนทั้งโดยตรงโดยอ้อม

5. ระบบงบประมาณและการจัดสรรสนับสนุนงบประมาณจำเป็นจะต้องจัดสรรในรูปแบบ “กองทุนสนับสนุน” แทนการจัดกิจกรรมครั้งเดียวเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องซ้ำ ๆ ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามของชุมชนและเกิดชุมชนและเกิดแรงจูงใจในการระดมทุนแรงงาน วัสดุสมทบจากชุมชนเองมากบ้าง น้อยบ้าง ตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน

เพื่อให้ปัญหาเสพติดลดน้อยลงหรือหมดไป อนันต นาคะบุตร (2539) ได้เสนอยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติด โดยกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันด้านทานของชุมชนซึ่งเป็นบทเรียนที่เกิดขึ้นในภาคเหนือ จัดเป็น 3 รูปแบบที่มีจุดเริ่มพัฒนาการและการจัดการคือ รูปแบบที่

1 รูปแบบที่ชุมชนริเริ่มเอง คือสร้างความตระหนัก เป็นเจ้าของปัญหาในกลุ่มผู้นำ จากนั้นขยายการเรียนรู้และความตระหนักต่อปัญหาสู่ชุมชนจนเกิดเวทีด้านยาเสพติด และเป็นประจักษ์ ในการ

ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมตั้งกฎเกณฑ์ของชุมชน แล้วผนึกกำลังระดมทรัพยากร ทูม ความร่วมมือในชุมชน จากครอบครัวจากสมาชิก และลงมือปฏิบัติกิจกรรมแก้ปัญหายาเสพติดร่วมกัน รูปแบบที่ 2 รูปแบบที่ชุมชนร่วมกับหน่วยราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชนในการร่วมกันทำบำบัดชุมชน รูปแบบที่ 3 รูปแบบที่รัฐริเริ่มเข้ามากระตุ้นและสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมกับชุมชน และองค์กรชุมชน

และจากการศึกษาของ สุวิชัย รักษ์รัตนกร (2544) เกี่ยวกับ การพัฒนาระบบความร่วมมือของพหุภาคี และความสามารถของชุมชน ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการใช้กลยุทธ์ AFP (Area, Function, Participation) หรือกระบวนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่ชัดเจน วิเคราะห์สภาพพื้นที่ที่แน่นอน ประสาน ผนึกภารกิจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และระดมประชาชนทุกหมู่เหล่าเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมุ่งแก้ปัญหาลักษณะแบบองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและบทบาทขององค์กรชุมชนเป็นหลักในฐานะ “เจ้าของปัญหา” ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่นั้นจะดำเนินการโดยองค์กรภาครัฐ หรือภาคเอกชน เฉพาะองค์กรใดองค์กรหนึ่งแต่โดยลำพังอย่างในอดีตไม่ได้ ต้องให้ทุกภาคีคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม กันในการดำเนินงาน และทำการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่แบบองค์รวม ไม่แก้ปัญหาดิปัญหานึงเพียงอย่างเดียว โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวจะมีคนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา พร้อมพອชชื่นบุญ (2543) ซึ่งศึกษา การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในคลองเตย พบว่า สมัยก่อนที่จะมีการศึกษาชุมชนคลองเตยต่างคนต่างอยู่ ประชาชนคนดีถูกนักเลงคุมขอยบอกรให้อยู่เฉย ๆ หากอยากอยู่ในคลองเตย ส่วนนักเลงเหล่านั้นทำหน้าที่ควบคุมเขวachsenให้ลักเล็กขโมยน้อยฉกชิงวิ่งราว คนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชนไม่ได้ ส่วนตำรวจเองในยุคนั้นก็เข้าไม่ถึงประชาชน ขาดข้อมูลในการทำงานแก้ปัญหาไม่ได้ ต่อมาได้เริ่มหาแนวร่วมโดยใช้ศาสนาเข้ามารวมประชาชน โดยเริ่มชวนผู้สูงอายุและเขวachsenเป็นฐานในการรวมคนมาทำวัดเย็น พอเริ่มมีแนวร่วมมากขึ้นก็ใช้กลยุทธ์ประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาในชุมชน โดยชี้ประเด็นปัญหายาเสพติดพูดถึงผลเสียและประโยชน์ที่ได้รับ กิจกรรมต่อมาคือการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมุ่งกิจกรรมการบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติด ลงเยี่ยมพูดคุยกับญาติพี่น้องพ่อแม่ เพื่อชักชวนและสมัครใจเข้ารับการบำบัด ในส่วนการบำบัดรักษานั้นเรื่องของจิตวิทยา คืออันดับแรก ผู้ค้าจะไม่รู้สึกว่าคุณต่อต้าน เพื่อเป็นการป้องกันความปลอดภัยแก่อาสาสมัคร อันดับที่สองผู้ปกครองของผู้ติดยาเสพติดรู้สึกเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวของเขาและมาเป็นอาสาสมัคร แต่อย่างไรก็ตามพบปัญหาในการทำงานคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความสนใจน้อย ไม่ปกป้องแหล่งข่าว สนับสนุนผู้ค้า อาสาสมัครขาดความสามัคคีและความอดทน อาสา

สมัครถูกคุกคาม และกลัวถูกทำร้ายจากกลุ่มผู้ค้า ผู้นำใจแคบคือนำเตี๋ยว กิจกรรมการณรงค์แก้ไข ปัญหาไม่มีผู้บริจาคเงิน ความแตกแยกของอาสาสมัครที่มาจากการยกย่องของพี่เลี้ยงที่หวังดี แต่ กลายเป็นดาบสองคม

จากผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า สถานการณ์ของปัญหายาเสพติดได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านตัวยา คน สิ่งแวดล้อม และมีการพัฒนาการแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชน ซึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือและพลัง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากองค์กรชุมชนรวมทั้ง ต้องมีการเสริมพลังให้กับองค์กรชุมชน ซึ่งการแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงต้องให้ความสำคัญกับเครือข่ายด้านยาเสพติดในชุมชน และเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เครือญาติ และบุคคลในชุมชน การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษารูปแบบการเฝ้าระวังและป้องกันการใช้สารเสพติด โดยความร่วมมือร่วมใจของผู้นำชุมชน ว่ามีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทของชุมชนในตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุดรธานี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว จากการร่วมคิดร่วมทำของกลุ่มผู้นำชุมชน โดยเป็นการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยแนวคิด การมีส่วนร่วมของผู้นำในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการในการจัดการอย่างไม่เป็นทางการ คณะผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาประวัติของชุมชน และสัมผัสกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตนเอง ตลอดจนคลุกคลีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจในบริบทได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตเนื้อหา และประชากรที่จะศึกษา กำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการศึกษางานในภาคสนาม กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อสรุปตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) ร่วมกับกระบวนการสนทนาใหม่ในการพัฒนา หรือ การจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน:การพัฒนาหมู่บ้านโดยพลังประชาชน (AIC : Appreciation Influence Control) เพื่อหารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

2. วิธีการเก็บข้อมูล / แหล่งข้อมูล

2.1 ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษาวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำร่อง

เกี่ยวกับข้อมูลสถานการณ์การใช้สารเสพติด จากการรับรู้ของผู้นำชุมชน ในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้แบบสอบถาม และข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการใช้กล้องถ่ายภาพ มีการใช้เทปบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มคน และสถาบันต่าง ๆ เช่นเอกสาร รายงานวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หนังสือ รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 วิธีการเก็บข้อมูล (Methodology)

2.2.1 การค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุดรธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสี้ยว สถานีอนามัยตำบลบ้านเสี้ยว รวมทั้งจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพปัญหาจากการรับรู้ของคนในชุมชน โดยได้สัมภาษณ์แกนนำทุกคน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียน ผู้อาวุโสซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน

2.2.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Observation Participatory) เป็นการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัย ทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีประชาคม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น การจัดอบรมในกลุ่มเยาวชน การนำเสนอความก้าวหน้าในการวิจัยโดยผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแกนนำ และได้มีการบันทึกกระบวนการไปพร้อม ๆ กัน

2.2.4 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Observation Non - Participatory) เป็นการสังเกตโดยคณะผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมแต่มีโอกาสดำเนินกิจกรรมการวิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อเป็นการศึกษาถึงบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนพูดคุยของกลุ่มคน โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่อการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการแบ่งสรรหรือรับผลประโยชน์ ทั้งในส่วนของกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน และกิจกรรมในระดับตำบล

3. การดำเนินการวิจัยการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

3.1 ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre - Research) โดยการ

3.1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน โดยใช้แนวคิดอย่าทำให้กลุ่มชาวบ้านคิดว่าเราเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาก็ แต่จะต้องทำให้ชาวบ้านรับรู้เพียงว่าเราจะใช้ความร่วมมือกับเขาในกระบวนการแก้ปัญหา

3.1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน โดยการพาตัวไปทำความคุ้นเคยกับชุมชน โดยการพูดคุย สัมภาษณ์ และค้นหาทีมงานชาวบ้านที่เห็นว่าสามารถทำงานในกระบวนการแบบ PAR ได้

3.1.3 สืบหาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยทำแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้สถานการณ์การใช้สารเสพติดจากกลุ่มผู้นำชุมชน และมีการทำสนทนา (Focus group) เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนในแต่ละกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้แรงงานโดยการวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วม (AIC)

3.1.4 จัดประชุมชี้แจงผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น กับกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งหมดเพื่อช่วยให้ทราบถึงปัญหาหลักของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่ อีกทั้งยังทราบว่า กลุ่มชาวบ้านกลุ่มใดที่ถูกกระทบด้วยปัญหาที่ค้นพบ อันจะนำไปสู่การพิจารณาและปรึกษาหารือร่วมกันโดยใช้กระบวนการ AIC

3.1.5 ทำการคัดเลือกผู้นำชุมชนจากการทำสนทนากลุ่ม และหาอาสาสมัครเพื่อให้ร่วมคิดร่วมทำ

3.1.6 นักวิจัยเสนอทางเลือกของการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม ให้ผู้นำชุมชนพิจารณาและตัดสินใจเองว่า จะยอมรับและยินดีใช้แนวทาง PAR มาแก้ปัญหา

3.2 ระยะของการทำวิจัย (Research Phase)

3.2.1 ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจะมีความรุนแรงของการแพร่ระบาดของสารเสพติด

3.2.2 สืบหาข้อมูลจากงานวิจัยนำร่องที่เกี่ยวกับการรับรู้ของผู้นำชุมชน เกี่ยวกับสถานการณ์การใช้สารเสพติดในชุมชน อำเภอปากทำ จำนวน 25 ชุม และตำบลบ้านเลี้ยว จำนวน 14 ชุม

3.2.3 ชี้แจงโครงการกับตัวแทนผู้นำชุมชนและผู้นำของอำเภอ คือ นายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ

3.2.4 ทำการเสวนากลุ่ม เกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่และกลุ่มผู้นำชุมชนบางคน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และครูผู้สอนในโรงเรียนตำบลบ้านเลี้ยว

3.2.5 จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันขององค์กรชุมชน โดยการเข้าร่วมการจัดเวทีชาวบ้านซึ่งมีอยู่แล้วในพื้นที่ เช่น กลุ่มปลารักน้ำ กลุ่มเยาวชน และมีส่วนร่วมทราบปัญหาของชุมชน

3.2.6 จัดเวทีชี้แจงผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และชี้แจงโครงการกับกลุ่มผู้นำชุมชนทุกคนในพื้นที่ และหาแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหาและการสร้างเครือข่าย

3.2.7 จัดเวทีเสวนาเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพชีวิตในแต่ละกลุ่มในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ได้คัดเลือกเข้าร่วมกิจกรรมเข้าร่วมเสวนากลุ่มย่อย ประมาณ 4-5 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเยาวชน กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน โดยจะใช้การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และการให้ชุมชนวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ในชุมชนของตนเอง

3.2.8 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยเชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือจังหวัดน่าน

3.2.9 อบรมนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจกระบวนการ PAR ซึ่งกระบวนการนี้สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ได้จัดขึ้น โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล คือ รศ. ดร. เบญจา ขอดคำเนิน – แอ็กติก และ รศ.ดร. บุปผา ศิริศรี

3.2.10 จัดเวทีเสนอทางเลือกในการทำวิจัยและมีส่วนร่วม ให้กับผู้นำชุมชนพัฒนาและตัดสินใจยอมรับและยินดีใช้แนวทาง PAR มาแก้ปัญหา

3.2.11 จัดเวทีชาวบ้าน โดยให้ผู้นำเสนอปัญหาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกในชุมชน

3.3 ระยะจัดทำแผน(Planning Phase) เพื่อกำหนดโครงการกิจกรรมมาตรการทางสังคมของชุมชนที่จะนำไปปฏิบัติ โดยการจัดเวทีเสวนากลุ่มผู้นำชุมชนและอาสาสมัครโดยใช้วิธีการวางแผนแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม

3.3.1 จัดกิจกรรมสร้างเสริมทักษะชีวิตในกลุ่มเยาวชน โดยจัดค่ายเยาวชน เกี่ยวกับทักษะ พัฒนาคุณภาพชีวิต. จัดสร้างเครือข่ายการบำบัดและให้คำปรึกษาในชุมชนกับกลุ่มบ้านเลี้ยว

3.3.2 การทำแผน หรือรูปแบบ การเฝ้าระวังและป้องกันการใช้สารเสพติด และกิจกรรมอื่น เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้จากการร่วมกันคิดร่วมกันทำไปปฏิบัติ

3.3.3 แสวงหางบประมาณ และหน่วยงานสนับสนุนในการทำโครงการ หรือกิจกรรมที่ระบุไว้ในแผน

3.4 ให้นำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) และกำหนดทีมปฏิบัติงานของผู้นำชุมชน โดยยึดหลักกระจายไปยังสมาชิกทุกคน

3.5 ระยะติดตามประเมินผลปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) เป็นระยะ ๆ ทุก 2 เดือน และจัดเวทีเสวนาให้กับกลุ่มผู้นำและอาสาสมัคร เพื่อพูดคุยปัญหาในการดำเนินกิจกรรม

3.5.1 ประเมินผลสำเร็จของรูปแบบที่นำไปใช้ในชุมชน และมีการนำเสนอผลการดำเนินงานจากเวทีชาวบ้าน

3.5.2 ติดตามการดำเนินงาน ว่ามีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่อไป

4. วิธีการประมวลผล / สังเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของแบบสอบถาม โดยสถิติเชิงพรรณนา เป็นจำนวนร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี คณะผู้วิจัยทำการศึกษา เจาะลึก ปิงจัย สถานภาพของชุมชน และรูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติด จากการร่วมกันคิดของกลุ่มผู้นำชุมชน การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. บริบทของชุมชน
2. ผลการวิเคราะห์ชุมชน
 - เริ่มต้นตั้งแต่เข้าไปศึกษาพื้นที่ การเลือกพื้นที่
 - เจาะลึกขอบเขต ปัญหา/อุปสรรค ความเป็นไปได้ในการศึกษา
3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม (ขั้นตอน/การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น)
4. การพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำชุมชน (ขั้นตอน/การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น)
5. การสร้างทีมงาน องค์กร และเครือข่ายการรับรู้ (ขั้นตอน/การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น)
6. การสร้างรูปแบบการเฝ้าระวัง/ป้องกันการใช้สารเสพติด
7. การนำรูปแบบไปปฏิบัติในชุมชน (การเปลี่ยนแปลงของปัญหาสารเสพติดที่เกิดขึ้น)
8. การติดตาม/ประเมินผลการนำรูปแบบไปใช้ ปัญหา/อุปสรรค เจาะลึกความสำเร็จทั้งจากชุมชนและจากนักวิจัย

1. บริบทของชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว

ลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้ง อาณาเขต

ตำบลบ้านเสี้ยว ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดอุดรธานีไปทางทิศเหนือ ประมาณ 104 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอปากท่าไปทางทิศใต้ ประมาณ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 102 ตารางกิโลเมตร มีทางหลวงหมายเลข 1047 สายอุดรดิตถ์ – บ้านโคก เป็นเส้นทาง

หลัก ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขา และที่ราบลุ่มเชิงเขา พื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีบางส่วนเป็นป่าเสื่อมโทรม มีต้นน้ำลำห้วยและลำน้ำป่าดไหลผ่าน สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่วไป อยู่ในเกณฑ์ปกติ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสองคอน อำเภอฝางท่า

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลสองห้อง อำเภอฝางท่า

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลนาขุม อำเภอบ้านโคก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลท่าแฝก อำเภอท่าปลา

ตำบลบ้านเสี้ยว มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 102 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร จำนวน 8,900 ไร่

เขตการปกครอง

ตำบลบ้านเสี้ยว แบ่งเขตการปกครองตามการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ออกเป็น 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว

หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม

หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง

หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้อ

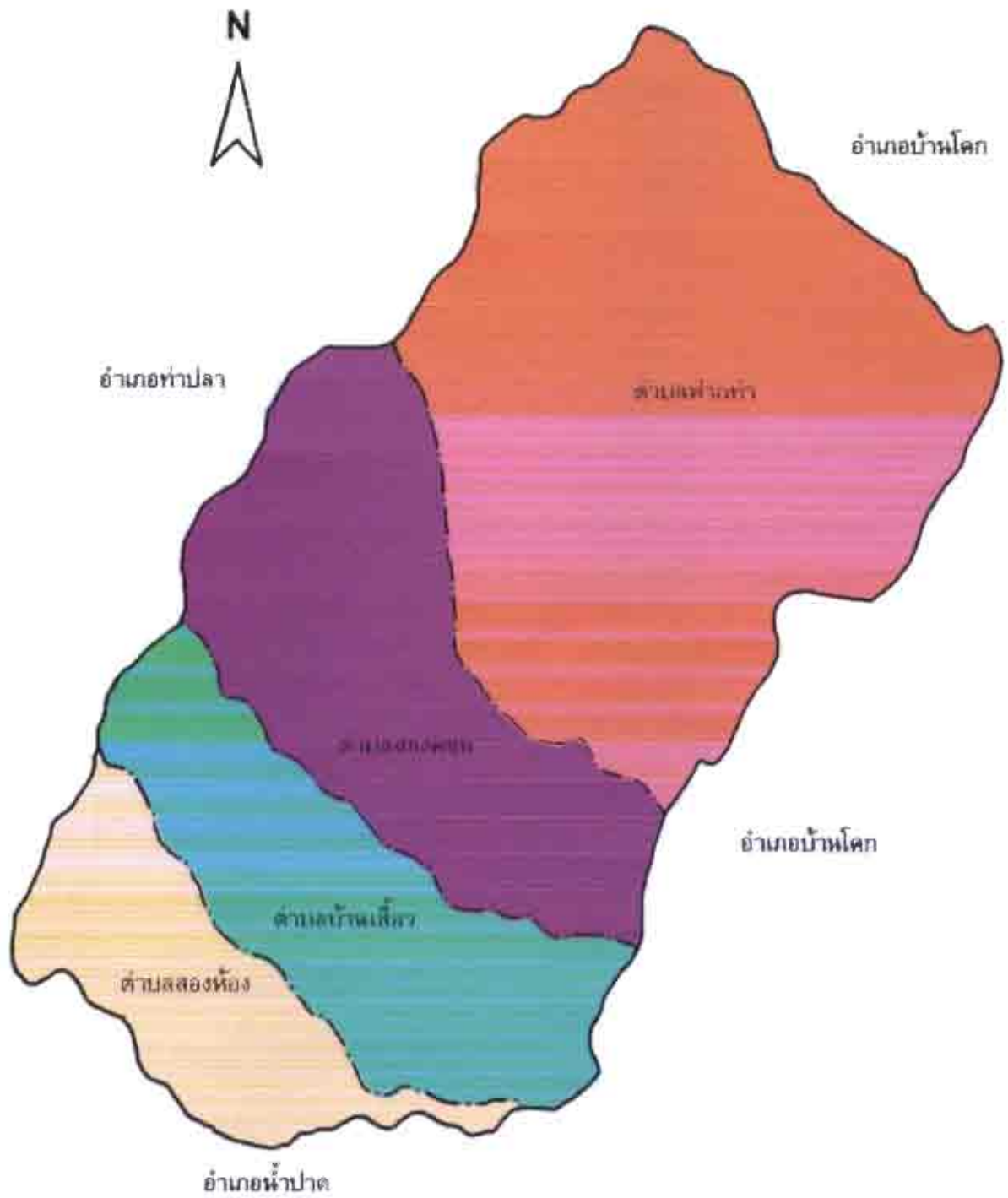
หมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก

ตำบลบ้านเสี้ยว มีจำนวนครัวเรือน 867 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 2,693 คน จำแนกเป็นชาย 1,264 คน หญิง 1,429 คน (ข้อมูลประชากร จากการสำรวจของสถานีอนามัยตำบลบ้านเสี้ยว เมื่อ 1 กรกฎาคม 2544)



ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดอุตรดิตถ์

แผนที่อำเภอปากท่า



ลักษณะโครงสร้างของประชากร

ตำบลบ้านเสี้ยว มีจำนวนประชากรทั้งหมด 2,693 คน จำแนกเป็นชาย 1,264 คน หญิง 1,429 คน แยกประชากรตามกลุ่มอายุ ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุ (ปี)	จำนวนคน	ร้อยละ
แรกเกิด - 4	159	5.90
5 - 9	212	7.87
10 - 14	169	6.27
15 - 19	186	6.90
20 - 24	130	4.82
25 - 29	136	5.05
30 - 34	176	6.53
35 - 39	222	8.24
40 - 44	245	9.09
45 - 49	250	9.28
50 - 54	184	6.83
55 - 59	156	5.79
60 ขึ้นไป	468	17.37
รวม	2,693	100

(ข้อมูลประชากร จากการสำรวจของสถานีอนามัย ตำบลบ้านเสี้ยว เมื่อ 1 กรกฎาคม 2544)

จากลักษณะโครงสร้างของประชากร จะเห็นได้ว่า มีประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มากที่สุด

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

สภาพเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลบ้านเลี้ยว ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวนมะขาม เลี้ยงสัตว์ และมีอาชีพเสริมด้านการทอผ้ามัดหมี่ ขุดสระเลี้ยงปลา นอกจากนั้นยังมี ปิมน้ำมัน จำนวน 6 แห่ง โรงสี จำนวน 7 แห่ง ร้านขายวัสดุและผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง จำนวน 4 แห่ง ร้านซ่อมรถ, ร้านซ่อมเครื่องยนต์ โลหะ จำนวน 4 แห่ง ร้านค้าย่อย, ร้านขายของชำ จำนวน 15 แห่ง ร้านขายอาหาร จำนวน 5 แห่ง และมีตลาดสดตำบล จำนวน 1 แห่ง เพื่อต้อนรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประชาชนชาวตำบลบ้านเลี้ยว

สภาพสังคม

ประชาชนในตำบลบ้านเลี้ยว ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น ที่อยู่รวมเป็นกลุ่มมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการช่วยเหลือกับทางสังคม เช่น การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ ตลอดจนงานบุญต่าง ๆ

ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ หรือครึ่งตึกครึ่งไม้

การศาสนา ประชาชนตำบลบ้านเลี้ยว นับถือศาสนาพุทธ เป็นส่วนใหญ่ มีวัด / สำนักสงฆ์ จำนวน 5 แห่ง อุโบสถพุทธศาสนา จำนวน 3 แห่ง ทางด้านความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน ประชาชนตำบลบ้านเลี้ยว มีวัดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และใช้เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานศพ งานบวช เป็นต้น นอกจากนี้ วัดยังเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ใช้เป็นสถานที่ประชุมในการประชุมร่วมกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้าน

การศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่ จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนใกล้บ้าน ซึ่งในเขตของตำบลบ้านเลี้ยว มีสถานการศึกษาตั้งอยู่ในท้องที่ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน มัธยมศึกษา (ขยายโอกาส) จำนวน 1 โรงเรียน วิทยาลัยการลูกหลานของชาวตำบลบ้านเลี้ยว นอกจากนี้ ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 2 แห่ง ศูนย์การเรียนชุมชนตำบล จำนวน 1 แห่ง และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 แห่ง

การสาธารณสุข การให้บริการสาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง และคลินิกแพทย์ จำนวน 1 แห่ง ไว้บริการรักษาแก่ประชาชน นอกจากนี้ ประชาชนตำบลบ้านเลี้ยว มีการใช้ส้วมราดน้ำ ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน

การคมนาคม มีการคมนาคมที่สะดวก คล่องตัวพอสมควร เนื่องจากมีทางหลวงหมายเลข 1047 สายอุดรดิตถ์ - บ้านโคก ตัดผ่าน เป็นถนนราดยางโดยตลอดสาย มีรถเมล์

โดยสารประจำทาง วิ่งผ่านไปมาโดยตลอด เฉลี่ยชั่วโมงละ 1 คัน และมีรถโดยสารประจำหมู่บ้าน วิ่งเข้าเมืองอุดรดิตถ์ วันละ 3 คัน ๆ ละ 1 เที่ยวต่อวัน ส่วนถนนที่ใช้อยู่ในเกณฑ์ดี ใช้เวลาเดินทาง เข้าตัวเมือง โดยรถโดยสารหรือรถยนต์ส่วนตัว ประมาณชั่วโมงเศษ ๆ ใช้เวลาเดินทางไปอำเภอ ประมาณ 15 นาที

ทางด้านสาธารณูปโภค ประชาชนในตำบลบ้านเสี้ยวได้รับบริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้า ส่วนภูมิภาคทั่วทุกหลังคาเรือน มีบริการตู้โทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้าน เฉลี่ยหมู่บ้านละ 1 ตู้ สำหรับหมู่ที่ 2 ยังไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ ประชาชนตำบลบ้านเสี้ยวส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติ เช่น ลำน้ำปาด ลำห้วยกลาง ลำห้วยล่องนา ลำห้วยเปรย และลำห้วยลึก และใช้แหล่ง น้ำที่สร้างขึ้น ดังนี้ ฝาย จำนวน 17 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 20 แห่ง บ่อบาดาล จำนวน 6 แห่ง และอ่างเก็บน้ำ จำนวน 4 แห่ง

กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

ชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว มีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

องค์กรที่เป็นทางการ

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นรูปองค์กรมาตรฐาน คือ มีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่ บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ ในแต่ละหมู่บ้าน

2. อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ในตำบลบ้านเสี้ยวมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 84 คน

3. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ในชุมชนตำบลบ้านเสี้ยวมีศูนย์สาธารณสุข มูลฐานทุกหมู่บ้าน สำหรับที่ตั้งของ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านของใครคนใดคนหนึ่งหมู่บ้าน และมี อยู่ 1 หมู่บ้าน ที่ศูนย์แยกเป็นเอกเทศ โดยมีกองทุนขายอยู่ในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนด้วย มี การให้บริการทางสุขภาพเบื้องต้นโดยอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ที่ได้รับการอบรมมาแล้วใน ด้านต่าง ๆ จากสถานีอนามัย ได้แก่ ทำแผลเบื้องต้นที่ไม่รุนแรงมาก รักษาพยาบาลเบื้องต้น

กลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการ

การรวมกลุ่มของประชาชนตำบลบ้านเสี้ยว เพื่อพัฒนาชุมชนโดยชุมชน สามารถจัด ตั้งกลุ่มได้ดังนี้ กลุ่มอาชีพ จำนวน 11 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 3 กลุ่ม และกลุ่มรักษัปลา รักษา น้ำ จำนวน 2 กลุ่ม

สำหรับข้อมูลอื่น ๆ

ประชาชนตำบลบ้านเสี้ยว ได้เข้ารับการอบรมจากทางราชการ ดังนี้

ลูกเสือชาวบ้าน	จำนวน 11 รุ่น ๆ ละ 84 คน
ไทยอาสาป้องกันชาติ	จำนวน 1 รุ่น ๆ ละ 27 คน
กองหนุนเพื่อความมั่นคง	จำนวน 1 รุ่น ๆ ละ 25 คน
อพล.	จำนวน 1 รุ่น ๆ ละ 105 คน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนตำบลบ้านเสี้ยวเป็นชุมชนใหญ่ที่เอื้อต่อการประกอบการพาณิชย์เหมาะสมที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน มีผู้นำชุมชนและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็ง มีความสามารถ และมีการจัดกระบวนการประชาคม อยู่เสมอ มีความหนาแน่นของประชากร บ้านเรือนโดยส่วนใหญ่อยู่สองข้างทาง เอื้อต่อการคมนาคม ถ้ามีการพัฒนาเส้นทาง จะเป็นประโยชน์ต่อการขนส่งพืชและสัตว์เศรษฐกิจ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เหมาะกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มะขาม ลำไย มีหมู่บ้านที่ติดลำน้ำปาด มีทิวทัศน์สวยงาม และมีการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยกระบวนการประชาคม มีแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนมาร่วมทำกิจกรรม ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี เช่น ศาลปู่ตา วัดอายุเก่าแก่ มีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา และเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนทางการศึกษามากกว่าโรงเรียนอื่น และมีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาคนและท้ายที่สุด เป็นชุมชนกีฬา ที่มีประชากรส่วนใหญ่นักกีฬาเป็นปกติ โดยเฉพาะหมู่ที่ 5

2. ผลการวิเคราะห์ชุมชน

ผู้วิจัยได้ประสานกับศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุดรธานี และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาดจากการศึกษาข้อมูลพบว่า สถานการณ์สารเสพติดของจังหวัดอุดรธานี ในปี พ.ศ. 2542 มีสถิติการจับกุมคดีสารเสพติด จำนวน 27 ราย ผู้ต้องหา 309 คน จำนวนของกลาง ขาบ้า 59,561 เม็ด ผู้มารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล จำนวน 173 ราย เข้าค่ายบำบัดรักษา 449 ราย และมีผู้กลับไปเสพซ้ำ 45 ราย เมื่อพิจารณาจำนวนผู้มารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลในจังหวัดอุดรธานี พบว่าอำเภอที่มีอัตราการรับบริการต่อประชากรแสนคน สูงสุดคือ อำเภอฟากท่า พืช และทองแสนขัน โดยมีอัตราเท่ากับ 104.84 และ 38 ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี, 2542) และจากการสรุปสถานการณ์ระดับความรุนแรงของสารเสพติดในหมู่บ้านและชุมชนของจังหวัดอุดรธานี ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2542 พบว่าอำเภอที่มีระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาดของสารเสพติดสูงที่สุดคือ อำเภอฟากท่า โดยมีหมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับมาก 4 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.81 ของหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมา คือ อำเภอศรีบุญเรือง มีหมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงมาก 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และอำเภอทองแสนขัน มีหมู่บ้าน

ที่มีระดับความรุนแรงระดับมาก 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.62 โดยตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า ซึ่งมีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงของสารเสพติดอยู่ในระดับมาก 2 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงปานกลาง 2 หมู่บ้าน และอีก 1 หมู่บ้าน มีระดับความรุนแรงน้อย (ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรดิตถ์, 2541)

จะเห็นได้ว่า อำเภอที่มีความรุนแรงมาก และควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ อำเภอปากท่า ในพื้นที่ตำบลบ้านเสี้ยว

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้สารเสพติดในชุมชน จากการรับรู้ของผู้นำชุมชนในพื้นที่อำเภอปากท่า จากการสอบถามผู้นำชุมชน จำนวน 25 คน พบว่า ผู้นำชุมชนเคยเห็นกลุ่มวัยรุ่น เสพสารเสพติดมากที่สุด ร้อยละ 64 รองลงมาคือ ผู้ใช้แรงงาน ร้อยละ 48 และพบว่าบุคคลดังกล่าว มีการแจกจ่ายสารเสพติดให้กับผู้อื่น ร้อยละ 24 การปฏิบัติหลังจากทราบว่าบุคคลดังกล่าวใช้สารเสพติด ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 68 ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และ ร้อยละ 20 ทำเฉย ทำเป็นไม่รู้ ส่วนในพื้นที่ตำบลบ้านเสี้ยว จากการสอบถามกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 14 คน เกี่ยวกับสถานการณ์การใช้สารเสพติดจากการรับรู้ของผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชน ร้อยละ 60 ไม่พบการซื้อขายสารเสพติดในชุมชน ร้อยละ 26.7 เคยเห็นการซื้อขายสารเสพติดในชุมชน ร้อยละ 13.3 ไม่พบว่ามี การซื้อขายสารเสพติดในชุมชน และพบว่าเคยเห็นกลุ่มวัยรุ่นมีการใช้สารเสพติดมากที่สุด ร้อยละ 73.3 รองลงมาคือกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 66.7 ผู้ใช้แรงงานรับจ้าง และเกษตรกร ร้อยละ 26.7 และพบบุคคลที่เสพสารเสพติดมีการแจกจ่ายสารเสพติดให้กับบุคคลอื่นเสพติด ร้อยละ 13.3 ไม่เคยเห็น ร้อยละ 86.7 และเคยเห็นบุคคลทำสารเสพติดมีอาการหลังเสพ ร้อยละ 53.3 ส่วนการปฏิบัติตัวเมื่อรู้ว่า มีบุคคลในชุมชนใช้สารเสพติด ร้อยละ 66.7 แนะนำให้ไปรักษา ร้อยละ 40 เฉย ทำเป็นไม่รู้ ร้อยละ 26.7 แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 20 บอกบิดามารดา ร้อยละ 13.3 ตักเตือนให้เลิกเสพ

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษา รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์ ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนมาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล การป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน การดำเนินการโดยอาศัยองค์กรชุมชนเป็นสำคัญ จึงจะทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

การคิดและการสร้างรูปแบบร่วมกัน เป็นเรื่องสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือของกลุ่มชุมชนต่าง ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด และเกิดความร่วมมือมากที่สุด จนนำไปสู่การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เกิดจากทุกคนคิดและทำเหมือน ๆ กัน

รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติด ที่ชัดเจนและเป็นไปได้ ควรเป็นรูปแบบที่มีผลสำเร็จจริง ภายใต้งานการรณรงค์และการเผชิญปัญหาที่คล้าย ๆ กัน รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติด จะศึกษาได้จากทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยใช้กระบวนการที่เรียบง่ายและไม่ซับซ้อน ไม่มีระเบียบมากนัก รวมทั้งการมีส่วนร่วมจากคนทุกคนทุกกลุ่มในชุมชน

3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เข้าไปพบผู้แทนผู้นำชุมชนและผู้นำของอำเภอ ได้เล่าความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการให้สาธารณชนสุขอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ และนายอำเภอ ฟัง ปรากฏว่าทุกท่านมีความกระตือรือร้น และยินดีเต็มใจที่จะสนับสนุนโครงการเป็นอย่างยิ่ง ทำให้บรรยากาศการพูดคุยเป็นกันเอง และราบรื่นไปด้วยดี ดังคำกล่าวของนายอำเภอ “เป็นโครงการที่ดีและน่าสนใจ ผมพร้อมที่จะให้การสนับสนุนโครงการนี้ต่อไป” และศึกษาธิการอำเภอ ได้กล่าวว่า “เป็นโครงการที่น่าสนใจ ผมอยากเข้าร่วมโครงการนี้ ถ้าผมมีเวลาพอ ถ้ามีอะไรให้ช่วยเหลือ ผมยินดีช่วยเหลือเต็มที่”

จากการเสวนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ และกลุ่มผู้นำชุมชนบางคน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ครูผู้สอนในตำบลบ้านเสี้ยว แบบไม่เป็นทางการ คณะผู้วิจัยได้เสวนาถึงความเป็นมาของโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการ พบว่า กลุ่มมีความสนใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการ และพร้อมที่จะเป็นแกนนำในการดำเนินโครงการต่อไป ดังคำกล่าวของกำนันว่า “เป็นโครงการที่ดีและมีประโยชน์ ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในโครงการต่อไป”

การเข้าร่วมการจัดเวทีเสวนาชาวบ้าน เพื่อซักถามปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน คณะผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน พร้อมทั้งซักถามปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จำนวน 5 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 วัน ในระหว่างวันที่ 16 – 20 มิถุนายน 2543 ดังนี้

ครั้งที่ 1 ประชุมแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไป หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง วันที่ 16 มิถุนายน 2543 เวลา 20.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 18 คน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

- 1) ถนนในหมู่บ้าน และรอบหมู่บ้านเฉอะแฉะ
- 2) ไฟส่องถนน หลอดไฟขาด

3) น้ำทํานาไม่เพียงพอ

4) ไร่ที่บ้านตายด้วยโรครະบาด (โรคห่า)

5) ปักคั่นข้าวที่ปลูกไว้ ทำให้ชาวบ้านใช้สารเคมีฆ่า ปรากฏว่า ชาวบ้านมือและเท้าเป็นแผล เนื่องจากแพ้สารเคมีที่ใช้กำจัดศัตรูพืช

6) ผลผลิตทางการเกษตร ตกต่ำ

7) ปัญหาสุขภาพ เนื่องจากเยาวชนคบเพื่อนต่างหมู่บ้าน ซื้อยามาจากนอกหมู่บ้าน การแก้ไข ควรบอกลูกหลานให้เข้าใจ แจ้งตำรวจ จับคนขายไม่ได้ ก็แก้ปัญหาไม่ได้

ครั้งที่ 2 ประชุมแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไป หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้อ วันที่ 17 มิถุนายน 2543 เวลา 09.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 20 คน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

1) การสร้างถนนในหมู่บ้าน

2) ปัญหาสุขภาพ มีลูกหลานติดยาเสพติดหลายคน มีตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป เพศหญิงเพศชาย ซึ่งทำให้เกิดมีปัญหาดตามมา คือ ลักเล็กขโมยน้อย จัดแจงบ้านเรือน ไม่ยอมไปโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เสพไม่ยอมรับปัญหา การแก้ไขปัญหาคือ ผู้ปกครองและผู้เสพรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรยอมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นความจริงด้วยกันทุกฝ่าย แก้ไขภายในครอบครัวก่อน และเริ่มแก้ไขปัญหากจากบุคคลในครอบครัว

ดังกล่าวของตัวแทนว่า “ปัญหาสุขภาพติดยาเสพติด มีผู้ติดยาตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไป ลักขโมยก็มีเยอะ”

ครั้งที่ 3 ประชุมแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไป หมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก วันที่ 18 มิถุนายน 2543 เวลา 09.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 25 คน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

นอกจากปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เรื่อง ถนน ไฟฟ้า น้ำแล้ว ก็จะมีปัญหาสุขภาพแต่ไม่มากนัก 2 ปีที่ผ่านมารุนแรงมาก แต่มาปีนี้มีจำนวนลดน้อยลง ปัญหาลักเล็กขโมยน้อยไม่พบในหมู่บ้าน เยาวชนในหมู่บ้านจะอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ สำหรับข้อเสนอแนะ พ่อแม่ควรแนะนำ ว่ากล่าว ตักเตือน ห้ายสุดนี้ประชาชนขอโทรศัพท์ที่หมู่บ้านด้วย

ครั้งที่ 4 ประชุมแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไป หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว วันที่ 19 มิถุนายน 2543 เวลา 20.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 21 คน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

- 1) ปัญหาการทำมาหากิน จัดอันดับไว้อันดับ 1
- 2) ปัญหาสุขภาพอนามัย / คุณภาพชีวิต จัดอันดับไว้อันดับ 3 เนื่องจากต้องดูแลปากท้องประชาชนก่อน แล้วสุขภาพมาทีหลัง
- 3) ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาส่วนบุคคล มีผู้เสนอว่า เป็นปัญหาใหญ่ ควรช่วยกันปราบปราม เพราะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน
- 4) ปัญหายาเสพติด มีทั้งผู้ขายและผู้เสพ ควรแก้ไขที่ผู้เสพ ถ้าผู้เสพไม่ซื้อ ผู้ขายก็ไม่สามารถขายได้
- 5) ปัญหายาเสพติด เนื่องจากกฎหมายอ่อนเกินไป
- 6) ปัญหายาเสพติด เนื่องจากมีสถานที่แหล่งมั่วสุม คือ โต๊ะบิลเลียดเถื่อน
- 7) ปัญหายาเสพติด สามารถแก้ไขได้ โดยให้เด็กเยาวชนช่วยพ่อแม่ทำงาน เพื่อเด็กจะได้อยู่ใกล้พ่อแม่

ดังกล่าวของประธาน อบต. ว่า “ยาเสพติด เป็นปัญหาใหญ่ ขอให้ช่วยกันปราบ เพราะการลักเล็กขโมยน้อย มักเกิดขึ้น”

ตัวแทนชาวบ้านว่า “ยาเสพติด มีผู้ขายและผู้เสพ ใครเป็นผู้กิน ให้รัฐบาลเอาคนเสพยาออกให้หมด แก้ไขตรงที่ผู้เสพ ถ้าผู้เสพไม่ซื้อ ผู้ขายก็ไม่มีอะไรขายให้ใคร”

ท่านกล่าวว่า “การแก้ ต้องชี้แจงให้ลูกหลานเข้าใจ บอกว่า อย่ากิน ผู้ขายยิ่งร้าย”

ครั้งที่ 5 ประชุมแกนนำประชาคมและประชาชนทั่วไป หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม วันที่ 20 มิถุนายน 2543 เวลา 20.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 20 คน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

นอกจากปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ในเรื่องน้ำทำนา ถนนเข้าหมู่บ้าน ไฟฟ้าในหมู่บ้าน ปัญหาสุขภาพของในหมู่บ้าน จะเป็นปัญหายาเสพติด ลูกหลานมักจะติดยาเสพติด เสพกันเป็นกลุ่ม ๆ ส่วนใหญ่จะซื้อจากหมู่บ้านอื่น ปัญหาตามมาก็คือ ลักเล็กขโมยน้อยในหมู่บ้าน ในที่ประชุมเสนอแนะว่า ควรบอกพ่อแม่ให้ทราบ และช่วยกันแก้ไขปัญหาระดับหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ชาวบ้านขอให้มีการนำอาชีพเสริมมาให้หมู่บ้านบ้าง จะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ดังคำกล่าวของตัวแทนประชาชนว่า “ลูกหลานมักจะเสพยาเสพติด เสพกันเป็นกลุ่ม ๆ ส่วนใหญ่จะซื้อจากหมู่บ้านอื่น”

การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรชุมชน ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการจัดเวทีชาวบ้านซึ่งจัดโดยองค์กรชุมชน ซึ่งมีอยู่แล้วในพื้นที่ เช่น กลุ่มปลารักน้ำ (หมู่ที่ 2) กลุ่มเยาวชน (หมู่ที่ 5)

และมีส่วนร่วมรับทราบปัญหาของชุมชน โดยชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ และขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการกับกลุ่มแกนนำในชุมชนที่มีอยู่เดิม พบว่า แกนนำและสมาชิกกลุ่มมีความยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ ดังคำกล่าวสมาชิกกลุ่มว่า “ดีใจที่มีโครงการนี้ เป็นโครงการที่มีประโยชน์ และยินดีเข้าร่วมโครงการ”

4. การพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดเวทีเสวนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มข้าราชการ ใช้การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (AIC) เพื่อทราบปัญหาคุณภาพชีวิต ผลกระทบของปัญหาสารเสพติดในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรในชุมชน ในการแก้ไขปัญหา ผลดำเนินการมีดังนี้

4.1 สถานที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group)

การดำเนินการสนทนากลุ่มทั้งหมด 5 กลุ่ม ใช้สถานที่ในตำบลบ้านเสี้ยว การเลือกสถานที่โดยขอคำปรึกษาและคำแนะนำจากกำนัน ซึ่งมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความสะดวกในการเดินทางของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม การปราศจากสิ่งรบกวนของสถานที่ อันจะมีผลต่อบรรยากาศการสนทนากลุ่ม หรือความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้รับ สถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือวัดมหาธาตุ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านเสี้ยว

4.2 กระบวนการกลุ่ม

ในการดำเนินการสนทนาแต่ละกลุ่ม จะดำเนินการตามแนวทางการสนทนากลุ่มดังนี้

4.2.1 สร้างบรรยากาศ ทักทาย แนะนำตัวทั่วไป

4.2.2 ถามปัญหาคุณภาพชีวิตของแต่ละกลุ่ม ทบทวนผลการทำประชาสังคมเมื่อครั้งก่อน ซึ่งได้ปัญหาคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับยาเสพติด

4.2.3 ปัญหายาเสพติดปัญหายาเสพติด จากการรับรู้ของตัวแทนแต่ละกลุ่ม

4.2.4 สถานการณ์ของยาเสพติด ในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง

4.2.5 ผลกระทบของปัญหายาเสพติด ในแต่ละกลุ่มว่าส่งผลกระทบอย่างไร

4.2.6 กลุ่มวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน ของชุมชนในการแก้ปัญหายาเสพติด

4.2.7 บทบาทของแต่ละกลุ่ม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

4.2.8 คัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่ม เพื่อมาเป็นแกนนำในการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อหารูปแบบการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาสาเหตุด

การสนทนากลุ่มจะดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยซึ่งมีประสบการณ์ และได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) เริ่มโดยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ มีการแนะนำผู้ร่วมทีมงานผู้เข้าร่วมสนทนา รวมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นของแต่ละกลุ่ม ทั้ง 5 กลุ่ม ในการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด การดำเนินการสนทนากลุ่ม จะดำเนินการกลุ่มละ 1 วัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาของข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์

บรรยากาศในการสนทนาโดยทั่วไป ช่วงแรก ๆ ผู้เข้าร่วมสนทนาไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นมากนัก ผู้นำการสนทนาจึงใช้วิธีการกระตุ้นในกรณีที่ผู้เข้าร่วมสนทนาบางคนยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่ม บรรยากาศการสนทนาในระยะต่อมาจึงเริ่มเป็นกันเองและสนุกสนาน เมื่อสิ้นสุดการสนทนา ผู้เข้าร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อการสนทนากลุ่มว่าพอใจ สนุก และยินดีที่มีโอกาสได้เข้าร่วมในการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด

4.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด

4.3.1 กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยตัวแทนแม่บ้าน 5 หมู่บ้าน ในตำบลบ้านเสี้ยว วันที่ 14 สิงหาคม 2543 จำนวน 16 คน อยู่ในช่วงอายุ 30 – 50 ปี (อายุเฉลี่ย 42 ปี) การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา สาเหตุสำคัญที่ได้จากการสนทนา มีดังนี้

ปัญหาที่พบในชุมชน คือ การใช้ยาเสพติด การลักเล็กขโมยน้อย การแพ้ยาปราบศัตรูพืช และโรงเรียนไม่มีการติดตาม กรณีนักเรียนไม่ไปโรงเรียน

ซึ่งปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลและชุมชน คือ เกิดการมั่วสุมตามที่แตกต่างกัน การลักขโมย นักเรียนไม่สนใจเรียน ใช้ยาเสพติดเพื่อสร้างความไม่สบายใจให้กับผู้ปกครอง ครูไม่ติดตามนักเรียน

โดยกลุ่มแม่บ้านได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ

- 1) สนับสนุนให้เล่นกีฬา และดนตรี
- 2) หางานให้เด็กทำ
- 3) บิดามารดาให้ความอบอุ่นแก่ลูก

- 4) ให้ทางราชการจัดแข่งขันกีฬา และหาอุปกรณ์มาสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- 5) ให้เยาวชนที่มีพื้นฐานใจ เช่น สอนธรรมะชักชวนให้เด็กเข้าวัดฟังธรรม นั่งสมาธิ โดยผู้ปกครองเป็นผู้ชักจูง
- 6) ห้ามมีแหล่งมั่วสุมในตำบล/หมู่บ้าน

ซึ่งมีการแบ่งปัญหาเป็น 2 ลักษณะ คือ

ปัญหาที่แก้ได้ง่าย (โดยชุมชน)

- 1) ช่วงปิดเทอมจัดหางานให้เด็กทำ
- 2) ชักชวนให้เด็กเล่นกีฬาโดยผู้ปกครอง
- 3) ชักชวนให้เด็กมาขอเรียนในช่วงปิดเทอม
- 4) ให้ครูติดตามเด็กเวลาขาดเรียน ซึ่งปัจจุบันครูไม่เคร่งครัดกับนักเรียน ไม่สนใจเด็ก

ปัญหาที่แก้ได้ยาก ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

- 1) แก๊สที่คนขาย คือ รู้ทั้งรู้แต่จับไม่ได้
- 2) ไม่รู้แหล่งขายที่แน่นอน
- 3) แหล่งมั่วสุมเช่น โต๊ะสนู้กเกอร์

บทบาทของกลุ่มแม่บ้าน ในการแก้ไขปัญา

- 1) สอดส่องดูแล ถ้าพบคนขายแจ้งเจ้าหน้าที่
- 2) อบรมให้ความอบอุ่นแก่ลูกหลาน พ่อแม่ควรมีความเข้าใจลูก
- 3) ผู้ปกครองต้องเป็นที่ปรึกษาให้กับลูกเวลามีปัญหา

จากการสนทนากลุ่ม ผู้นำการสนทนาได้ถามความสมัครใจของกลุ่มว่า มีใครบ้าง ที่สมัครใจเป็นตัวแทนเข้าร่วมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยจะเชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ คือ จังหวัดน่าน

ซึ่งทางกลุ่มมีผู้สมัครใจจำนวน 15 คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อ	สกุล	หมู่ที่	อายุ	วุฒิการศึกษา
1) นางตุลา	ทองประเสริฐ	3	34	ม. 6

2) นางจรัล	โสทัน	2	35	ป. 6
3) นางสุดา	ใจด้วง	4	38	ป. 7
4) นางทองหล่อ	สาริบุตร	1	50	ป. 4
5) นางล้วน	ไพโรสนธ์	5	48	ป. 4
6) นางสุทัศน์	คำอ้าย	1	50	ป. 6
7) นางวินัย	ยะขาว	2	48	ป. 6
8) นางเน็ด	พุทธา	3	36	ป. 6
9) นางสาวหมาย	จันรูน	4	44	ป. 7
10) นางทองไหล	ทามี่	3	34	ม. 3
11) นางแก้ว	มีหอม	2	46	ม. 3
12) นางฉลาด	นิลเป้า	3	34	ป. 6
13) นางสาวลักษณ์	พิมเสน	1	46	ป. 7
14) นางทองพัด	แก้ววังอ้อ	1	53	ป. 4
15) นางมะลิวัลย์	มาติดาบ	4	38	ป. 7

4.3.2 กลุ่มพ่อบ้าน

กลุ่มพ่อบ้าน ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยตัวแทนพ่อบ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน ในตำบลบ้านเลี้ยว วันที่ 5 สิงหาคม 2543 จำนวน 10 คน มีอายุในช่วง 35 – 55 ปี (อายุเฉลี่ย 49 ปี) การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา การสนทนากลุ่มประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเสี่ยงการติดยาเสพติดของเยาวชน

- 1) พ่อแม่ไม่เข้าใจเด็ก และไม่มีเวลาที่จะเข้าใจในปัญหาเด็ก
- 2) การศึกษาเป็นตัววัด ที่ทำให้เยาวชนชนบทติดยาเสพติด
- 3) เด็กจะเชื่อคนง่ายในการชักชวน
- 4) อยากรู้อยากลองและตามเพื่อน
- 5) ตามใจลูกเกินไป อยากรู้ได้เท่าไร ก็ให้ โดยไม่รู้สาเหตุ
- 6) พ่อแม่ไม่เข้าใจในปัญหาของเด็ก และคอยซ้ำเติม

7) อาจารย์ไม่เคยติดตามเวลาเด็กไม่ไปโรงเรียนทั้งที่ออกจากบ้าน

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่และไม่ค่อยมีแนวทางแก้ไข

- 1) ผู้ปกครองเข้าใจว่า “ถ้าไม่มีคนขายก็ไม่มีคนเสพ”
- 2) ไม่กล้าบอกแหล่งที่ขายให้แก่เจ้าหน้าที่ กลัวจะโดนทำร้ายถึงแก่ชีวิต
- 3) ไม่รู้ถึงแหล่งที่ขายที่แน่นอน

บทบาทของผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติด

- 1) ดูแลเอาใจใส่ลูกในยามที่มีปัญหาและอย่าซ้ำเติมเวลาที่เขากลับใจ
- 2) คอยสอดส่องเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับแหล่งขายยา
- 3) ให้ความอบอุ่นแก่ลูกให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะของกลุ่มพ่อแม่บ้าน

- 1) ให้จัดกิจกรรมแก่เยาวชนในช่วงเวลาว่าง ๆ เช่น ช่วงปิดเทอม
- 2) ส่งเสริมด้านวิชาชีพ เช่น การเรียนช่างต่าง ๆ
- 3) ให้วัดมีการบวชภาคฤดูร้อนแก่เยาวชน ในระหว่างบวชก็ควรที่จะจัดให้มีการเรียนการสอน
- 4) ให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาตรวจตราในหมู่บ้านบ่อย ๆ
- 5) อยากให้ลูกของแต่ละคนเข้ามาคุยเปิดใจในเรื่องว่าทำไมต้องไปเสพยา
- 6) ส่งผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดเสร็จแล้วให้มีการเรียนวิชาชีพ
- 7) ให้มีการจับตรวจปัสสาวะทุกวัน
- 8) ถ้าเป็นไปได้ อยากให้ตำรวจเข้ามาประจำหมู่บ้านละ 3 – 4 คน
- 9) ผู้ปกครองควรยอมรับในสภาพของเด็กที่กำลังเลิก และไม่ควรรซ้ำเติมเวลาที่เขากลับใจ, กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี
- 10) ให้อาจารย์คอยติดตามพฤติกรรมแทนบิดามารดา เวลาช่วงที่เด็กอยู่ในโรงเรียนหรือในช่วงเวลาเข้าเรียน

จากการสนทนากลุ่ม ผู้นำสนทนาได้ถามความสมัครใจ ของกลุ่มว่ามีใครบ้างที่สมัครใจเป็นตัวแทนเข้าร่วมกันจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยจะ

เชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือ จังหวัดน่าน ซึ่งได้มีผู้สมัครใจจำนวน 10 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อ	สกุล	หมู่ที่	อายุ	วุฒิการศึกษา
1) นายพงศ์ภัก	มีมา	1	47	ป. 4
2) นายบุญเยี่ยม	สุยดา	3	52	ป. 4
3) นายมัน	พิมพ์เสน	1	46	ป. 6
4) นายพุมมา	ผั่นเต็ม	1	39	ป. 7
5) นายสง	ทามี่	5	46	ป. 4
6) นายแก้ว	ทองโสม	3	53	ป. 4
7) นายแปลง	พรมทองดี	4	51	ป. 4
8) นายทอง	อินทะยศ	1	54	ป. 7
9) นายไกร	อินสุ	1	54	ป. 4
10) นายอ้อม	ปิ่นโสม	2	52	ป. 4

4.3.3 กลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยตัวแทนเยาวชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน ในตำบลบ้านเสี้ยว วันที่ 6 สิงหาคม 2543 จำนวน 7 คน มีอายุในช่วง 20 – 25 ปี (อายุเฉลี่ย 21 ปี) การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การสนทนากลุ่มประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

สถานการณ์การเสพติด จากการพูดคุยกับเยาวชนได้บอกว่า มีคนเสพติดแต่ได้ซื้อสารเสพติดมาจากแหล่งอื่น ผู้ใหญ่เอามาขายให้ และมีแหล่งขายในหมู่บ้าน เยาวชนผู้เสพติดส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ไปโรงเรียนในตัวจังหวัด เพราะเด็กพวกนี้ได้เงินทีละมาก ๆ และอยู่หอ ไม่มีใครคอยดูแล ทำให้เขาสามารถทำอะไรก็ได้ และมีเงินมากพอที่จะซื้อยาบ้ามาเสพ

สาเหตุของการเสพติด ส่วนใหญ่เยาวชนจะตอบว่า อยากลอง และเพื่อนชวน เมื่อผู้สนทนาถามถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัว ก็จะตอบว่า “ห่างเหิน ไม่ค่อยสนิทกัน พ่อแม่ไม่เคยห้ามเรื่องยาเสพติด ต่างคนต่างอยู่ อยู่กับพ่อแม่ไม่ค่อยได้คุยกัน เพราะเขาต้องไปทำงานนอกบ้าน ไม่เคยพักทาย หอยก้อกับพ่อแม่เลย” สำหรับเจตจะพูดว่า “อยู่บ้านเฉย ๆ พ่อแม่จะชอบบ่น และด่าว่าอยู่เสมอ” ส่วนขสได้พูดว่า “ไม่เคยเสพ แต่คิดว่าที่เด็กวัยรุ่นที่ไปเสพยาบ้า เพราะพ่อแม่ชอบดุด่า พ่อแม่ไม่ค่อยอยู่กับลูก”

สาเหตุของการเลิกเสพสารเสพติด คณะผู้วิจัยได้ซักถามถึงการเสพสารเสพติด มีเยาวชนบางคนยอมรับว่า เคยเสพสารเสพติด แต่ไม่ติด เพราะเมื่อหยุดก็ไม่ทรมาน และถ้ามีก็เสพ ถ้าไม่มีก็ไม่เสพ ซึ่งตรงกับเบ็ญพุดว่า “ไม่ติด เพราะเมื่อหยุดก็ไม่ทรมาน” และลับก็พุดว่า “ไม่ติด เพราะมีก็เสพ ไม่มีก็ไม่เสพ” เมื่อคณะผู้วิจัยได้ถามถึงว่า ปัจจุบันยังเสพอยู่หรือไม่ ตัวแทนเยาวชนได้บอกว่า เดียวนี้เลิกเสพแล้ว เนื่องจากสารเสพติดหายาก และหาไม่ได้ อีกอย่างหนึ่งอยากจะเลิก เพราะพ่อแม่คอยดักเตือน ว่ากล่าวอยู่บ่อย ๆ ก็เลยเลิก อีกคนหนึ่งบอกว่า มันแพงและเปลืองเงิน

การป้องกันไม่ให้เยาวชนรุ่นหลังเข้าไปติดสารเสพติด เยาวชนจะแนะนำรุ่นน้องว่า มันไม่ดี พี่เคยลองเสพมาแล้ว แต่ถ้าห้ามไม่ฟังก็แล้วแต่เขา ให้เขารู้ด้วยตัวเอง แต่ถ้าเมื่อใดมีกิจกรรมช่วยให้คนรุ่นหลังไม่เสพสารเสพติด ทุกคนยินดีและเต็มใจ ทั้งให้ความร่วมมือในทุก ๆ กิจกรรม

จากการสนทนากลุ่ม ผู้นำสนทนาได้ถามความสมัครใจของกลุ่มว่า มีใครบ้างที่สมัครใจเป็นตัวแทนเข้าร่วมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยจะเชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือ จังหวัดน่าน ซึ่งปรากฏว่ากลุ่มเยาวชนทุกคนสมัครใจเข้าร่วมในการจัดเวทีดังกล่าว ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อ	สกุล	หมู่ที่	อายุ	วุฒิการศึกษา
1) นส. หงษ์หยก	แก้วฟอง	5	20	ปวช.
2) นส. บุญราพร	ไพรสนธิ์	5	22	ป. 6
3) นายเชิด	ปาดิ	5	18	ม. 3
4) นายณัฐพล	ใจยะ	3	21	ม. 3
5) นายเอกสิทธิ์	แก้ววังอ้อ	1	22	ม. 3
6) นายเอกนรินทร์	มาณี	5	22	ม. 6
7) นส. อรณัฐ	พันแพง	5	24	ม. 3

4.3.4 กลุ่มผู้นำ

กลุ่มผู้นำ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำและอบต. ของ 5 หมู่บ้านในตำบลบ้านเสี้ยว วันที่ 25 สิงหาคม 2543 จำนวน 10 คน มีอายุในช่วง 45 – 65 ปี (อายุเฉลี่ย 53 ปี) ส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา การสนทนากลุ่มประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ปัญหาการเสพสารเสพติดที่พบ คือ

- 1) เด็กวัยเรียน มีการรวมตัวกันหลังเลิกเรียน คิดเรื่องการเสพสารเสพติด
- 2) พ่อแม่ตามใจลูก ชื้อยานพาหนะให้ ยังอำนวยความสะดวกในการติดต่อเพื่อน ส่วนใหญ่ไปรวมกลุ่มกันที่ ศาลาริมทาง สะพาน
- 3) แหล่งขาย หาซื้อง่าย
- 4) คนที่เรียนหนังสือจบก่อน ไม่มีงานทำ และชักชวนให้คนอื่นเสพสารเสพติด

ข้อดี ของสารเสพติด

- 1) เมื่อติดสารเสพติดแล้ว สามารถทำงานดี งานเสร็จเร็ว เวลาขับรถก็สามารถขับได้ตลอดคืน
- 2) คนติดสารเสพติด ค่าแรงถูก และจ้างได้ง่าย

ข้อเสีย ของสารเสพติด

- 1) ความคิดเลอะเลือน อาบน้ำแล้วไม่ยอมใส่เสื้อผ้า
- 2) เกิดการลักขโมย โดยเริ่มจากขโมยของพ่อแม่
- 3) ทำให้เสียการเรียน เสียสุขภาพ และขี้เกียจทำงาน

การแก้ไขปัญหายาเสพติด

- 1) จัดกลุ่มดูแลเด็กในหมู่บ้าน
- 2) ชี้แจงพ่อแม่ ว่าลูกเสพสารเสพติด

จากการพูดคุย กำนันได้บอกว่า “ทำอะไรไปมากก็อันตราย แนวคิด จับคนขายได้ คนซื้อก็จะมี เจ้าหน้าที่เป็นนายทุนใหญ่เอง มีอิทธิพลมาก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน รู้ดี แต่ทำอะไรไม่ได้”

บทบาทของผู้นำในการแก้ไขปัญหา

- 1) ชี้แนวทางให้พ่อแม่หางานให้เด็กทำ เมื่อเด็กมีงานทำก็จะเลิกเสพเอง
- 2) แนะนำให้พ่อแม่ดูแลลูกในวันหยุด เช่น ให้ทำงานบ้านให้เต็มที่ ไม่ให้มีเวลาว่าง
- 3) เน้นเจ้าหน้าที่ ตรวจปราบปรามคนขายอย่างเคร่งครัดและจริงจัง

4) แจกข้อมูลและขอความร่วมมือ ให้ประชาชนเห็นหูเห็นตาให้ ในการแจ้งเกาะ
แสการคำ การเสพ ในหมู่บ้าน

5) หารูปแบบสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน

6) ให้ผู้ใหญ่ อบต. กม. โดยใครสนิทกับใครก็เข้าไปหา คือออกมาแก้ปัญหา
ร่วมกัน โดยแบ่งกันรับผิดชอบ ควบคุม ดูแล

จากความในใจของตัวแทนของผู้นำ ได้กล่าวว่า “อยากให้ยาเสพติดหมดไป เหมือน
สมัยก่อน อยากให้เด็กเป็นเด็กดี”

ข้อเสนอแนะ ตัวแทนของผู้นำได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มกลุ่มอื่นเข้าร่วม เช่น
ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มตัวแทนอาสาสมัคร ตัวแทนประชาชน เข้าร่วมมือ
กันช่วยกันแก้ไขปัญห

จากการสนทนากลุ่ม ผู้นำการสนทนาได้ถามความสนใจของกลุ่มว่ามีใครบ้างที่สมัคร
ใจเป็นตัวแทนเข้าร่วมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยจะ
เชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือจังหวัดน่าน ซึ่งปรากฏว่ากลุ่มผู้นำเกือบทุกคน
สมัครเข้าร่วมในการจัดเวทีดังกล่าว ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อ	สกุล	ตำแหน่ง	อายุ	วุฒิการศึกษา
1) นายเหว	เบี้ยน้อย	สมาชิก อบต.	49	ป. 4
2) นายทวีคุณ	ศรีคำ	กำนัน บ.เสี้ยว	54	ป. 6
3) นายเสย	แก้วผุย	ประธานสภา อบต.	62	ป. 6
4) นายชื่น	เสาร์เพ็ง	ประธานบริหาร อบต.	55	ม. 6
5) นายจรัส	ลำบาล	แพทย์ตำเล้ง้านเสี้ยว	46	ป. 6
6) นายสัจ	มีมา	เลขา อบต.	43	ป. 7
7) นายรัง	ท่าย่อม	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านลุ่ม	55	ป. 6
8) นายเบี้ยว	วงษ์หลวง	สมาชิก อบต.	59	ป. 6
9) นายย้อย	ปันโสม	สมาชิก อบต.	43	ป. 7
10) นายสุทธิเวช	เนตรจันทร์ทอง	ข้าราชการเกษียณ	62	ปวส.

4.3.5 กลุ่มข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 26 สิงหาคม 2543 ประกอบด้วย ตัวแทน ข้าราชการในตำบลบ้านเสี้ยว จำนวน 6 คน มีอายุในช่วง 35 – 45 ปี (อายุเฉลี่ย 41 ปี) การ สนทนากลุ่มประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ปัญหาการเสพสารเสพติดที่พบ คือ

- 1) ผู้ปกครองไปทำงานที่อื่น ทำให้เด็กอยู่ตามลำพัง มีการคบเพื่อน ดัดเพื่อน และถูกชักชวนให้ลองเสพสารเสพติด
- 2) ส่วนมากเด็กอยากทดลองเอง แต่จะมีมาเฟียในกลุ่มคอยข่มขู่ ทำให้เด็กที่มี เงินเข้าไปเสพสารเสพติดได้
- 3) มีการค้าสารเสพติดแบบใช้เครดิต ไม่มีเงินก็สามารถเอามาเสพได้
- 4) กลัวมาเฟียไม่รับเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม

การแก้ปัญหา

- 1) ปลุกจิตสำนึกให้กับเยาวชน
- 2) ต้องร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งสถาบันครอบครัว ชุมชน และรัฐ เนื่องจาก เป็นปัญหาใหญ่โต
- 3) สถาบันครอบครัว ต้องมีวิธีการแก้ไขปัญหา โดยใช้ทั้งไม้นวม และไม้แข็ง
- 4) โดยการจัดค่ายธรรมะ พุทธถึงพระคุณของพ่อแม่ ยาเสพติด จะมีผลต่อคนที่ยัง ไม่ติดยาเสพติด การที่จะสร้างภูมิคุ้มกัน คือ การที่พ่อแม่ให้ความรัก ความอบอุ่น ก็จะทำให้เด็กไม่ติดยาเสพติด โดยใช้ธรรมะในการควบคุมจิตใจ
- 5) กำจัดแหล่งขาย โดยปราบไปพร้อมกับการสร้างคุณธรรม ศีลธรรม
- 6) ควรมีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน
- 7) ควรมีงบประมาณมาพัฒนาเยาวชนบ้าง ไม่ควรเน้นสร้างวัดอุ้มากนัก

บทบาทของข้าราชการ

- 1) ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกศิษย์ดู
- 2) ให้ความรู้ ปิดป้ายนิเทศภายในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ด้านกีฬา คือ ชวนเยาวชนเล่นกีฬา

3) ทำให้ทุกคนเข้าใจปัญหาร่วมกัน คือ ชุมชนปราศจากยาเสพติด จัดกิจกรรมเมื่อเราติดตามงาน เน้นวิชาชีพให้เป็นรูปร่าง คนที่มีความพอใจ ให้นำวิธีนี้มาประกอบอาชีพ จัดเป็นกลุ่มสนใจ

4) เป็นเบาะแสให้ตำรวจ แล้วปล่อยให้เป็นกระบวนการของทางราชการ

จากการสนทนากลุ่ม อาจารย์แหวดดา กล่าวว่า “ให้ทุกคนเข้าใจปัญหาร่วมกัน คือ ชุมชนปราศจากยาเสพติด จัดกิจกรรมเพื่อเราติดตามงาน เช่น วิชาชีพ ให้เป็นรูปร่าง คนที่มีความพอใจให้นำวิธีนี้มาประกอบอาชีพ จัดเป็นกลุ่มสนใจ”

จากการสนทนา ผู้นำสนทนาได้ถามความสมัครใจของกลุ่มว่า มีใครบ้างที่สมัครใจเป็นตัวแทนเข้าร่วมสนทนากิจการที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยจะเชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือจังหวัดน่าน ซึ่งทุกคนได้สมัครเข้าร่วมการกิจเวที่ดังกล่าว มีรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อ	สกุล	หมู่ที่	อายุ	วุฒิการศึกษา
1) นางแหวดดา	สร้อยระย้า	1	45	ป.ตรี
2) นางมบุรี	ผลมะเฟือง	1	43	ป.ตรี
3) นางปราณี	ผลเกิด	2	37	ป.ผดุงครรภ์อนามัย
4) นายธเนศ	พุทธา	5	44	ป.ตรี
5) นายหยัด	มีมา	5	38	ป.ตรี
6) นายขงยุทธ	แก้วบุญมา	5	39	ป.ตรี

5. การสร้างทีมงาน องค์กร และเครือข่ายการเรียนรู้

ผู้วิจัยจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างแกนนำกับวิทยากร และสามารถมองเห็นรูปแบบที่อาจนำมาใช้ได้กับชุมชนของตนเอง ในวันที่ 22 กันยายน 2543 ณ วัดมหาธาตุ ตำบลบ้านเสี้ยว มีผู้สมัครใจเข้าร่วมการกิจเวที่ดังกล่าว จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นผู้แทนของกลุ่มต่างๆ จำนวน 5 กลุ่ม และผู้ที่สนใจ วิทยากรได้เชิญมาจากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ คือ จังหวัดน่าน จำนวน 3 คน ดังนี้

1. นายถนัด ไบยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน
2. นายเสวียน อินอ้าย ผู้ใหญ่บ้านพร้าว อ.ท่าวังผา จ.น่าน
3. นายสมเกียรติ คำแสน ผู้มีประสบการณ์ในการเสพสารเสพติด

โดยทั่วไปในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้เข้าร่วมการจัดเวทีที่มีความสนใจและมีส่วนร่วมซักถามอย่างดี บรรยายภาพเป็นกันเอง เมื่อสิ้นสุดการจัดเวที ผู้เข้าร่วมพึงแสดงความคิดเห็นต่อการจัดเวทีว่า “เป็นเรื่องที่ดีและน่าสนใจมาก ไม่เคยรับฟังอะไรที่ดีขนาดนี้มาก่อน และมีความยินดีที่มีโอกาสได้เข้าร่วมในโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด” แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กลุ่มเยาวชนไม่ได้เข้าร่วมการจัดเวทีในครั้งนี้แม้แต่คนเดียว เนื่องจากติดภารกิจต้องไปช่วยบิดามารดาทำงานที่ไร่ ซึ่งสรุปผลการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้ดังนี้

คุณถนัด ไบยา จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับประชาคมจังหวัดน่าน และมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน เพื่อพัฒนาจังหวัดน่านให้เป็นเมืองน่าอยู่ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ป่าชุมชน การจัดกลุ่มน้ำ การอนุรักษ์สัตว์น้ำต่าง ๆ และเรื่องของเครือข่ายชุมชนในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด โดยคุณถนัด ไบยา ได้กล่าวถึงความเป็นมาในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหายาโดยใช้ประชาคม ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

ปัญหาที่เกิดขึ้นที่สำคัญ คือ ปากท้องของชุมชน การเกิดปัญหาวิกฤติอะไรสักอย่างเริ่มแรกก็คือ รวมตัวคุยกันก่อนที่เราจะมองว่า รัฐจะหยิบยื่นอะไรมาให้เรา ทางพระครูพิพัฒน์ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า “ทุกคนในชุมชนให้ถือว่าเป็นญาติกัน เป็นญาติทางสายโลหิต เราเป็นพี่เป็นน้องกัน ญาติที่คุ้นเคยกัน เราสามารถนับญาติกันได้ อีกอันหนึ่งเป็นญาติธรรม คือ ร่วมกันทำความดี เรื่องของอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นกับญาติเรา เราต้องเข้าไปช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะเราเป็นญาติกัน แต่ถ้าเราไม่นับญาติกันมันเป็นเรื่องของท่าน ไม่เกี่ยวกับผม เราก็ก้าวผ่านไป ปัญหามันก็เกิดขึ้น แต่ถ้าเราได้นับญาติกันในชุมชน เรื่องของใครก็ตาม ความทุกข์ของใครก็ตาม ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นคนจน คนมั่งมี เราต้องช่วยกัน แต่ว่าในความเป็นน่าน คนน่านเวลาเกิดปัญหา เราจะรวมตัวกัน เนื่องจากจังหวัดน่านเป็นจังหวัดชายแดน อยู่ไกล เพราะฉะนั้น จะรอให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วย มันช้า”

ดังนั้น วิกฤตของน่านในหลาย ๆ เรื่อง จึงได้มีการจับกลุ่มคุยกัน เช่น เรื่องป่าชุมชน ซึ่งแต่เดิม รัฐให้สัมปทานป่า ชาวบ้านจะรวมตัวกัน ทำป่าให้เป็นแหล่งต้นน้ำ รวมตัวตั้งกฎการอนุรักษ์ป่า พอตั้งกฎมาแล้วถือว่าศักดิ์สิทธิ์ บางทีกฎหมายไม่สามารถทำการแทนกฎชาวบ้านได้ เรื่องน้ำก็เหมือนกัน ช่วงหลังมีวิกฤตเรื่องน้ำ พอป่ามีปัญหา เรื่องน้ำก็มีปัญหาตามมา ปลาก็ถูกจับมาเยอะช่วงหลัง การจับปลาโดยใช้ระเบิด ยาเบื่อ และไฟฟ้าช็อต ทำให้ปลาเล็ก ๆ แทนที่จะโต

รับประทานได้ ก็ต้องมาตาย ชาวบ้านเห็นปัญหา ก็ช่วยกันแก้ปัญห โดยหมู่บ้านไหนที่มีลำธารไหลผ่าน ก็จะกันเขตไว้ ประกาศห้ามไปจับ 300 – 500 เมตร บริเวณหมู่บ้าน หน้าวัด ห้ามไปจับ ก็ตั้งกฎกติกาไว้ไม่ให้ไปจับปลาบริเวณที่หวงห้าม ถ้าไปจับ จะมีการปรับ โดยการเอาเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน เริ่มอย่างนั้นะครับ ปลาที่เคยหายไป ก็มีขึ้นมา ปลาที่ไม่ค่อยจับได้ ก็จับได้ ชุมชนอื่นที่เห็นตัวอย่าง ก็นำไปประยุกต์ใช้ โดยพระครูพิทักษ์ เสริมในพุทธนิคมมาช่วยชาวบ้าน โดยการบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ เพื่อต่ออายุแม่น้ำ ให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ

การทำงานของเมืองน่าน ไม่ได้ทำเฉพาะปัญหา เราจะดูทั้งหมดเป็นองค์รวมว่า ปัญหาวิกฤติชุมชนคืออะไร สำหรับปัญหาสาเหตุดี เป็นปัญหารุนแรงพอสมควร เมื่อ 3 – 4 ปีหลังปัญหาเรื่องยาบ้าเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ปัญหาคนว่างงาน พอไม่มีงานทำ ก็หันไปเสพยาบ้า สิ่งเหล่านี้มันเริ่มเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนก็คิดว่า ไม่ใช่เรื่องสำคัญ ไม่ใช่เป็นปัญหาของตัวเอง คนข้างบ้านเสพยาก็ช่าง ไม่ใช่บ้านฉัน ถ้าเรานับถือเป็นญาติกัน คนข้างบ้านเสพยา หรือลูกข้างบ้านเสพยา ก็ต้องเข้าไปแนะนำ และไปช่วยกันแก้ไขปัญหา ที่เมืองน่าน เริ่มแรกเริ่มที่น้ำเกี๋ยน เราจะเริ่มมองการแก้ปัญหา คือ แต่เดิมคนไปตัดไม้ทำลายป่าเยอะ คนที่ไปตัดไม้ก็เสพยาบ้าเพื่อจะได้ตัดได้เยอะ ตัดทั้งกลางวันกลางคืน คนทำงานเสพยา เห็นคนทำงานเสพยา เขวชาญจึงเลียนแบบเสพยาบ้าง วิกฤติหนักขึ้น เสพกันเยอะขึ้น โคนจับกันเยอะขึ้น เลขมาจับกลุ่มคุยกัน ถ้าปล่อยให้เกิดอย่างนี้ต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นจะไม่ใช่ว่ายาบ้าอย่างเดียว ปัญหาที่ตามมาคือ อาชญากรรม การลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาคุณภาพชีวิตต่าง ๆ ก็จะตามมา เพราะฉะนั้น น้ำเกี๋ยน จึงนำกลุ่มคนมาคุยกัน แยกนำชาวบ้านทั้งหมดมาคุยกัน วัด โรงเรียน มาคุยกัน

การรวมชุมชน เราเริ่มจากปัญหา พอเกิดปัญหาก็จะหันหน้าเข้าหากัน ก็จะเป็นบทเรียนของหลาย ๆ ท่าน การรวมตัว ใช้คนกลุ่มเล็กก่อน 5 – 6 คน ค่อย ๆ ขยายออกไป แต่ถ้าเรารวมตัวทั้งตำบลเลยเป็นเรื่องยาก เพราะจะให้คนมีแนวคิดเหมือนกันเลย เป็นไปไม่ได้ เริ่มจากการหาแกนนำ การเปลี่ยนแปลง ที่มีแนวคิดคล้ายกัน ก็จะจับกลุ่มกันเหนียวแน่น แล้วค่อยขยายออกไปทางด้านสาธารณสุข ครู พระ ชาวบ้าน ก็มีแกนนำ ถ้าแกนนำของแต่ละกลุ่มมารวมกัน ก็จะมีเยอะขึ้น

แกนนำของข้าราชการในจังหวัดน่าน จะมีศักยภาพมาก ซึ่งจังหวัดน่าน เป็นชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลสูง การจัดการในชุมชนสามารถทำได้ในหลาย ๆ เรื่อง เรามักจะมองข้ามแกนนำระดับเล็ก ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ข้าราชการเกษียณในหมู่บ้าน เวลาเราทำเรื่องใหญ่ ๆ เรามักจะไม่เชิญท่านเข้ามาร่วมคิดร่วมทำ ชุมชนจังหวัดน่าน จะเชื่อถือกันเองน้อย แต่ถ้าคนจากที่อื่นมา จะเชื่อมากกว่า น่านจะมีแกนนำมาก เชิญแกนนำมาแลกเปลี่ยนกันก่อน

คุณเสวียน อินฮ้าย ผู้ใหญ่บ้านพร้าว หมู่ที่ 8 อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ได้เล่าประสบการณ์ในการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

บ้านพร้าว มีกลุ่มสงเคราะห์ เยาวชน แม่บ้าน ผู้สูงอายุ ฯลฯ ซึ่งอาจารย์ใหญ่และหัวหน้าสถานีนามัย เป็นผู้แต่งตั้ง ตั้งแต่บ้านพร้าวแต่งตั้งกลุ่มมา มีปัญหาเยอะ ส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านพูดคุยกันบ่อย คือ ปัญหาสุขภาพ เศรษฐกิจ พืชผล เอดส์ ยาเสพติด แขนงในหมู่บ้านมารวมกลุ่มกัน เสวนากัน เมื่อได้ข้อมูลแล้วก็ไปศึกษาดูงาน เชิญเจ้าหน้าที่ในอำเภอมาร่วม เพื่อให้คำชี้แจงเกี่ยวกับความรู้ สำหรับปัญหาเสพติด เคยมีมาปี 2541 ถึงปี 2542 มีมากขึ้น คณะกรรมการค้นหาปัญหาได้ ก็ไปศึกษาดูงาน ที่เมืองจัน และเวียงสา เมื่อดูงานเสร็จแล้ว ก็ได้มาพูดคุยกันหามาตรการมาแก้ไขปัญหา สำหรับผู้หลงผิด ค้ายาเสพติด

ผู้นำชุมชน ผู้ช่วย ครู อาจารย์ มาร่วมมือกัน จะทำอย่างไรให้แก้ไขปัญหาลำบาก และทางพระคุณเจ้า เจ้าอาวาสวัด ได้มาตกลงหามาตรการ เมื่อได้แล้ว ก็เปิดเวทีชาวบ้านขึ้น คณะกรรมการตัวแทนของหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน ไปประชุมกัน หมุนเวียนกันแต่ละหมวด เมื่อได้ข้อมูล ก็นำรายชื่อของผู้เสพ แต่ละหมวด จะเป็นผู้ใช้แรงงานที่เสพยา เปิดเวทีชาวบ้าน มานับเป็นหมวด ๆ มาพูดคุยกันที่เวทีชาวบ้าน ขอกำหนดมาตรการ 3 เดือน 6 เดือน แล้วสรุปผล

ขั้นตอนในการนำมาตรการมาใช้ ก่อนที่จะทำนั้นพบปัญหามาก มีการกระทบกระทั่งกันมาก กับผู้นำหมู่บ้าน ผมเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ค่อย ๆ พูด ค่อย ๆ คุยกับผู้ที่มีปัญหา ในกรณีมีเสพยา มีขายนิดหน่อย ก็ประมาณ 20 – 30 เม็ด อยู่แบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ เมื่อเราได้ตัวมาแล้ว ก็ให้มีโอกาสพูดคุยกับผู้นำ กำหนด 3 เดือน จะเลิกได้มั้ย ถ้าได้ก็ให้มาตรการไปอ่าน มาตรการที่กำหนดกันขึ้นมา ใช้ได้จริง ถ้าหากรู้ว่าเสพยาขาย กำหนดให้ 3 เดือน ต้องให้เขาเตรียมใจหน่อย แต่คณะกรรมการต้องอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้นำพูด คณะกรรมการก็พูดเหมือนกัน มาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ชุมชนให้ความร่วมมือมาก มาตรการเลยไม่ได้ใช้

ส่วนคุณสมเกียรติ คำแสน ผู้มีประสบการณ์ในการเสพยาเสพติด ได้เล่าประสบการณ์ที่สมัยก่อนเคยเป็นผู้เสพยาเสพติด และต่อมาได้เข้าร่วมเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

“ ประมาณปี 2535 ถึง ปี 2536 ผมไปอยู่เขมรแดง ประมาณ 1 ปี 6 เดือน ยาม้าสมัยนั้นกินแล้วขยันจริง สมัยนั้น ม้า 4 ดา ว ราคาเม็ดละ 8 บาท (หัวม้าคู่) ม้า 99 ราคา 12 – 16 บาท แล้วแต่บางที่ เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาสั่งปิดพรมแดนเขมรแดง พวกเราต้องหนีตายกันออกมา ออกทางช่องเขาติน หลังจากนั้นก็ตกงาน อยู่บ้านไม่ได้เสพยาไม่เป็นไร ไปที่เกาะสมุย มีการเสพยากระหือม สู๊แดด ไม่สู๊ฝน ไข้ก็เยอะ ประมาณ 3 – 4 ใบ ต่อ 1 วัน และกาแฟดำ มาที่กัญชา มวนละ 100 บาท ฝรั่งชอบ ขายด้วย สูบด้วย พักหนึ่ง แล้วก็กลับบ้าน ไม่มีงานทำ ต่อมาไปขายแรงงานให้จังหวัดแพร่ เป็นส่วยหรือควาญช้าง เคยมาที่หมู่บ้านม่วงเจ็ดต้นด้วย อาชีพตัดไม้เป็นหลัก ไม่มีความรู้จะทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไปตัดไม้ก้ามปู ไปตัดที่ร้อยเอ็ด แล้วส่งไปแพร่ พ่อเลี้ยงเอายาใส่ น้ำ ประมาณ 10 เม็ด ขึ้นไปตัดก้ามปูบนยอดลงมา เพื่อความสะดวกของ

เฟอร์นิเจอร์ คนตัดเอาเชือกผูกเอว ตัดทีละกึ่ง ปี 2539 ถึงปี 2540 คนตัดดูคนละ 1 เม็ด ถ้าไม่
 สุขใจไม่ถึง ถึงขึ้นไปได้ค่าแรงแพง ม้าพิเศษอีก 1 เม็ด ม้าแพง 1 เม็ด 150 บาท กู้ 300 บาท
 พอลกลับมาบ้าน ทำงานไม่ได้ นอนไม่หลับ วยรุ่นชวน ก็ออกไปเสพ พอมีเงินติดตัว เม็ดละ 50
 บาท ใน 300 บาท คอกละ 5,400 บาท คือ 200 เม็ด ผมเสพฯ ตั้งแต่ปี 2539 ถึงปี 2543
 ประมาณ 4 ปี ปี 2543 เป็นปีที่เลิก" นอกจากนี้สมเกียรติ ยังได้เล่าถึงลักษณะของขาม้า ดังนี้

ลักษณะของขาม้า มี 4 สี คือ

1. สีม่วง ดี ใช้ได้เป็นอันดับหนึ่ง มีกลิ่นหอมช็อกโกแลต
2. สีส้มอมแดง ตรากระต่ายเหยียบโลก ไม่ค่อยดี ราคา 4,200 – 4,300 บาท
3. สีส้ม มี 2 ชนิด

- ตัว y หางยาว เป็นของว่าแดง คอกละประมาณ 5,800 – 6,000 บาท ใกล้เคียงกับ
 สีม่วง

- ตัว y หางสั้น ลักลอบขายในชายแดน ใกล้เคียงกับสีส้มอมแดง

4. เขียวมรกต ขาม้าปลูกเชือกส์ ถ้าเสพจะเกิดอารมณ์ทางเพศสูง ไม่มีจำหน่าย แต่จะ
 มีแถม 1 ถุง จะมี 2 เม็ด ถ้าเสพ 1/2 เม็ด ใครพาไปไหนก็จะไปหมด

“ระยะเวลาการเสพ ปี 2541 – ปี 2542 ผมเสพ 16 เม็ดต่อวัน มอเตอร์ไซค์ก็หมด
 ทองก็หมด คนเสพไม่มีคำว่าเพียงพอ สังเกตคนเสพฯ เมียไม่ค่อยรัก จะรักเบตเตอร์ ปีน มีด
 กลางคืนส่องอย่างเดียว มีคนต้องลับให้คม ลับอย่างดี ค่ำปุ๊บก็ไปแล้ว คนเสพฯ มักกลัวลมพัด
 ล้วนมันหนี รุ่นพ่อรุ่นลูกช่วยกันบังลมให้กันตลอด รักกันจริงๆ ผมเสพเอง ขายเอง คนขายขาม้า
 มันเหมือนกับต้นไทร ที่มีนกมาจิกกิน เดี่ยวมีรถคันนั้นมา เดี่ยวคันนี้มา บางทีคันเดียวนั้นแหละ
 เปลี่ยนคนเข้ามา”

“คนเสพฯ จะเห็นบ้านเป็นภาพซ้อน เห็นเมียมีคู่ นี่จะรื้อบ้านก็รื้อ เพื่อที่จะดูดวงดาว
 ปัจจุบันเป็นวิทยากร และเป็นแกนนำให้คนเลิกเสพฯ บ้า คนเลิกยาบ้าแล้ว บ้านพร้าวมีเยอะ ถ้า
 ใครเลิกก็ต้องมีสัญญากัน”

“เขวชนคนหนึ่งออกจากคุกมา ไปซื้อยาบ้า ก็บอกพ่อเด็ก พ่อเด็กก็บอกว่า ดีแล้ว จัด
 การเลขนะลูก ผมเป็นแกนนำก็ไม่มีใครบังคับ ผมเต็มใจ บางครั้งเด็กมาที่หน้าวัด คนก็เลขมามอง
 เจ้าอาวาสร่วมมือด้วย อาจารย์ และหมอ ช่วยผมออกจากขุมมรกต ถ้าพูดกับข้าราชการไรชก
 แล้วไม่มีทาง”

“อีกเรื่องหนึ่ง คนที่เลิกยาจะต้องหลับ หลับไป 24 วัน โดยไม่ต้องทำงาน ถ้าจะเลิก
 ผมก็เก็บผ้า เก็บหมอน ไปนอนในป่า จะเลิกเอง ก่อไฟทั้งวันทั้งคืน ชาวบ้านก็ไปขอร้อง ให้อ่าน

เกียรติเป็นข้าแล้ว กินอิ่มก็หลับ เพื่อนก็มาดู ขันรด 6 ล้อมาดู เคี้ยวนี้หายไปแล้ว 6 ล้อม ชี้น้ำขาวหมด เพื่อนมาบอกแล้วเอาขาให้อีก ออกได้ 8 วันก็กลับมาเอาขาให้อีก พอขาดหมด เงินหมด ก็คิดได้ เวลาเสพ อยากเลิก เวลาเลิกแล้ว อยากจะเสพ คนที่เลิกไม่ได้แล้ว เขามีครอบครัว เขามีลูก ขอมรับแล้วหลับ 15 วันเต็ม ๆ แล้วลูกเมียจะกินอะไร ดีที่ผมมีแม่ที่รักผมมาก กราบพระขอพร เหลือบเห็นพระบรมฉายาลักษณ์ ขอพรจากท่าน พอเดินพ้นจากประตูวัด ขนคิงลุกซู่เลย แปลกดี คิดได้ว่า ที่เราเลิกไม่ได้ เพราะคนอื่นเขารู้ ก็เอาใหม่ พุดกับแม่จะเลิกขาบ้า ให้แม่เอาข้าวไปส่งด้วย เอาข้าวไปไว้ที่ไผ่ลวก แล้วจะลงมาเอง ไม่มีกับช่างมัน ไปนอนที่โป่ง น้ำอ้อยช่วยได้มาก นับได้ 24 วัน พี่สาวก็เขียนจดหมายฝากมาให้บอกว่า คนบ้านพร้าวต้องการหนานเกียรติมาก เปิดเวทีเข้าค่ายฯ คนบ้านพร้าวต้องการตัวน้อง ให้ออกมาเข้าร่วมเข้าค่ายกับเขาด้วย ผมเดินเข้าไป มีคนต้อนรับเสียงเกรียวเซียว จะไปเสพอีก ผมก็นึกถึงพระคุณแม่ ช่วงที่ 8 - 9 วัน เหนื่อย เพลีย เหยื่อ ซึมไปหมด อยากให้ท่านคิดว่า เขาเป็นผู้ป่วยของสังคม ไม่ใช่มาตรการของสังคม คนที่เสพเขามีแรงในการทำงาน มันเพลินในการทำงาน ผู้ที่จะเป็นแกนนำจะทำอย่างไรที่จะพาเขาไปบำบัดรักษา คนที่เสพยาบ้า จะมีอาการเคี้ยวตลอดเวลา เดินคัดนิ้วประะ ๆ มองไปเรื่อยไม่มีจุดหมาย"

ต่อมาคุณสมเกียรติ ได้กล่าวถึงจังหวัดน่านจะทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งหลาย ๆ ชุมชน ทำไมไม่ตั้งค่ายจับเด็กเลย ในเมื่อเด็กเดินขึ้นไปซื้อยาบ้าที่นั่น คนที่ค้ายาบ้าได้ ต้องไม่ขายให้เยาวชนของเขา ถ้าเยาวชนเสพ จะรู้เลยว่า ใครขาย ให้เขาเอาตำรวจไปจับเลย เป็นห่วงเยาวชนวัยแรงงาน จะเข้าไปช่วยทุกคน ขณะนี้จะรวมกลุ่ม บำบัดยาเสพติดโดยชุมชน เพราะผมไม่รู้หนังสือ จึงเป็นอย่างนี้

สำหรับปฏิกิริยาที่สมเกียรติมีต่อเวทีชาวบ้าน สมเกียรติกล่าวว่า "ผมอยากจะเอาระเบิดไปเขวี้ยงด้วยซ้ำ สุดท้ายไม่ทำ ทำไม่ได้ พ่อผู้ใหญ่เข้าไปหา เอาข้าวมันไก่ข้างข้ามหัวไปเลย การต่อต้านต้องเกิดแน่ เพราะฉะนั้น อย่าใช้ความรุนแรง ให้คิดว่า เป็นผู้ป่วยของชาวบ้าน ประทับใจมาตรการของบ้านพร้าว ผมก็มาคิดว่า ถ้าแม่เราสิ้นบุญไป เราคงขี้มอะไรไม่ได้เลย เหมือนกับคนที่อาเภอัว ชาวบ้านไม่ให้เผา ดำรงต้องไปขอให้ฝัง เมื่อรับนโยบายมาจากพ่อผู้ใหญ่มาก ก็พยายามทำให้ได้ มีเพื่อนมาหา เอายามาให้ ผมก็ไม่เอา ไม่ให้สถานที่มันเสพ ถ้ารู้ได้ กลิ่น กูจะทนไม่ได้ หลังจากปฏิเสธแล้ว ก็จะหายไป"

นอกจากนี้สมเกียรติยังได้กล่าวถึงข้อดี และข้อเสียของการเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับโครงการนี้ว่า

ผลดี = ผมนั่งร้านขายของชำที่เคยขายยาบ้า เขาจะหนีเลย แล้วไม่ขาย

ผลร้าย = ผมถูกขู่ฆ่า ผมก็กลัว หนีไปนอนในวัด เลิกก็จะถูกฆ่า ไม่เลิกก็ไม่ได้ เข้าไปกราบพระ น้ำตาไหล เหลียวเห็นพระบรมฉายาลักษณ์ นึกขึ้นได้ ทหารก็เข้ามาแล้ว กลัวอะไรกับความตาย เลยคิดได้ ออกมาจนทุกวันนี้”

หลังจากได้ฟังการเล่าประสบการณ์จากคุณสมเกียรติแล้ว มีผู้สนใจซักถามคุณสมเกียรติ ดังนี้

คำถาม : “บางคนขายอย่างเดียว แต่ไม่เสพ เราจะสังเกตอย่างไร”

คุณสมเกียรติ : “ถ้าเด็กในชุมชนเสพยา ลักษณะไม่หลับไม่นอน มอเตอร์ไซค์ผ่านไปผ่านมา คึดมือนั่งเปราะๆ แขนจะเขียว ตาขี้งี้ คึดมือไปเรื่อย”

: “สำหรับแหล่งค้า ให้สังเกตรถเข้าออกประมาณกี่คัน เดินเข้าเดินออกกี่คน เดินทางเก่าออกทางเก่า แต่ถ้าบ้านเปิด เข้าข้างหน้า ออกข้างหลัง”

คุณสมเกียรติได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า มีลูกของพยาบาล เขาเสพยาเสพติด ผมเข้าไปถามเลย วันนั้นเสพมัย ปฏิเสธไม่ได้เสพ แต่ผมรู้ว่า วันนี้น้องเขาเสพประมาณ 2 เม็ด ผมก็ถามว่า น้องอยากเรียนหนังสือจบระดับสูงหรือระดับต่ำ ไม่ต้องเรียนหรือหนังสือ ออกมาเสพยาบ้าให้มันตายเลย เด็กก็บอกว่า ผมอยากเลิก แต่ครอบครัวมัน ความจริงผมอยากเลิก ผมก็เลยกลับไปเสพอีก คุณสมเกียรติเลยไปบอกพ่อแม่ของเด็ก ให้คุยกับเขาดี ๆ ลูกอยากเลิกมัย ถ้าอยากเลิก แม่-พ่อต้องเป็นกำลังใจให้เขา ต้องประสานงานกับครูอาจารย์ให้เข้าใจ เพราะเด็กต้องหลับ ต้องหยุดเรียนประมาณ 15 วัน ผู้ใหญ่ให้ความมั่นใจในการเลิกเสพยา ผมมั่นใจเต็มร้อย เพราะสัญญาไว้ ถ้ากลับไปเสพอีกให้ผมไม่ตายดี

ต่อมาได้เปิดเวทีให้มีการซักถามเพื่อนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นำชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว กับผู้ที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจากจังหวัดน่าน

คำถาม : “ขอคำแนะนำสำหรับเยาวชนในหมู่บ้าน การเสพยาบ้าก็ยังมียู่”

คุณสมเกียรติ : “สังเกตดูว่าลูกเราปกติดีหรือปล่าว ถ้าไม่คิดยา ก็ให้ความรักความอบอุ่นกับเขา แล้วพูดกับเขาเป็นการกระตุ้นให้เขา ภาควุฒิจิตสำนึกดี เปรียบเทียบลูกคนอื่นพยายามส่งเสริมในทางที่ดี การเล่นเกมก็ขอให้ใช้แรงตัวเองเล่น แพ้ชนะไม่เป็นไร ถ้าคนเคยเสพแล้วแต่ไม่ได้เสพการขับถ่ายจะอึดอัด ถ้าได้เสพมันจะโล่ง ถ้าหมดฤทธิ์ยามันจะปวดเมื่อยตัว”

คำถาม : “ควรทำอย่างไร ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน”

คุณสมเกียรติ : “โตะสนู้กเกอร์ ต้องมีระบบการควบคุมที่ดี ไม่ต้องเปิดการพนัน รู้แพ้รู้ชนะ ควรเป็นการศึกษาจะเหมาะสมกว่า อย่าให้เอกชนควบคุม ขอนแนะนำ เวลาจะแข่งขันกีฬา อย่าให้รู้ตัว จับตรวจก่อนแข่งขันเลย ถ้าผ่านก็ลงแข่ง ถ้าไม่ผ่านก็ไม่ต้องแข่ง”

คุณณัด : “ขบวนการทำทั้งชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน มีการวิเคราะห์ชุมชน ร่วมกัน ลักษณะการรวมพลังชุมชน เขวชนเข้าค่ายทักษะชีวิต ครอบคลุม หลายเรื่อง แก้ปัญหาสาเหตุ ผิดอาชีพต่อด้วย รวมตัวอนุรักษ์ป่า น้ำ เขวชน รวมตัวกันเล่นดนตรีที่ชอบ เช่น สะล้อ ซอซึง เล่นกีฬา อยู่ในความควบคุม ของผู้ใหญ่ ขบวนการไหลไปครบวงจร ไม่ได้แก้ปัญหาเฉพาะจุด ชุมชนยัง เหมือนเดิม เขวชนก็จะกลับเป็นเหมือนเดิม เพราะฉะนั้น การแก้ไขปัญหาคือ ต้องคุยกันทั้งหมด ทำทั้งโรงเรียน และชุมชน พอรวมตัวกันแล้ว สนับสนุนให้ อยู่ได้อย่างมีเกียรติและมีความสุขด้วย”

อาจารย์เจษฎา มิ่งฉาย อาจารย์สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ ซึ่งเป็นคนหนึ่งเข้าร่วมเวที แลกเปลี่ยนประสบการณ์ฯ ในครั้งนี้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขณะนี้ชุมชนของเรา รุนแรงถึงร้าย กางหรือยัง ถ้ายัง ผมคิดว่าหยุดตรงนี้ก็ก่อน ก่อนที่จะเข้าไประบบการศึกษาที่สูงขึ้น พอห่างจากอก ผู้ปกครองแล้ว อย่าหวังพึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาเลยครับ หวังยาก ขนาดอยู่กับพ่อแม่แล้วยังไม่ดี ขณะนี้เราช่วยกันแก้ไขตรงนี้ได้”

ขบวนการสรุปได้ หันไปที่จิตใจของผู้เสพและผู้ปกครอง เราอย่าพึ่งไปมองที่วัตถุ ลานกีฬา โตะสนู้กเกอร์ อันนั้นเป็นส่วนประกอบที่เสริมขึ้นภายหลัง ให้โอกาส ให้การยอมรับกับ ผู้เสพ กลไกของรัฐ ควรจะเปลี่ยนบทบาท ถ้ายังเป็นอย่างนี้อยู่ ก็จะเป็นอย่างนี้ต่อไป กลไกของ ชุมชน จะเป็นผู้ตรวจสอบเอง ถ้าพากทำอาชามีกิจกรรม ควรปรับขบวนการทางจิตใจของผู้เสพ ผู้ปกครอง

6. การสร้างรูปแบบการเฝ้าระวัง / ป้องกันการใช้สารเสพติด

คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีเสนอทางเลือกในการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในวันที่ 2 ตุลาคม 2543 ณ วัดมหาธาตุ ตำบลบ้านเลี้ยว โดยนัดหมายให้กลุ่มแกนนำทั้ง 5 กลุ่ม มาร่วม เสนอทางเลือกในการหารูปแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้แต่ละคนเสนอความคิดเห็น ได้เต็มที่ ปรากฏว่า บรรดาอาสาสมัคร ไม่ค่อยมีการเสนอความคิด คณะผู้วิจัยจึงให้แบ่งกลุ่มย่อย ออกเป็น 3 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเสนอทางเลือกในการหารูปแบบในการแก้ไขปัญหายา

เสพติด แล้วให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอให้คณะผู้วิจัยและกลุ่มต่าง ๆ ฟัง ปรากฏว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน สรุปได้ดังนี้

รูปแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของตำบลบ้านเสี้ยว มีดังนี้

- 1) ร่างกฎกติกาการบังคับใช้โดยชุมชน เกี่ยวกับผู้เสพและผู้ขาย
- 2) จัดอบรมให้ความรู้ / การศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แก่เยาวชนและผู้ปกครอง
- 3) จัดหาอาชีพให้กับเยาวชนและผู้ว่างงานในหมู่บ้าน
- 4) นำปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มย่อย เอาไปประชุมที่หมู่บ้าน
- 5) จัดให้มีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด แก่ชาวบ้านทั้งหมดในหมู่บ้าน

โดยทั่วไป บรรยากาศในการนำเสนอกลุ่มย่อย และการนำเสนอผลการประชุม ทุกคนช่วยกันคิดช่วยกันทำ จนมีผลออกมานำเสนอต่อคณะผู้วิจัยได้ตามเวลาที่กำหนดได้

7. การนำรูปแบบไปปฏิบัติในชุมชน

คณะผู้วิจัยได้อธิบายให้แกนนำแต่ละหมู่บ้าน นำเสนอปัญหาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และรับผลประโยชน์ที่ได้จากการแก้ปัญหา ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมรับฟังการจัดเวทีชาวบ้านดังกล่าว จำนวน 5 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 วัน ในวันที่ 10, 11, 13, 14 และ 16 ตุลาคม 2543

ครั้งที่ 1 ร่วมจัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชน หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว วันที่ 10 ตุลาคม 2543 เวลา 19.30 น. มีผู้เข้าร่วมจัดเวทีชาวบ้าน จำนวน 30 คน ที่ประชุมได้มีการร่วมแก้ปัญหาสารเสพติด สรุปได้ดังนี้

นำผู้เสพไปบำบัดรักษา ถ้าผู้ปกครองไม่ยอมรับ จะขอเอาตัวไปตรวจก่อน ส่วนผู้ขายยากที่จะไปป้องกันและแก้ไข เพราะเขามีปัญญาเฉียบแหลม บรรยากาศในการจัดเวทีก็คึกคักดีมาก เนื่องจากมีผู้เข้าร่วมประชุมมากเป็นพิเศษ

ครั้งที่ 2 ร่วมจัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชน หมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก วันที่ 11 ตุลาคม 2543 เวลา 19.30 น. มีผู้เข้าร่วมจัดเวทีชาวบ้าน จำนวน 35 คน ส่วนใหญ่จะเป็นเยาวชน ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็น ร่วมกันแก้ไขปัญหาสารเสพติด สรุปได้ดังนี้

บรรยากาศในการประชุมเป็นกันเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีแต่เยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่มีน้อย การประชุมดำเนินการไปด้วยความเป็นกันเองดีมาก ตัวแทนเยาวชนยอมรับว่า เคยเสพสารเสพติดจริง

แต่ปัจจุบันได้เลิกเสพแล้ว เนื่องจากยาเสพติดไม่ดี สงสารพ่อแม่ และเงินหมด ถ้าจะเลิกสารเสพติดหรือไม่เลิก มันอยู่ที่ใจ เมื่อเลิกสารเสพติดแล้วหันมาเล่นกีฬาแทน ขอมรับว่า ถ้ามีอุปกรณ์การกีฬาร่วม ยาเสพติดจะลดลง และเสนอขอสปอร์ตไลต์ สนามวอลเลย์บอล ฟุตบอล ซึ่งทาง อบต. และแกนนำ ก็จะสนับสนุนต่อไป

ครั้งที่ 3 ร่วมจัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชน หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้อ วันที่ 13 ตุลาคม 2543 เวลา 19.30 น. มีผู้เข้าร่วมจัดเวทีชาวบ้าน จำนวน 25 คน ที่ประชุมได้ช่วยกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด สรุปได้ดังนี้

ในหมู่บ้านยังมีผู้เสพสารเสพติดอยู่ ส่วนมากเป็นเยาวชน ไม่ทราบแหล่งผู้ขาย อยากให้ผู้เสพไปตรวจปัสสาวะ ถ้าผู้เสพไม่ยอมไปควรให้พ่อแม่คอยดูแล ปะเล้าปะโลมให้พาไปตรวจเมื่อตรวจพบแล้ว ให้นำไปบำบัดรักษา

ครั้งที่ 4 ร่วมจัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม วันที่ 14 ตุลาคม 2543 เวลา 19.00 น. มีผู้เข้าร่วมจัดเวทีชาวบ้าน จำนวน 28 คน ที่ประชุมได้ช่วยกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด สรุปได้ดังนี้

ปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านนี้มีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย เพราะฉะนั้นจึงควรเน้นที่การเฝ้าระวัง การป้องกันมากกว่า มีตัวแทนของประชาชนเสนอว่า ให้คอยเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่ ให้มีการสอนวิชาชีพ ให้มีงานทำตอนเลิกเรียน พ่อแม่ดูแลลูกให้ดีกว่า และก็จะปราบทั้งคนเสพและคนขาย บรรยายภาพทั่วไปในการประชุมเป็นกันเองเหมือนพี่เหมือนน้องกัน ทำให้คณะผู้วิจัยรู้สึกอบอุ่นมาก

ครั้งที่ 5 ร่วมจัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง วันที่ 16 ตุลาคม 2543 เวลา 19.30 น. มีผู้เข้าร่วมจัดเวทีชาวบ้าน จำนวน 26 คน ที่ประชุมได้ช่วยกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด สรุปได้ดังนี้

การแก้ไขปัญหายา คือแก้ที่สถาบันครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง พยายามเลี้ยงลูกให้ดี ให้ความรักความอบอุ่นเขาบ้าง ช่วยทางการจับตามองดูว่า มีใครผิดสังเกต อย่าคิดว่า เป็นเรื่องของเขา ต้องช่วยกัน เพราะเป็นลูกหลานของเรา เราช่วยกันเป็นหูเป็นตา ช่วยกันดู สร้างเครือข่ายในหมู่บ้านเป็นกลุ่ม พอได้ข้อมูล ก็จะบอกข้อมูลให้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็จะดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป

ท้ายที่สุด มีพระคุณเจ้า จากวัดอุตรดิตถ์ธรรมาม ได้แสดงแนวคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติดช่วยด้วย ได้ให้แนวคิดทุกคนตระหนักถึงปัญหามากขึ้น ตลอดจนได้เล่าประสบการณ์การเสพสารเสพติดให้ทุกคนเก็บไว้เป็นข้อเตือนใจในการเสพสารเสพติดด้วย

ผู้วิจัยได้จัดเวทีเสวนากลุ่มแกนนำ โดยวิธีการวางแผนแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม ในวันที่ 25 ตุลาคม 2543 ณ วัดมหาธาตุ ตำบลบ้านเสี้ยว โดยนัดหมายให้กลุ่มแกนนำแต่ละหมู่บ้าน มาร่วมกันสรุปแนวทางการแก้ไขปัญา ของหมู่บ้านที่ได้จัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชนไปแล้ว และส่งตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านนำเสนอ ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว ได้สรุปการเปิดเวทีชาวบ้าน ดังนี้

ปัญหาเกิดกับเยาวชนเป็นส่วนใหญ่

วิธีแก้ไข

1. มอบหมายให้ผู้นำกลุ่ม เป็นผู้สอดส่องดูแลเหตุการณ์ของประชาชนในกลุ่ม แล้วเสนอให้กำนันผู้ใหญ่บ้านทราบเป็นความลับแล้วให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ทำหนังสือนัดให้ผู้ปกครอง เยาวชน ที่มีพฤติกรรมสงสัยว่ามีการเสพสารเสพติด เข้ามาปรึกษาหารือหาทางแก้ไข
2. หาอาชีพให้กับเยาวชน
3. จัดตั้งกฎกติกาของผู้เสพและผู้ขาย
4. จัดอบรมเยาวชน
5. ศึกษาดูงานต่างสถานที่ เช่น สถานบำบัดยาเสพติด , คนติดยาเสพติดเยอะ ๆ
6. จัดตั้งกลุ่มเยาวชน

หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม ได้สรุปการเปิดเวทีชาวบ้าน ดังนี้

สถานการณ์ปัจจุบัน

- ไม่มีผู้ขาย
- ไม่มีแหล่งเสพ
- ไม่มีผู้เสพชัดเจน / ไม่แน่ใจว่าเสพหรือไม่
 - นักเรียนมัธยม เรียนไป กลับ 6 คน
 - นักเรียน เรียนที่อื่น ประจำ 5 คน
 - 3 คน ใน 11 คน มีโอกาสเสี่ยง เนื่องจากเที่ยวบ่อยและมีเพื่อนมารับไปเที่ยวกลางคืนเป็นครั้งคราว

สิ่งที่ต้องการให้เป็น

1. สร้างอาชีพให้เยาวชนที่ว่างงาน ให้มีงานทำ
2. ขอความร่วมมือจากตำรวจสายตรวจ ดูแลตามความเหมาะสม เช่น ในหมู่บ้าน วันละ 1 ครั้ง ในซอยที่ผู้ไปใช้สถานที่เสพติดประจำ วันละ 2 ครั้ง
3. ให้ผู้ปกครองทุกคนดูแลบุตรหลานของตนเอง
4. ชุมชนช่วยดูแลและตักเตือน

หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง ได้สรุปการเปิดเวทีชาวบ้าน ดังนี้

ผลการติดตามปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน พบว่า

1. ในการติดตามผลรอบเดือนที่ผ่านมาลดลง
2. วัยรุ่นที่เคยติดยาเสพติด ก็ได้เลิกเสพแล้ว
3. ภายในหมู่บ้าน ไม่มีการซื้อ ขายยาเสพติด
4. คนที่เป็นแกนนำในหมู่บ้าน พยายามคอยติดตามสอดส่องดูแลและให้คำแนะนำให้กับกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน
5. สร้างสถานเฝ้าระวังให้เข้มแข็งและให้ความอบอุ่น
6. แนะนำให้เด็กมีงานทำ (ภายในครอบครัว)
7. ถ้ารู้พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ให้บอกกับผู้ปกครองโดยตรง
8. ช่วยกันขยายผลงานกันต่อ ๆ ไป
9. ดำเนินการต่อเนื่อง

หมู่ 4 บ้านวังอ้อ ได้สรุปการเปิดเวทีชาวบ้าน ดังนี้

1. การติดตามเฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาเสพติดลดลง
2. ภายในหมู่บ้าน ไม่มีแหล่งซื้อแหล่งขาย
3. พ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก พยายามจับตาดูแลบุตรหลานมาตลอด และผู้ปกครองยังติดตาม ให้มีงานทำโดยไม่ให้มีการจับกลุ่มกัน
4. ทางประชาคมหมู่บ้าน ตั้งกฎสำหรับผู้เสพสารเสพติด ถ้าฝ่าฝืนจะไม่มี การช่วยเหลืออะไรทั้งสิ้น

หมู่ 5 ห้วยลึก ได้สรุปการเปิดเวทีชาวบ้าน ดังนี้

ในการประชุมเวทีชาวบ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่เยาวชนได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิต มีเยาวชนชอบจับกลุ่มกันในเวลากลางคืนและตอนเย็น ทำให้ผู้ปกครองและชาวบ้านในชุมชนมองในแง่ลบ แต่เยาวชนที่เข้าร่วมประชุมได้ออกมาแก้คำครหา และยอมรับว่าเมื่อก่อนเคยเสพติด แต่ตอนนี้เลิกแล้ว มีแต่ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่

การแก้ปัญหา

1. สนับสนุนให้เล่นกีฬา
2. จัดกลุ่มฝึกอาชีพให้กับเยาวชน
3. สอดส่องดูแลให้ความร่วมมือ ถ้าพบเห็นคนค้ายาเสพติดให้แจ้งผู้ใหญ่บ้าน (มีรางวัลให้)
4. ส่งเสริมสถาบันครอบครัว คือให้ความอบอุ่น และมีกิจกรรมร่วมกัน
5. มีการประชุมร่วมกันระหว่างชาวบ้านและเยาวชนทุกเดือน เพื่อเสนอปัญหาและการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะของเยาวชน

1. ต้องการสนามกีฬา สปอร์ตไลท์
 - สนามวอลเลย์บอล
 - สนามบาสเกตบอล
 - สนามฟุตบอล (ปรับปรุงมาตรฐาน)
2. อุปกรณ์การศึกษา เพราะมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของเยาวชน
3. ขอบประมาณในการแข่งขันกีฬาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมให้มีการแข่งขันเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนในแต่ละตำบล เป็นประจำทุก ๆ 3 เดือน

เมื่อตัวแทนหมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก นำเสนอเสร็จแล้ว มีตัวแทนของหมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยวได้มีการซักถามปัญหาดังนี้

ตัวแทนผู้นำหมู่ 1 : “โอกาสของเยาวชนหมู่ที่ 5 คีมาก วิธีการดึงเยาวชนเข้าร่วมด้วยความเต็มใจอย่างไร?”

เยาวชน ม.5 : “ให้โอกาสเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ลุงอ้อให้โอกาสเยาวชนไม่ร่วมประชุมในสถานที่ต่าง ๆ แก่นนำหมู่บ้านให้โอกาสดึงเยาวชน”

ลุงอ : “วิธีการแนะนำเด็กให้เข้าใจว่า บางท่านคิดว่าง่ายหรือยาก ลุงอปลุกปั้นมาแต่เด็ก ชักจูงเรื่องกีฬา บอลซื้อมาเองให้เด็กมาเล่นกีฬา ให้เด็กเรื่อย ๆ เด็กก็เข้าใจ แขนงนำประสานงานก็จะได้ง่ายขึ้น การก่อตัวต้องมีการเสียดสีก่อน ถ้าจะมา เชื่อฟังเราเอง เอากีฬาเป็นหลักแกนนำคอยสนับสนุน เกิดการแข่งขัน งบจาก กระเป๋า ทำให้เกิดการแข่งขันกันขึ้น แขนงนำช่วยกันคนไม้ละมือ”

หลังจากการนำเสนอทุกหมู่บ้านแล้ว คณะผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญได้ 6 ประเด็น และให้แกนนำ แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 6 กลุ่ม เพื่อหารูปแบบในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมด้วยกัน และได้ให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ได้ดังนี้

(1) เยาวชนมีส่วนร่วมในการประชุมในชุมชน

1. ดูแนวทางของเยาวชน และความต้องการของเยาวชน
2. ให้การสนับสนุน
3. ให้ความรู้ มีจิตสำนึกต่อชุมชน
4. แสวงหาแนวทางในอนาคต
5. สร้างความเป็นธรรมให้กับเยาวชน
6. สร้างความเชื่อถือ และเป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชน

(2) ผู้นำกลุ่มสอดส่องดูแลพฤติกรรมผู้ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ถึงการค้าขายและเสพยา

1. แต่งตั้งประธานกลุ่ม

- ประธาน - รองประธาน - คณะกรรมการ - เลขานุการ	}	เลือกจากหัวหน้าคุ้มต่าง ๆ
--	---	---------------------------

2. แบ่งเขตคุ้มรับผิดชอบ ประมาณ 20 หลังคาเรือน

3. ถ้าพบพฤติกรรม การซื้อ การขาย การเสพยา เกิดขึ้นให้แจ้งผู้นำชุมชน

(3) สร้างสถาบันครอบครัว เข้มแข็ง อบอุ่น

- สร้างความเข้าใจในครอบครัวก่อน พ่อแม่เป็นแบบอย่าง และมีความเมตตา ต่อลูกหลาน ให้ความอบอุ่นแก่เขา สนับสนุนการศึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจในครอบครัว มีการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในระเบียบ กฎหมายของบ้านเมือง

- จัดหาอาชีพ เช่น ซ่อมเครื่องยนต์เล็ก

1. โดยการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ไฟฟ้า โดยขอความสนับสนุนจากพัฒนาการอำเภอ และกศน.

3. เลี้ยงไก่ ปลุกผักสวนครัว ให้มีรายได้เสริมภายในครอบครัว

(4) การจัดตั้งกลุ่มเยาวชน

วัตถุประสงค์

- ให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ให้เยาวชนเกิดการรวมตัวกัน เพื่อทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นในชุมชน
- สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มารวมกันเป็นกลุ่ม

กลุ่มเป้าหมาย

เยาวชน

(5) จัดอบรมเยาวชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนมีความรู้
- สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชน
- สร้างประสบการณ์ในการแสดงออกของเยาวชน
- เพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านมีรายได้เสริม

กลุ่มเป้าหมาย

- เยาวชนของแต่ละหมู่บ้าน อายุระหว่าง 15 – 25 ปี

เนื้อหาการอบรม

อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ปลุกผักสวนครัว การถนอมอาหาร

(6) จัดตั้งกฎกติกา

ผู้ใดขายยาเสพติด ทางหมู่บ้านจะตัดสิทธิ์ ดังนี้

1. ทางหมู่บ้านจะไม่ให้ยืมสิ่งของส่วนรวม
2. ถ้าหากมีความเดือดร้อน จะไม่ได้รับการช่วยเหลือทั้งครอบครัว
3. ดัชนีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล
4. ไม่จ้างแรงงาน
5. ไม่ให้ความร่วมมือทุกอย่าง ทุกราย

ผู้เสพ

1. ไม่จ้างแรงงาน
2. ถ้าต้องการเลิกเสพ จะช่วยส่งสถานบำบัด
3. ถ้าเดือนแล้วไม่เลิก จะตัดสิทธิ์ทั้งครอบครัว เช่น การใช้ของส่วนรวม สวัสดิการทุกอย่าง

เนื่องจากกิจกรรมที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยลงความเห็นว่ กลุ่มข้าราชการยังมีส่วนร่วมน้อย จึงได้จัดประชุมทำความเข้าใจ เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการ ในการดำเนินโครงการ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อขอความร่วมมือและขอการสนับสนุนในการดำเนินโครงการ ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2543 ณ วัดมหาธาตุ มีข้าราชการและตัวแทนแกนนำเข้าร่วมประชุม จำนวน 18 คน สาระสำคัญที่ได้จากการประชุม มีดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ แผนการดำเนินโครงการ ซึ่งกลุ่มเข้าใจและยินดีให้การสนับสนุน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การสอดส่องดูแล ควรดำเนินการดังนี้

ให้เด็กดูแลกันเอง จะยิ่งดีกว่า ให้ผู้ใหญ่สอดส่องดูแล ถ้าฝึกให้เด็กเข้มแข็ง รับผิดชอบได้ อนาคตถ้ามีอะไรเกิดขึ้น ก็สามารถรับได้ ปัญหาที่เป็นอยู่คือ ช่องว่างระหว่างครูกับเด็ก ผู้ปกครอง

2. การจัดหาอาชีพให้เยาวชน

การเสนอเรื่อง ซ่อมเครื่องยนต์, ไฟฟ้า ยังไม่ได้วางระบบไว้ ไม่มีขั้นตอน จะต้องมีการศึกษารายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง และถ้าเยาวชนต้องการจริง ทางการศึกษาออกโรงเรียนสนับสนุนได้

3. การจัดอบรมเยาวชน

- ควรเป็นหลักสูตรการมีส่วนร่วมในชุมชน ปลุกจิตสำนึก การจัดกิจกรรมรวมกลุ่มของเยาวชน

- ควรเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นหรือความต้องการของเยาวชน

- ควรมีวิทยากรที่เป็นพระด้วย ที่มีความเข้าใจวัยรุ่น

4. การสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง อบอุ้น

- ถ้าลูกหลานมีอาชีพ ลดภาระ ถ้าเป็นไปได้ น่าจะเป็นผลพวงมากกว่า คือการสร้างอาชีพมาก่อน แล้วจะเกิดความพึงพอใจ สุขภาพจิตดีขึ้น

5. การตั้งกฎกติกาในชุมชน

ในกลุ่มเยาวชน น่าจะมีการตั้งกฎกันขึ้นมาได้ แต่ในเรื่องของผู้ชาย คงทำได้ยาก และไม่ควรใช้คำว่า ผู้เสพ ควรใช้คำว่า เยาวชน มากกว่า ถ้าเป็นกฎระดับหมู่บ้านหมู่บ้านจะต้องคุยกันหลายฝ่าย โดยเฉพาะในเรื่องผู้ชาย จะมีความเข้มแข็งในการตัดขาดหรือไม่ ในเรื่องระบบเครือข่าย ถ้าผู้นำเข้มแข็งเพียงพอ ก็สามารถทำได้

6. ข้อเสนอแนะ

- การสนับสนุนด้านอาชีพ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องช่วยเหลือให้ตลอดรอดฝั่ง จัดหางานให้เด็กกลุ่มตัวอย่างฝึกอาชีพ เพื่อเป็นตัวอย่างต่อไป เด็กติดยาเสพติดต้องหาทางช่วยเหลือ เด็กมีความเสี่ยงได้ ต้องให้ความรู้การป้องกันการเสพยาเสพติด

- ผู้สร้างปัญหาในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นเยาวชน ต้องหาวิธีการช่วยเหลือ

- ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

- การสร้างจิตสำนึก ซึ่งเชื่อว่า ถ้าประชาคมเข้มแข็งจริง ก็ช่วยนำกันไปได้

- เชื่อว่าโครงการส่งเสริมอาชีพนี้ จะช่วยเป็นตัวอย่างได้ อาจทำให้เยาวชนเห็นความสำคัญ และเลิกการใช้ยาเสพติด

เนื่องจากการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยมีความเห็นตรงกันว่า เยาวชนหมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับการดำเนินโครงการเลย จึงได้จัดประชุมทำความเข้าใจเฉพาะกลุ่มเยาวชน หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว โดยมีกลุ่มเยาวชนแกนนำ หมู่ 5 มาร่วมประชุมด้วย ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544 ณ วัดมหาธาตุ มีเยาวชนเข้าร่วมประชุม จำนวน 25 คน สาระสำคัญที่ได้จากการประชุม มีดังนี้

- ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ แผนการดำเนินโครงการ ให้ที่ประชุมทราบ กลุ่มเข้าใจและยินดีร่วมกิจกรรมการดำเนินโครงการด้วย ซึ่งสรุปดังต่อไปนี้

1. กำหนดจัดอบรมฝึกทักษะชีวิตให้กับเยาวชน วันที่ 31 มีนาคม ถึง 1 เมษายน 2544 หลักสูตรการอบรม ผู้วิจัยจะกำหนดตามความต้องการของเยาวชน

2. ตัวแทนหมู่ที่ 5 ได้ชี้แจงทางการสนับสนุน กลุ่มเยาวชน บ้านห้วยลึก ได้มีการประชุมตกลงกัน ไม่เข้าใกล้สิ่งเสพติด สนับสนุนกีฬาแก่เยาวชน หันหน้าปรึกษาหารือกัน

3. ตัวแทนเยาวชนหมู่ที่ 5 ได้ดำเนินการโครงการเลี้ยงไก่ ปรากฏว่า ล้มเหลว และขณะนี้ ขอสนับสนุนการ ฝึกการซ่อมเครื่องยนต์เล็ก

4. ตัวแทนหมู่ที่ 1 เยาวชนห้วยลึก เป็นตัวอย่างที่ดี ขอให้เยาวชน หมู่ที่ 1 คัดเลือกประธานกลุ่มไว้ โดยอาจารย์สุทธิเวช จะเป็นที่ปรึกษาและให้เป็นแกนนำชักชวนเพื่อนร่วมกลุ่มไว้ สร้างพลังที่มีคุณค่า

5. ตัวแทนเยาวชน จะประสานงานการรวมกลุ่ม และมาปรึกษาผู้ใหญ่ สนใจเรื่องเครื่องยนต์ อยากได้รับความรู้และทำงานได้ มีใบประกาศรับรอง

6. การประชุมครั้งต่อไป ควรทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร

7. ปลัดอบต.ยินดีให้การสนับสนุนตามความต้องการของเยาวชน เช่น การอบรม คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

จากการประชุมทำความเข้าใจกับกลุ่มเยาวชน หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการ เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2544 ทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลบางส่วนประกอบการตัดสินใจในการอบรมสร้างเสริมทักษะชีวิตในกลุ่มเยาวชน โดยจัดค่ายเยาวชนเกี่ยวกับทักษะพัฒนาคุณภาพชีวิต ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดอบรม ในระหว่างวันที่ 31 มีนาคม 2544 ถึง วันที่ 2 เมษายน 2544 ณ วัดมหาธาตุ หมู่ที่ 1 ต.บ้านเสี้ยว อำเภอปากท่อ ซึ่งมีเยาวชนเข้าอบรมทั้งหมด 115 คน เป็นเพศชาย 70 คน เพศหญิง 45 คน อายุระหว่าง 13 – 15 ปี จากการสังเกตของทีมวิจัยในระหว่างการอบรม เยาวชนบางคนจะเดินเข้าเดินออกจากห้องประชุม กิจกรรมเนื้อหาที่สนใจก็จะนั่งฟัง กิจกรรมเนื้อหาที่ไม่สนใจก็จะเดินออกไปพักได้ต้นไม้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องมีการแสดงออก บรรยากาศตอนเย็น เริ่มดีขึ้น เยาวชนเริ่มสนุกสนานเป็นกันเองมากขึ้น และเริ่มให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดการอบรมได้ประเมินความคิดเห็นเยาวชนที่เข้าอบรม สรุปได้ดังนี้

ความคิดเห็นของเยาวชนผู้เข้าอบรม ที่มีต่อโครงการสร้างเสริมทักษะชีวิตในกลุ่มเยาวชน
จำแนกเป็นรายข้อดังนี้

การประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1 เรื่องและเนื้อหาวิชาที่จัดอบรมครั้งนี้ เป็นที่น่าสนใจเพียงใด	4.192	.704	มาก
2 <u>ก่อน</u> ที่ท่านจะเข้ารับการอบรม ท่านมีความรู้ในเรื่องนี้เพียงใด	3.359	.683	ปานกลาง
3 <u>หลัง</u> จากอบรมแล้ว ท่านมีความรู้ในเนื้อหาวิชาเหล่านี้เพียงใด	4.064	.902	มาก
4 วิทยากรที่ให้ความรู้ มีความเหมาะสมในวิชาที่มอบหมายเพียงใด	4.359	.805	มากที่สุด
5 สถานที่ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	4.000	.940	มาก
6 สถานที่พัก-หลับนอน ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	3.244	1.407	ปานกลาง
7 ความสะดวกสบายในการฝึกอบรมครั้งนี้ ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	3.987	.919	มาก
8 บรรยากาศในการฝึกอบรม ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	4.192	.838	มาก
9 อาหารที่รับประทาน ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	3.794	1.105	มาก
10 วิทยากรที่เลี้ยงประจำกลุ่ม ท่านคิดว่าเหมาะสมเพียงใด	4.423	.712	มากที่สุด
11 ท่านคิดว่า สามารถนำความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมครั้งนี้ นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันต่อสังคมได้เพียงใด	4.269	.767	มากที่สุด
12 ท่านคิดว่า ยาเสพติด เป็นปัญหาของสังคมมากเพียงใด	4.628	.775	มากที่สุด
13 ท่านสามารถแยกแยะความรักสามัคคีและสิ่งที่ชั่วร้ายในชีวิตของท่าน ได้เพียงใด	4.154	.981	มาก

เนื้อหาที่เยาวชนชอบมากที่สุดในการอบรมครั้งนี้ คือ

1. การแสดงและดนตรี
2. ความรู้เรื่องยาเสพติด
3. การร้องเพลง
4. การปฏิบัติและหาทางออก
5. การเล่นกีฬา

สิ่งที่เยาวชนคิดว่า ได้รับจากการฝึกอบรมครั้งนี้ คือ

1. ความรู้และการแสดงออก และรู้จักปฏิเสธยาเสพติด
2. ได้สนุกสนานเกี่ยวกับกิจกรรม
3. ได้รู้จักเพื่อน ๆ หลายหมู่บ้าน และทำให้เกิดเครือข่าย
4. รู้เรื่องยาเสพติดและโทษของยาเสพติด
5. ความสามัคคี

สิ่งที่เยาวชนอยากจะบอกกับคณะวิทยากรเกี่ยวกับสิ่งเสพติด คือ

1. ขอบคุณที่คณะวิทยากรนำความรู้มาเผยแพร่แก่เยาวชน
2. จะพยายามห่างไกลยาเสพติด
3. อยากให้วิทยากรมาอบรมอีก
4. ในหมู่บ้านมีสิ่งเสพติด คือ ยาบ้าและกัญชา

หลังจากสิ้นสุดการอบรมแล้ว เยาวชนคิดว่าจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ไปเผยแพร่ในหมู่บ้านและครอบครัว
2. เอาไปบอกทุกคนที่ไม่มีโอกาสรู้ สอนน้อง สอนพี่ และเพื่อนที่ไม่มาอบรม

จากการอบรมสร้างเสริมทักษะชีวิตในกลุ่มเยาวชน จำนวน 3 วัน ทีมวิจัยได้สรุปกิจกรรมที่ดำเนินการได้ดังนี้

1. พิธีการเปิดอบรม ซึ่งครั้งแรกได้กำหนดให้ กำนัน ตำบลบ้านเสี้ยว เป็นประธานเปิดการอบรม แต่เนื่องจาก กำนันติดการประชุมคว้น เลยให้ข้าราชการที่เกษียณอายุแล้ว และเป็นแกนนำของทีมวิจัย ได้กล่าวเปิดการอบรมแทน เพื่อให้เห็นคุณค่าของการให้เกียรติ การยกย่อง การยอมรับในสังคม และร่วมพิธีการที่มีเกียรติ สร้างความภาคภูมิใจ

2. ธรรมะ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยพระคุณเจ้า จากวัดอตุตรดิตถ์ธรรมาราม จังหวัดอุตรดิตถ์ ท่านได้เล่าประสบการณ์การเสพยาเสพติด ให้เยาวชนได้ฟังเป็นอุทาหรณ์ และเตือนใจให้ห่างไกลยาเสพติด โดยใช้ธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต

3. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ละลายพฤติกรรมเยาวชน สร้างความคุ้นเคยกับเยาวชน เยาวชนได้รู้จักกันมากขึ้น และได้รับความสนุกสนาน ตลอดจนฝึกมารยาททางสังคม การอยู่ร่วมกัน และเข้าใจผู้อื่น

4. การรู้จักตนเอง ทำให้เยาวชนได้รู้จักกันหาตนเอง รู้จักข้อดี ข้อเสียของตนเอง และได้แนวทางแก้ไขและพัฒนาตัวเองมากขึ้น กิจกรรมที่ให้เยาวชนปฏิบัติ คือ ให้เยาวชนเขียนชื่อ - นามสกุล ลักษณะส่วนบุคคล ความสามารถของตนเอง ความสนใจพิเศษ สิ่งที่ตนเองภาคภูมิใจ สิ่งเหมือนกัน และสิ่งที่แตกต่างกัน ลงในกระดาษที่แจกให้ สรุปได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล ส่วนสูงเฉลี่ย 157.63 ซม. น้ำหนักเฉลี่ย 46.98 กก. ส่วนใหญ่มีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 45 รองลงมาคือ ผอม ร้อยละ 28 และสุดท้ายคือ อ้วน ร้อยละ 22

ความสามารถของตนเอง เยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 93 ชอบเล่นกีฬา รองลงมาคือ ชอบร้องเพลง ร้อยละ 73 และสุดท้ายคือ ชอบเล่นดนตรี ร้อยละ 59

ความสนใจพิเศษ เยาวชนมีความสนใจที่แตกต่างกันจนเห็นได้ชัดเจน แต่มีสิ่งที่สนใจพิเศษเหมือนกันคือ การเล่นกีฬา รองลงมาคือ ร้องเพลง เล่นดนตรี และสนใจเรื่องการเรียนรู้

เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองภูมิใจ เยาวชนมีความภูมิใจที่แตกต่างกันชัดเจนมาก แต่ละคนแต่ละความคิด แต่สิ่งที่มีความภูมิใจคล้ายกันคือ ความสนใจตัวของตัวเอง รองลงมาคือ การเล่นกีฬาได้และการได้เป็นนักกีฬา รองลงมาคือ การได้เกิดมาเป็นคนไทย, ภูมิใจในผลการเรียนของตนเอง การที่ได้เกิดเป็นผู้ชาย และการที่ได้เกิดเป็นลูกของพ่อแม่ มีครอบครัวที่ดีและอบอุ่น

ส่วนสิ่งที่เหมือนกัน เยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ชอบเล่นกีฬาเหมือนกัน รองลงมาคือ ร้องเพลง เล่นดนตรี ร้อยละ 29 ความสามารถของตนเอง ร้อยละ 8 และสุดท้ายคือ ได้เกิดมามีร่างกายครบ 32 ประการ ร้อยละ 5

สิ่งที่แตกต่างกัน เยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 51 จะบอกถึงลักษณะของบุคคลที่แตกต่างกัน รองลงมาคือ ความชอบของแต่ละบุคคล ร้อยละ 17 รองลงมาคือ ความสามารถของแต่ละบุคคล ร้อยละ 8 และสุดท้ายคือ ชื่อ - สกุล ที่แตกต่างกัน ร้อยละ 7

5. การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอาชีพ จากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดอุดรธานี อาจารย์ได้กล่าวถึงรายละเอียด ความเป็นมาของศูนย์, วัตถุประสงค์, รายละเอียดหลักสูตรที่รับสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัครการฝึกอาชีพ ตลอดจนกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน จากการสังเกต เยาวชนมีความสนใจในระดับหนึ่ง และสนใจที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะฝึกอาชีพต่อไป โดยมีการรวบรวมรายชื่อตามความสนใจของแต่ละกลุ่ม

6. ไพบินมหาสนุก ทำให้เยาวชนเกิดทักษะการสร้างทีมงาน เกิดความสามัคคี เกิดความสนุกสนาน และฝึกความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมไพบินมหาสนุก จากการสังเกตของทีมวิจัย เยาวชนมีความกระตือรือร้นร่วมกิจกรรม เต็มอกเต็มใจในการทำงาน มีการปรึกษาหารือกันในกลุ่ม มีการสื่อสารให้กลุ่มเข้าใจกัน ทำตามความคิดเห็นของกลุ่ม แสดงความคิดเห็น ช่วยกันทำงานทุก

อย่างด้วยความสนุกสนาน ภายในแต่ละกลุ่มก็จะมีบางคนที่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น แต่ก็ช่วยกลุ่มทำงาน

7. ดนตรีและการแสดง ทำให้เยาวชนกล้าแสดงออก กล้าที่จะคิด และพูด ได้รับความเพลิดเพลิน และสนุกสนาน จากการสังเกต เยาวชนแต่ละคน หน้าตาสดใส เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ แต่ละกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์กล้าที่จะแสดงออก

8. ออกกำลังกายตอนเช้า เพื่อสุขภาพของเยาวชน เกิดความสามัคคี สุขภาพแข็งแรง

9. ร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน ด้วยความสุขและอิมท้อง พร้อมหน้าพร้อมตา ทั้งเยาวชน ทีมวิจัย ทีมวิทยากร และกลุ่มแกนนำต่าง ๆ

10. มหัศจรรย์ใกล้ตัว เนื้อหาเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงชนิดของยาเสพติด อาการที่เกิดจากการเสพสารเสพติด โดยให้แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 9 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากบทบาทสมมติที่วิทยากรยกตัวอย่างของเหตุการณ์การติดยาเสพติดของมนัสให้ฟัง โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันอธิบายตามประเด็น ทั้ง 6 ประเด็น ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1) ท่านรู้สึกอย่างไร เมื่อได้รับข่าวจากหนังสือพิมพ์

- รู้สึกสงสารที่มีลูกติดยาเสพติด
- รู้ถึงโทษของยาบ้า
- สลดใจ เกิดการเรียนรู้ เกิดการป้องกัน ทำโดยไม่ได้ยังคิด จึงทำให้พ่อแม่ตาย
- รู้สึกสะเทือนใจ ในการกระทำของมนัส ที่ได้ทำร้ายทั้งตัวเอง และพ่อแม่ถึงแก่ความตาย
- รู้สึกสงสารผู้ที่ เป็นพ่อ เป็นแม่ ที่ถูกเป็นคนเลว ติดยาเสพติด และติดยาเสพติดจนฆ่าพ่อแม่
- รู้สึกสงสารพ่อแม่มาก เกิดความเกลียดลูก คนที่ทำร้ายพ่อแม่
- รู้สึกสงสารพ่อแม่ รู้สึกเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- รู้สึกสงสารพ่อแม่ , สลดใจ , ตื่นเต้น แล้วทำให้รู้ว่า สิ่งเสพติดเป็นภัยต่อชีวิต

2) จากประสบการณ์ พฤติกรรมของคนติดยาเป็นอย่างไร ให้เยาวชนช่วยกันระดมความคิด

- ขาดสติ ขยับตัวเองไม่ได้ , ผอมโซ , ใจละเมอ , หวาดระแวง และเพื่อฝัน

- คู้มคั่ง ต้องการเสพในปริมาณมากขึ้น
- ขาดสติ ทำให้วู่วาม ทำอะไรลงไปโดยไม่คิด ให้เกิดความสูญเสียขึ้นภายในครอบครัว
- ผอม ซีดเหลือง หงุดหงิดง่ายเมื่อขาดยา
- บ้าคลั่ง และไม่มีสติ
- ใจร้อน โกรธง่าย หงุดหงิด เมื่อต้องการยา
- อารมณ์ฉุนเฉียว เจ็บขริบ มีลัษณคมใน กระวนกระวาย
- บ้าคลั่ง มึนเมา ร่างกายทรุดโทรม ใจละเมอ

3) สาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด จากการรับรู้ของเยาวชน มีดังนี้

- อยากลอง เพราะเป็นแฟชั่นของหมู่วัยรุ่น
- ปัญหาครอบครัว
- ไม่เป็นตัวของตัวเอง ถูกเพื่อนที่ติดยาชักจูง
- ปัญหาสิ่งแวดล้อม
- การคบเพื่อน
- ต้องการดึงดูดความสนใจ

4) ความคิดเห็นเมื่อคนในครอบครัวติดยาเสพติด จะมีผลกระทบในครอบครัว คือ

- ครอบครัวแตกแยก
- เกิดปัญหาการเงิน
- ครอบครัวต้องเสียคนที่รักไป
- ทำให้ครอบครัวเสื่อมเสียชื่อเสียง
- ทำให้พ่อแม่ลำบาก ทำงานมาก ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน
- ทำให้เสียอนาคต เสียเวลา เสียทรัพย์สินที่มีอยู่
- ทำให้ครอบครัวไม่อบอุ่น ไม่มีความสุข และเดือดร้อนเรื่องการเงิน
- ทำให้เสียเงินเสียทอง เพราะลูกเอาไปซื้อยาเสพติด
- ขาดความอบอุ่นในครอบครัว

- ร่างกายทรุดโทรม
- เกิดการทะเลาะวิวาท

5) ผลกระทบ หรือความเดือดร้อน ของยาเสพติดที่มีต่อคนในชุมชน

- เกิดการลักขโมยในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่ไว้วางใจ
- ทำให้หมู่บ้านเสียภาพพจน์ และเป็นอันตรายต่อผู้อื่น
- ทำให้เยาวชนเกิดการแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก
- ทำให้หมู่บ้านขาดความสงบ เดือดร้อน เกิดความแตกแยก
- หมู่บ้านไม่มีการพัฒนา
- เกิดการก่ออาชญากรรม เช่น ทำร้ายผู้อื่น และเป็นเหตุของความเสียหายแห่งชีวิตและทรัพย์สินผู้อื่น
- ทำให้สังคมแย่ลง ไม่เจริญก้าวหน้า และไม่มีความสามัคคี

6) ท่านต้องการให้เหตุการณ์อย่างนี้ เกิดขึ้นในครอบครัวของท่านหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการ ท่านจะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะห่างไกลยาเสพติด

ไม่ต้องการ และจะปฏิบัติดังนี้

- รู้ถึงคุณและโทษของยาเสพติด และหันมาเล่นกีฬา
- ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- จะเชื่อฟังพ่อแม่ และจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และจะไม่คบกับเพื่อนติดยา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไปเล่นกีฬา อ่านหนังสือ ฟังเพลง
- ไม่คิดหรือลองเสพยาเสพติด ถ้าเกิดลองไปแล้ว ก็ควรเลิก
- ควรหันมาเล่นกีฬา
- ไม่ทดลองเสพยา ไม่ว่าจะมึนหรือชักชวนก็ตาม
- โดยที่สมาชิกในครอบครัว ควรให้ความสนใจและชักนำในสิ่งที่ดี เช่น ออกกำลังกาย เล่นกีฬา เล่นดนตรี เมื่อมีปัญหา เราควรให้เหตุผลของแต่ละคนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ดีกว่าการใช้อารมณ์
- กาเพื่อนดี
- ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น เล่นกีฬา อ่านหนังสือ ดูหนัง ฟังเพลง

7) ให้ท่านคำนวณดูว่า ถ้าท่านใช้ยาแก้วันละ 1 เม็ด ตั้งแต่อายุ 15-60 ปี จะต้องใช้เงินซื้อยาเป็นจำนวนทั้งสิ้นเท่าไร

$$- 100 \text{ บาท} \times 1 \text{ เม็ด} \times 365 \text{ วัน} \times 45 \text{ ปี} = 1,642,500 \text{ บาท}$$

$$- 120 \text{ บาท} \times 1 \text{ เม็ด} \times 365 \text{ วัน} \times 45 \text{ ปี} = 1,971,000 \text{ บาท}$$

$$- 80 \text{ บาท} \times 1 \text{ เม็ด} \times 365 \text{ วัน} \times 45 \text{ ปี} = 1,314,000 \text{ บาท}$$

11. ทักษะการเตือน / ทักษะการปฏิเสธ เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้ทักษะการปฏิเสธในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาดและเหมาะสม จากการสังเกตของทีมวิจัย เยาวชนสนใจวิชานี้พอสมควร และจากการประเมินหลังการอบรม เยาวชนมีความพึงพอใจในวิชานี้ ร้อยละ 34

12. การแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ เพื่อให้เยาวชนสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติและทันท่วงทีและถูกต้อง จากการประเมิน เยาวชนมีความพึงพอใจในวิชานี้ ร้อยละ 4 และสรุปผลการแก้ปัญหาได้ดังนี้

1) ปัญหาติดขนม

แนวทางแก้ไข ไม่พกเงิน ไม่เก็บขนม ไม่ทานของจุจิก ไม่ไปตลาด ประหยัดเงิน ไม่ออกนอกบ้าน กินขนมแทนข้าว ไม่ไปซื้อลูกอม ไม่เอาขนมใส่กระเป๋า และใครเอานมมาให้ ก็ไม่กิน

2) ปัญหาการเรียน

แนวทางแก้ไข ไม่โดดเรียน ไม่นอนหลับในห้องเรียน ทำงานที่อาจารย์สั่งเสมอ เป็นเด็กดี เชื่อฟังอาจารย์เสมอๆ ตั้งใจเรียน ไม่ใจลอยเวลาเรียน ถ้าอาจารย์สั่งให้ทำกิจกรรมก็ควรทำ ไม่ไปเที่ยว อ่านหนังสือ เตรียมอ่านหนังสือก่อนสอบ ดูโทรทัศน์น้อยลง ไม่เกรงเป็นตัวของตัวเอง ไม่ตามเพื่อน ไม่คบเพื่อนเกร หรืออันธพาล คบคนเรียนเก่ง ให้ครูสอนมาก ๆ ไม่เล่นมากจนเกินไป ไปซื้อหนังสือมาอ่าน เมื่อไม่ได้ ควรถามผู้รู้ และเอาใจใส่วิชาที่เราไม่ได้

3) ปัญหาติดบุหรี่

แนวทางแก้ไข ไม่คบเพื่อนชั่ว ไม่เอาเงินติดกระเป๋า ทำงานอยู่กับบ้าน ไม่เอาของไปขาย ไม่ไปตลาด ไม่ขอพ่อแม่ ไม่ซื้ออีก ไม่ขโมยเงิน เลิกเล่นพยายามสูบบุหรี่ๆ ห้ามปลูกต้นยา ห้ามซื้อขาย และหลีกเลี่ยงแหล่ง

4) ปัญหาจะเรียนต่อหรือทำงาน

แนวทางแก้ไข ไปหาพี่สาว ให้พี่สาวหางานให้ เรียนด้วย ทำงานด้วย ตามเพื่อนที่ทำงานมาก่อน ไปหางานทำเอง ไม่เรียน อยู่บ้านช่วยแม่ทำงานอยู่กับบ้าน

5) ปัญหาไม่มีเงินใช้จ่าย

แนวทางแก้ไข ปลุกผักขาย ขอพ่อแม่ หางานทำ อยู่บ้านมองดูโทรทัศน์ เก็บใส่กระปุกออมสิน รับจ้างอยู่บ้าน ไปทำงานที่กรุงเทพฯ หาของไปขาย ใช้เงินในสิ่งที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย และลดการเที่ยวลง

6) ปัญหาใช้เงินมาก

แนวทางแก้ไข ไปเที่ยวเตร่ไหน ไม่นำเงินติดตัวไปมาก คิดก่อนซื้ออะไร อยู่แต่ในบ้าน ไม่ขอเงินพ่อแม่มาก ไม่ไปเที่ยวกับเพื่อนบ่อย ไม่ต้องไปหาเพื่อน ถ้าซื้อของไม่จำเป็น ไม่ต้องซื้อ ใช้เงินเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ใช้เงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และใช้เงินให้น้อย ๆ

7) ปัญหาติดเพลง

แนวทางแก้ไข งดการฟังเพลง นอนพักผ่อน กินขนมเล่น ไปเล่นกับเพื่อน ทำเวลาว่างให้เป็นประโยชน์

8) ปัญหาติดเกมส์

แนวทางแก้ไข ไม่เล่นแล้ว เอาไปทิ้ง ไม่ไปใกล้ ๆ ร้านเกมส์ ไม่ไปร้านเกมส์ เอาไปบริจาค ไม่ไปซื้ออีก บอกให้พ่อแม่เก็บเงินดี ๆ ไม่ไปเที่ยว และไม่เอาเงินไปเที่ยวมาก ๆ

9) ปัญหาติดการพนัน

แนวทางแก้ไข, นอนอ่านหนังสืออยู่ที่บ้าน ไม่ไปเที่ยวหาเพื่อนฝูง ไม่คบคนเล่นการพนัน ไม่ขโมยเงิน ไปปรึกษาพ่อแม่และแม่ ไม่เอาเงินติดกระเป๋า ไม่เอาของในบ้านไปจำหน่าย ไม่ไปดูคนเล่นการพนัน เด็ดขาดไม่ไหว ไม่คิดเกี่ยวกับการพนัน ไม่ชวนเพื่อนไปเล่นการพนัน ไม่ออกไปเที่ยวกลางคืน ขยันทำงาน ไม่ยืมเงินเอาไปเล่นการพนัน คบเพื่อนที่ดี เชื่อฟังพ่อแม่ และไม่มีเงินก็เลิก

10) ปัญหาติดการดูหนัง

แนวทางแก้ไข งดการดูหนัง นอนพักผ่อน กินขนมเล่น ไม่คิดถึงโทรทัศน์ ไปเล่นกับเพื่อน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

11) ปัญหาตื่นสาย

แนวทางแก้ไข พยายามตื่นเช้าให้เป็นความเคยชิน ทำตัวให้กระปรี้กระเปร่า ตื่นมาฝึกการปลุก และไม่นอนคนดึก

12) ปัญหาติดสุรา

แนวทางแก้ไข ไม่เอาเงินติดกระเป๋า ไม่ขายบ้านและที่ดิน ไม่คบเพื่อนชั่ว ไม่เอาของไปขาย ทำงานอยู่กับบ้าน ไม่ทำงานหนัก ไม่ไปตลาด ไม่ไปเที่ยว ไม่ไปหาเพื่อน และไม่กินสุรา

13) ปัญหาติดผู้หญิง

แนวทางแก้ไข นอนหลับอยู่บ้าน ไปให้หมดตัดทิ้ง และเปลี่ยนจากสิ่งเหล่านี้ไปเล่นกีฬา

14) ปัญหาติดยาบ้า

แนวทางแก้ไข ไม่คบเพื่อนชั่ว ไม่กิน ไม่ขายด้วย เชื่อฟังพ่อแม่ และไม่ทำผิด
ศีล 5

15) ปัญหาเป็นโรคคอพอก

แนวทางแก้ไข กินอาหารทะเลประจำ หมั่นกินเกลือ กินยาที่หมอ โรงพยาบาลสั่ง สม่าเสมอ นอนพักผ่อนให้มาก ๆ และไม่ดื่มน้ำที่ไม่สะอาด

13. กรอบครัวในฝัน เพื่อให้เยาวชนศึกษาสภาพครอบครัวของตนเอง และสามารถอธิบายการปฏิบัติตนต่อครอบครัวได้ วิทยากรได้จัดให้เยาวชนแบ่งกลุ่มออกเป็น 9 กลุ่ม แต่ละกลุ่มช่วยกันคิด ช่วยกันเขียนในกระดาษชาร์จที่วิทยากรแจกให้ ในหัวข้อ สภาพครอบครัวของฉัน ครอบครัวที่ฉันปรารถนา และวิธีการปฏิบัติตน เพื่อจะนำไปสู่ความปรารถนานั้น ทีมวิจัยได้สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมดไว้ดังนี้

สภาพครอบครัวของฉัน

1. มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน พ่อแม่แยกทางกัน
2. พ่อติดเหล้า ทำให้เกิดทะเลาะวิวาทกับแม่
3. พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด อยู่บ้านกับน้อง 2 คน
4. ครอบครัวยากจน
5. รักลูกไม่เท่ากัน

6. พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ หรือมีเวลาให้จนเกินไป

ครอบครัวที่ฉันปรารถนา

1. ต้องการให้ทุกคนในครอบครัว มีความสามัคคีกันและรักใคร่ปรองดองกัน
2. อยากให้ครอบครัวอบอุ่น พ่อแม่อยู่พร้อมหน้า อยากให้พ่อเลิกเหล้า
3. อยากให้ครอบครัวมีเงินพอใช้
4. อยากมีงานทำที่มั่นคง
5. อยากให้พ่อแม่รักลูกเท่ากัน ไม่ลำเอียง และมีเหตุผล
6. อยากให้พ่อแม่มีเวลาให้กับลูก ๆ บ้าง หรือปล่อยให้ลูกมีเวลาเป็นของตัวเอง
7. อยากให้พ่อแม่กลับมาอยู่บ้าน

วิธีปฏิบัติตน เพื่อจะนำไปสู่ความปรารถนานั้น

1. พ่อแม่เข้าใจกัน
2. เป็นคนดีของพ่อแม่ เชื่อฟังพ่อแม่
3. ไม่ฟังคำยุยงของผู้อื่น
4. ไม่เอาแต่ใจตนเอง
5. บอกให้พ่อเลิกเหล้า และให้เวลาของการเลิกเหล้า
6. บอกพ่อกับแม่ เวลามีปัญหาอะไรก็ขอให้ใช้เหตุผลคุยกัน
7. ไม่ใช้เงินฟุ่มเฟือย ช่วยพ่อแม่ประหยัด
8. ช่วยกันหารายได้
9. รับรู้ปัญหาของครอบครัว และช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
10. รักใคร่ปรองดองกัน มีความสามัคคี
11. ไม่ทะเลาะกัน ไม่เสพยาของมึนเมา
12. หางานที่มั่นคงทำ
13. ไม่มีอคติกับพ่อแม่
14. ทำสิ่งที่เกิดความภาคภูมิใจกับพ่อแม่
15. ให้ความสำคัญกับครอบครัว

16. อธิบายปัญหาให้พ่อแม่เข้าใจถึงปัญหาที่มีอยู่ในขณะนั้น

17. ให้พ่อแม่กลับมาทำไร่ ทำสวน อยู่ที่บ้าน ต้องการให้รัฐบาลหางานให้ทำอยู่
ท้องถิ่นของตนเอง

14. กีฬาชาวค่าย เพื่อให้เยาวชนปลูกฝังทัศนคติที่มีต่อการเล่นกีฬาที่บ้าน และฝึกให้เป็นคนมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย วิทยากรได้ให้เยาวชนแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ยืนเข้าแถวเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อที่จะเตรียมพร้อมเล่นกีฬา ดังนี้ แข่งวิ่งกระสอบ ปิดดาตีปี๊บ วิ่งเปรี้ยว วิ่งเก็บของ ชี้นำส่งเมือง จากการสังเกตของทีมวิจัย เยาวชนได้รับความสนุกสนานมาก ร่วมมือร่วมแรงกันในกลุ่มเพื่อที่จะเอาชนะในแต่ละกิจกรรม ถึงแม้แดดในสนามจะร้อนไปหน่อย แต่พวกเขาก็เล่นด้วยความตั้งใจและสนุกสนาน

15. รับขวัญคนดี เพื่อให้เยาวชนได้ใกล้ชิดผู้นำชุมชนและบิดามารดา และมีการขอโทษพร้อมกับรับขวัญเยาวชนในเวลาเดียวกัน และให้เห็นคุณค่าของการให้เกียรติ การยกย่อง และการยอมรับกันในสังคม จากการสังเกต เป็นกิจกรรมที่ประทับใจของเยาวชนเป็นอย่างมาก เป็นบรรยากาศที่อบอุ่น ผู้นำชุมชน บิดามารดา ผู้หลักผู้ใหญ่ ผูกข้อมือรับขวัญเยาวชนทุกคน เยาวชนมีความประทับใจและมีความสุข บรรยากาศเป็นกันเองมาก

16. เพลงจุดประกายด้านกัญยาเสพติด เพื่อให้เยาวชนได้ความรู้เรื่องยาเสพติด และมีความสนุกสนาน และได้รับความเพลิดเพลิน วิทยากรให้เนื้อเพลงแก่เยาวชนทุกคน ร้องเพลงตามวิทยากร และร้องกันเองเมื่อชำนาญแล้ว บางครั้งมีการร้องเพลงสลับกัน โดยแบ่งกันร้องคนละท่อน หรือคนละบรรทัด เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน

17. คบเพื่อนดีเป็นศรีแก่ตัว เพื่อให้เยาวชนรู้จักหลักของการคบเพื่อน รู้จักเกี่ยวกับคนที่ควรคบ ไม่ควรคบได้ และรู้จักหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างมิตรสหาย วิทยากรได้อธิบายและแจกเอกสารให้เยาวชนไว้ศึกษาเพิ่มเติม จากการประเมิน เยาวชนชอบวิชานี้ ร้อยละ 8

18. กิจกรรมเผาผีร้าย และวางแผนชีวิต เพื่อให้เยาวชนขจัดสิ่งที่ไม่ดีที่กำลังปฏิบัติอยู่ออกจากตัวเองด้วยความสมัครใจ, รู้จักแยกแยะสิ่งดี-ไม่ดี และรู้จักวางแผนชีวิตให้ดำเนินไปอย่างมีความสุข วิทยากรให้เยาวชนเขียนลงในกระดาษที่แจกให้ และให้เขียนข้อความไม่ดีของตัวเองที่ได้กระทำที่ผ่านมาลงในกระดาษ มากกว่า 1 ข้อก็ได้ แล้วให้เยาวชนลงไปล้อมวงในสนาม เอากระดาษที่เขียนแล้ว ลงไปกองไว้ตรงกลางวง หลังจากนั้นให้ตัวแทนเอาไม้ขีดไปจุดเผาผีร้ายออกจากชีวิต เยาวชนจะเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างเบิกบาน โดยไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติดอีกต่อไป

19. ประสบการณ์ชีวิตในสิ่งแวดล้อมของยาเสพติด โดยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอุดรดิตถ์ พร้อมด้วยผู้มีประสบการณ์ในการเสพสารเสพติด เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้จาก

ประสบการณ์ของผู้ที่เคยเสพมาแล้ว ได้รู้ถึงสาเหตุที่เสพ อาการที่เกิดขึ้นจากการเสพ ข้อดี และข้อเสียของการเสพสารเสพติด จากการสังเกต ชาวชนสนใจมาก โดยดูได้จากการตั้งคำถาม วิทยากรเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะถามเรื่องส่วนตัวของวิทยากร สาเหตุของการเสพสารเสพติด สาเหตุของการเลิกเสพสารเสพติด

20. กิจกรรมอำลาอาลัย เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน สะท้อนความรู้สึก ผูกพัน เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความภูมิใจในการร่วมกิจกรรม เกิดความประทับใจ และมีความสามัคคีกัน วิทยากรได้ให้ตัวแทนแกนนำหมู่บ้าน ประมาณ 2 - 3 คน ให้คัดสรรใจ เยาวชน ต่อจากนั้นก็มีการดื่ม น้ำสาบาน ว่าจะเป็นคนดีต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อชุมชน จากนั้นก็ร้องเพลง สามัคคีชุมนุม เพลงสัญญาใจ พร้อม ๆ กันทั้งแกนนำหมู่บ้าน วิทยากร ทีมวิจัย และเยาวชน จากการสังเกตของทีมงานวิจัย เป็นบรรยากาศที่เป็นกันเองมาก น่าประทับใจ และเก็บไว้ในความทรงจำไม่รู้ลืม สำหรับการอบรมเยาวชนแกนนำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ในระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 2 เมษายน 2544 ณ วัดมหาธาตุ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า

8. การติดตาม / ประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้

คณะผู้วิจัยจัดประชุมติดตามผลการดำเนินงานของผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้นำ หลังจากการ อบรมสร้างเสริมทักษะคุณภาพชีวิตในกลุ่มเยาวชน เสร็จสิ้นแล้ว เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานและติดตามการดำเนินตามรูปแบบที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำในการเฝ้าระวังและป้องกันสารเสพติด ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2544 ณ วัดมหาธาตุ มีแกนนำเข้าร่วมประชุม จำนวน 29 คน สารสำคัญที่ได้จากการประชุม ดังนี้

1) เสนอผลการอบรม ที่ผ่านมาโดยสรุป ดังนี้ เยาวชนได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรม คือ

- ขอบคุณที่อาจารย์ได้มาให้ความรู้ และอยากให้นำอบรมอีก
- ในหมู่บ้านมีสิ่งเสพติด คือ ยาบ้า และกัญชา
- เอาไปบอกทุกคนที่ไม่มีโอกาสรู้ สอนน้อง สอนพี่ และเพื่อนที่ไม่มาอบรม
- นำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และนำความรู้ไปเผยแพร่ในหมู่บ้าน และครอบครัว
- ได้รับความสนุกสนาน และได้เล่นเกมส์ ตลอดจนได้ร้องเพลง

2) ติดตามเรื่องการจัดกลุ่มเยาวชนเพื่อฝึกอาชีพ ที่มีรายชื่อไว้ทั้ง 6 หมู่บ้าน

- 3) ผู้นำชุมชนและแกนนำ ได้ดำเนินงานตามรูปแบบที่ได้กำหนดร่วมกันอย่างไรบ้าง
เกี่ยวกับการเฝ้าระวังและป้องกันสารเสพติด

ผู้นำชุมชน : มีการพูดคุยปรึกษาหารือกันในกลุ่มของผู้นำและกลุ่มของแกนนำ ผู้ใหญ่บ้านประชุม
บอกประชาชนในการประชุมประจำเดือน

กลุ่มแกนนำ : เรื่องการตั้งกฎกติกาในหมู่บ้าน ยังไม่ได้ดำเนินการ เพียงแต่ได้ประชาสัมพันธ์ให้
ทราบกันทั่วหน้า ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเป็นไปได้

กลุ่มแกนนำ : หมู่ที่ 2, 3, 4 ในปี 2544 เป็นหมู่บ้านปลอดสารเสพติด

กลุ่มแกนนำ : ให้เยาวชนดูแลกันเอง ป้องกันและเฝ้าระวังกันเอง ผู้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องไปดูแล

หลังจากคณะผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดย
ความร่วมมือของผู้นำชุมชน ในตำบลบ้านเลี้ยว ไปแล้วนั้น เพื่อเป็นการติดตามและประเมินผล
ในการดำเนินตามรูปแบบที่ได้ร่วมกันคิดและกำหนดขึ้นมาใช้ในชุมชน ที่ประชุมจึงได้จัดประชุม
แกนนำทุกกลุ่ม ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2544 ณ วัดมหาธาตุ มีแกนนำเข้าร่วมประชุม จำนวน
20 คน สารสำคัญที่ได้จากการประชุม มีดังนี้

แกนนำหมู่บ้านในตำบลบ้านเลี้ยว ได้นำไปปฏิบัติในชุมชน คือ

1. ประชุมชี้แจงในที่ประชุมประจำเดือนและงานวัดทุกครั้ง เรื่องการเสพ การขาย
การป้องกันและเฝ้าระวัง สารเสพติด และติดตามดูแลถึงบ้านทุกครั้ง ดังคำพูดของกำนัน ที่กล่าวว่า

“อยากให้เยาวชนเลิกเสพ และให้ผู้ขายลดน้อยลง ในเมื่อมีฐานะดี มีความมั่นคงแล้ว ก็
อยากจะให้เลิกขาย แต่วยังไม่ได้คุยกับผู้ขาย ในงานวัดผมก็เคยพูด อย่างผู้ที่ซื้อขายอยู่ขณะนี้ ก็
อยากให้เลิก เพราะว่ามันเป็นภัยต่อลูกหลานของเรา มันจะแย่ เพราะกินอยู่บนความทุกข์ของ
คนอื่น มันก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรมา อีกหน่อยก็ล้มหายตายจาก เป็นกรรมเป็นเวร เพื่อให้
คนข้างหลังรับทุกข์ บ้านเมืองก็ไม่ค่อยดี”

2. ได้รับข้อมูลการเสพของเยาวชน นำไปบอกบิดามารดา และนำเข้าที่ประชุม
ประจำเดือน โดยไม่เอ่ยชื่อผู้เสพ ดังคำพูดของลุงอ้อ ผู้นำชุมชนของหมู่ 5 ที่กล่าวว่า “ประจัน
ในที่ประชุม แต่ไม่เอ่ยชื่อ คนที่ขาย ถ้าได้ทำก็ยอมรับ เพราะมีเจ้าหน้าที่คอยจับตามองอยู่ เดียวมัน
เกิดเสียหายขึ้นมา ถูกจับกันมามันจะเสียเงินเสียทองเกิดขึ้น ทำให้หมู่บ้านเสื่อมเสีย หมู่บ้านเรา
คนดีมันเยอะ คนชั่วคนเดียวมันก็ทำให้เลวไปหมด แล้วก็ดักเตือนผู้ปกครองให้ดูแลลูกบ้าง การ
กระทำอย่างนี้มันเสียหาย หมู่บ้านเราไม่มีเลย เพราะว่าสารเสพติดไม่มีใครยอมรับ ส่วนมากพูด
กับเหิน ส่วนมากผมจะรู้จากตำรวจนี่แหละ ตำรวจจะบอกว่า คนนี้ค้ายา ไปจับตาดูให้ดิ้นะ ผมเอา
เข้าที่ประชุมทันที แต่ไม่เอ่ยชื่อ”

3. เฝ้าระวังและป้องกันการเสพยาเสพติด โดยการสอดส่องดูแลของผู้นำและแกนนำ เมื่อพบเห็นก็ให้ตักเตือน ดังคำพูดของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ว่า “แกนนำทั้งหมด รวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน คอยสอดส่องดูแล” และคำพูดของกลุ่มแกนนำแม่บ้านว่า “แนะนำ ถ้าเห็นเด็กเขาเสพยา ก็บอกว่า มันไม่ดี”

4. ดำรงนำข้อมูล ผู้ชาย ผู้เสพยา ให้แก่ผู้นำ แกนนำ เพื่อหาทางแก้ไขและป้องกันต่อไป ซึ่งมีคำพูดสนับสนุนจากลุงอ้อ “ส่วนมากผมจะรู้จากตำรวจนี่แหละ ตำรวจจะบอกว่า คนนี้ค้ายา ไปจับตาดูให้ดิฉันะ ผมเอาเข้าที่ประชุมทันที แต่ไม่เอ่ยชื่อ”

ผู้วิจัยเสนอผลความก้าวหน้าของโครงการที่สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ ในวันที่ 9 มิถุนายน 2544 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิข้อเสนอแนะ และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินโครงการต่อไป โดยผู้นำเสนอคือ : ตัวแทนทีมวิจัย ตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มแกนนำ

คณะผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะและข้อซักถาม จากที่ประชุม ได้ดังนี้

พัฒนาชุมชน จังหวัดอุดรดิตถ์ ให้ข้อเสนอแนะว่า

- : ทุกกิจกรรม อยากให้ชุมชนเกิดการแก้ปัญหา จากประชาชนและผู้นำ
- : ทำอย่างไร? จึงจะให้เกิด เวทีชาวบ้าน จะร่วมกันอย่างไร เพราะมันมีหลายเรื่อง
- : ทำอย่างไร? ประชาชนจึงจะตระหนัก จึงจะคิด ให้ประชาชนมาร่วมเวทีชาวบ้าน
- : ทำอย่างไร? จึงจะจัด เวทีชาวบ้าน ด้วยกระบวนการและมีคุณภาพ หรือจะปล่อยเวทีธรรมชาติ ปล่อยให้วัด อาจารย์สงบ
- : ผมขอชื่นชมทีมวิจัย ถ้าผลการวิจัยแล้วเสร็จ ผมจะขอแนวคิดไปขยายดู

คุณไพโรจน์ ตัวแทนศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุดรดิตถ์ ให้ข้อสังเกตว่า

- : “เป็นเรื่องที่ดี ยอดเยี่ยม แต่ผมเป็นห่วงที่ภาครัฐ ที่เสนอข้อมูลไว้ ร้อยละ 25 เป็นกลุ่มของผู้เสพยา มากกว่าร้อยละ 25 เป็นกลุ่มของผู้ขาย มันจะบรรลยทั้งประเทศ”

คุณพร้อม : “ขบวนการได้เดินทางมาถูกทางแล้ว จะเกิดให้ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาเองได้ เดียวนี้ เวทีประชาคม มันเคลื่อนไปหมด เวทีประชาคม ควรเดินทางต่อไปมั๊ย? เวทีที่จัดชุมชน จัดอย่างไร? กระบวนการความคิดมันสำคัญ โดยเฉพาะกระบวนการเชิงความคิดมีระบบกระบวนการความคิดเชิงซับซ้อน บางครั้งปัญหาบางตัว มันแก้ไขปัญหาเองได้ บางครั้งมันกระทบกับเบื้องล่าง จุดข้าง

เคียง เบื่องบน น่าจะหาจุดความคิด จุดที่เหมาะสมมาจุดหนึ่ง อาจจะลงมือเพียงเล็กน้อย อาจจะแก้ปัญหาระบบ”

คุณสุวรรณ ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์ ให้ข้อคิดเห็นว่า

: แนวคิด มี 2 แนวทาง ที่สำคัญ คือ

- 1) ทำอย่างไร คึงตัวออกจากผู้เสพ ต้องรู้ว่า กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้เสพ อยู่ที่ไหน
- 2) คึงคนออกจากยา ก็ต้องวิเคราะห์หาสาเหตุ แล้วหาทางป้องกัน ลดด้วยโดยไม่ มีผู้ผลิต จริง ๆ แล้ว ทุกปัญหาอยู่ที่ประชาชน การเอาจริงเอจังของทุกคน ความเข้มแข็งของชุมชน ก็จะเกิดขึ้น ปัญหา ก็จะลดลงได้

เพราะฉะนั้น ถ้ารู้ปัญหาเกิดที่ไหน อย่างไร ก็สามารถแก้ไขได้ น่ายินดีของ ตำบลบ้านเสี้ยว ปัญหา ก็ลดลงเรื่อย ๆ คงจะไปขยายผลมากขึ้น

พระคุณเจ้า วัดหาดสองแคว ให้แนวคิดว่า

: พรสวรรค์ พรแสวง ความรู้ ความสามารถ เรื่องที่ไม่เคยได้ยิน ก็ได้ยิน ส่วน มากศึกษาแต่ทางธรรม “โครงสร้างต่าง ๆ ถ้าเราได้ร่วมคิดร่วมทำ ทุกอย่างก็สม ประสงค์” อุเทศ = ร่วมคิด

นิเทศ = ร่วมทำ

อุปนิเทศ = ช่วยแก้ปัญหา

หลังจากประชุมแกนนำทุกกลุ่ม ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2544 ณ วัดมหาธาตุไปแล้ว พูด ถึงรูปแบบและข้อปฏิบัติในการดำเนินการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน คณะผู้ วิจัยและแกนนำมีข้อตกลงร่วมกันว่า แกนนำจะนำรูปแบบดังกล่าวไปดำเนินการในหมู่บ้านของ ตนเอง โดยมีนักวิจัยพื้นที่เป็นผู้สนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาคณะผู้วิจัยได้ทำการ ตกลงกับแกนนำ เพื่อนัดประเมินผลการดำเนินงานอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2545 เวลา 19.00 น. ซึ่งมีแกนนำเข้าร่วมประชุม เป็นตัวแทนของแกนนำกลุ่มต่าง ๆ หมู่ละ 2 คน รวมผู้เข้า ประชุมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้นำโครงการรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์ หลังจากนำ โครงการนี้เข้าไปศึกษาในตำบลบ้านเสี้ยว เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากเมื่อก่อนที่ ประชาชนพอมิปัญหาแล้วตัวใครตัวมัน ไม่ได้มีการปรึกษาหารือกัน พอมิโครงการนี้เข้ามาทำให้มี โอกาสมาพูดคุยปัญหาร่วมกัน ทำให้ได้ทราบว่าเกิดปัญหาเหมือน ๆ กัน เมื่อก่อนไม่ยอมรับว่าลูก หลานตนเองเสพยาเสพติด แต่เดี๋ยวนี้ยอมรับมากขึ้น ดังคำกล่าวของ

กำนัน “ตั้งแต่เราวิจัยกันมา คุยกับผู้ปกครองของเด็ก เขาก็ยอมรับกันมากขึ้นดีขึ้นเยอะ”
 ผู้ใหญ่บ้าน “ดีขึ้น เขาจะพัฒนาตัวเองดีขึ้น”

ตัวแทนแม่บ้าน “ปัญหาเดียวกัน จึงหันหน้าเข้าหากันเยอะ”

ตัวแทนแม่บ้าน “เมื่อก่อนเขาจะไม่ค่อยเชื่อ แต่เดี๋ยวนี้เขาก็เชื่อมากขึ้น เพราะเห็นกับตาตัวเองจริง ๆ”

ตัวแทนแม่บ้าน “ครอบครัวแต่ละครอบครัวปรึกษากัน ก็เลยยอมรับกันมากขึ้น”

สำหรับสถานการณ์การใช้สารเสพติดของประชาชนปัจจุบันลดลง ดังคำกล่าวของ

กำนัน “ลดน้อยลงแต่ยังไม่ขาด ที่เหลือก็พวกเห็นแก่ตัว และคนขายก็เห็นแก่ตัว ไม่ได้วิธีหนึ่งก็ได้วิธีหนึ่ง ส่วนใหญ่มาขายเองบ้างแต่ก็ลดลง มีการเอาเด็กมาร่วมกันสาบานแต่บางส่วนก็ตัดไม่ขาด

ตัวแทนแม่บ้าน “มีแหล่งซื้อขายลดน้อยลง”

ตัวแทนเยาวชน “ลดลง วัยรุ่นน้อยลง และเขามีความเป็นผู้ใหญ่ขึ้น”

ผู้ใหญ่บ้าน “ไม่มีการเสพในหมู่บ้าน ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พยายามจับตา ดูแล ก็รู้สึกว่าการไม่มีการเสพ ไม่มีการมั่วสุม”

ประธาน อบต. “บอกตามตรงนะครับ คิดว่ามันก็เบาลง คนที่เขาสงสัยว่าจะขายเราก็ถามรอบนอกว่าหยุดไป แต่ขายนี้ไม่รับปาก แต่ว่าคนเสพมันไม่เพิ่มจำนวนขึ้น แต่คิดว่ามันเบาลง”

ประธาน อบต. “ศูนย์ป้องกันปราบปรามยาเสพติด อำเภอก็ได้มาว่าตำบลบ้านเสี้ยวกับตำบลสองห้อง ตำบลบ้านเสี้ยวอันดับ 1 ตำบลสองห้องอันดับ 2 ข้อมูลประชุมประจำเดือนมกราคม ทางตำรวจให้ข้อมูล ทางตำรวจมีผู้ให้การลับ เขาได้ข้อมูลไปว่าตำบลบ้านเสี้ยวเป็นตำบลปลอดยาเสพติด ยังเสนอไม่ได้ เขาก็เลยเอาตำบลปากทำเป็นตำบลปลอดยาเสพติด กับหมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง ตำบลบ้านเสี้ยว เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด”

ในเรื่องการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำได้สอดคล้องดูแลกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดตั้งมาตรการ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลอย่างจริงจังเอาจริง ดังคำกล่าวของ ตัวแทนคนงาน” ตอนนี้จับคนขายได้หลายคน ตำรวจเขาสืบอยู่ คนขายยาเสพติดตำรวจมีรายชื่ออยู่”

ตัวแทนพ่อบ้าน “ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย และให้การดูแล คือตั้งมาตรการว่า มีบุคคลใดค้ายาเสพติด บอกผู้นำหมู่บ้านให้รางวัล 1,000 บาท ขายยาหรือเสพยาหรือนำมาค้าขายให้กับเยาวชน ผู้ที่มาบอกให้รางวัล 1,000 บาท ลงมติกันไว้ โดยมตินี้ร่วมกันคิด ระหว่างผู้นำหมู่บ้าน อบต. ผู้ใหญ่ มาคุยกันหารือกัน ประชุมประจำเดือน ออกมาตรการตัวนี้ไว้ แล้วรู้สึกว่าจะเบาลงเยอะเลย ไม่มีใครมาแจ้งเลย”

ตัวแทนพ่อบ้าน “เยาวชนยังเสพยาอยู่ เมื่อพาเห็นก็เดินไปหาเลย นำเข้าที่ประชุมก็มาคุยกันอีกทีหนึ่งที่มีหลาย ๆ คน นั่งประชุมอยู่ประจำเดือน เรื่องการเสพยาอะไรต่าง ๆ เนี่ยะ ใครเป็น

สื่อมา ใช้โครมา รถมอเตอร์ไซค์ รถยนต์ คือที่ยังค้างส่งของอยู่เนี่ยะ เขาจะคุยตัวนั้น แต่ไม่ได้เอ่ยนาม ถ้ารู้แนวทางส่วนมากเบาะแสมาจากตำรวจเราก็เอาตัวนี้เข้าที่ประชุมประจำเดือน แต่ไม่เอ่ยนามว่า บุคคลคนนั้นคนนี้ชาย ที่นี้ก็จะสามารถที่จะลดลงได้ หายไปโดยปริยาย ตอนนี้ก็พอสมควรตัวนี้ ไม่มีเลย”

ตัวแทนพ่อบ้าน “ส่วนมากก็มาอบรม แล้วช่วยกันเฟ่งเล็ง การสื่อสารให้แก่เจ้าหน้าที่ คดียาเสพติดที่บ้านก็เลยลดลง เพราะการสื่อสารมันเร็วขึ้น การหาเบาะแสง่ายขึ้น เพราะใคร ๆ ก็รู้ มันทั่วถึงกันหมด ใครเป็นคนเอามา เพราะพื้นที่แถวนี้มันแคบ ไม่กว้างมันติดเขาอยู่แค่นี้ มาปุ๊บรู้เลยว่าใครเอามาจากไหน รู้เร็วขึ้น ค้ายาแถวนี้ยากมาก ใคร ๆ ก็รู้ว่ามันไม่ดี มันจะให้โทษ อีกไม่นานก็ จะไม่มีการติด ถ้ามีคนรับผิดชอบ จัดอบรมบ่อย ๆ ก็จะเบาลงเยอะ หากท่านไม่เคยรับรู้ก็จะรับรู้มากขึ้น เขาเป็นห่วงลูกหลาน เพราะใครเสพยาเข้าไปแล้วแสดงอาการไม่ดีต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะรู้กัน ขึ้นมาเยอะ เมื่อก่อนจะไม่รู้ ชาวบ้านกินมากแล้วก็มาทำงานแต่ที่นี้กินแล้วมันบ้า เขาก็รู้ 2-3 ปี ที่ผ่าน มา จำนวนลดลง ผู้ปกครองเอาใจใส่มากขึ้น หลังข่าวสารทาง T.V. ก็มากขึ้น”

กำนัน “อบรมกันบ่อยขึ้น อย่างวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2545 ที่ผ่านมามีอำเภอก็มาเริ่มต้นที่ หมู่ที่ 1 ก็พยายามจะดำเนินการคล้าย ๆ กับ อาจารย์มาทำอยู่ คือให้แต่ละคุ้มสอดส่องดูแลด้วยความ ห่วงใย ก็รู้ว่าคนนั้นเสพยา คนนี้ขาย ชัดเจนขึ้น พอเขาอาจจริงเริ่มจะหมดไปเรื่อย ๆ เมื่อก่อนนี้ต่างคน ต่างอยู่ ไม่ค่อยมีใครสนใจ บางทีพูดมากก็กลัว ขายก็มีคนเสพยาเยอะ ก็แย่งกันขาย บางทีก็เลี้ยงไข่ เหมือนโรงพยาบาล บางทีคนขายก็ดูแลคนเสพยา เมื่อก่อนจับทีหนึ่งก็ปล่อย แล้วก็จับใหม่ เผลอ ตำรวจมาขายเอง ตอนนี้ตำรวจป้องกันเอง เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ไม่ทำ ผู้น้อยก็เลยทำลำบาก และตั้งแต่ อาจารย์เข้ามาอบรมบ้าง คนก็รู้สึกเข้าใจขึ้น ผู้ปกครองรู้ว่าทั้งผู้เสพยา ผู้ขาย ก็กลัวเจ้าหน้าที่มากขึ้น ทางตำรวจก็อาจจริงมากขึ้น คนก็จะพยายามลดเลิกไป”

ตัวแทนเยาวชน “ส่งสารผู้ปกครองเขาเนี่ยะ เพราะมีตัวอย่างให้ดูเด็กคนนั้นคนนี้โดนจับ ปัจจุบันไม่มีคนเสพยา ถ้าสงสัยเด็กคนไหนเขาจะจับไปตรวจปัสสาวะ และเดี๋ยวนี้เขาให้โรงเรียน ดักเตือน ให้โอกาสเด็ก”

และปัจจุบันมีโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของอำเภอและอบต. ที่กำลังดำเนินการ และจะดำเนินการดังกล่าวของ

ประธาน อบต. “อบต.บ้านเลี้ยวดำเนินการเรื่องยาเสพติด เยาวชน แต่ว่าตั้งไว้เฉย ๆ แต่ไม่ได้ทำ ที่ทำมา เพียงแค่สนับสนุนกีฬาต่อต้านยาเสพติด”

ประธาน อบต. “จัดตั้งงบประมาณให้เยาวชนร่วมกับหน่วยงานอำเภอต่อต้านยาเสพติด ซึ่งทางคณะกรรมการเขาก็มีตำรวจ มีอำเภอ มีฝ่าย อบต. ทุกหมู่บ้าน เข้าประชุมปรึกษารื้อกัน อย่าง น้อย 3 ครั้ง ต่อหนึ่งหมู่บ้าน”

การรวมตัวเป็นกลุ่มของเยาวชน ขณะนี้ก็มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นเช่นเดิมจะมีบาง ส่วนเดินทางไปทำงานต่างจังหวัด ดังกล่าวของ

ตัวแทนพ่อบ้าน “กลุ่มเยาวชนนอกจากเล่นกีฬาแล้วก็มีเลี้ยงไก่ ส่วนมากจับมือกันลง หุ่นกัน จัดกันเองได้มาประมาณ 4,000 บาท ก็แนะแนวทางให้เขา ดูบอล เล่นกีฬา ได้รางวัลก็เอาให้ กลุ่ม บางส่วนก็แบ่งตัวเองบ้าง

ประธาน อบต. “เขาวชนกับกลุ่มแม่บ้าน ร่วมกันออกงาน ออกร้านค้าต่าง ๆ แสดงในงาน”

ตัวแทนเยาวชน “กลุ่มเยาวชนสหกรณ์ที่หมู่ 6 เขาจัดตั้งขึ้นมาเอง มีการทำคอกแต่ง แกะสลัก ทำของที่ระลึก เด็กมีหัวในฝ่ายนี้ เขาจะไปหาเอาไม้ มาตกแต่งประดิษฐ์ เด็ก ๆ คนอื่นเห็น มันแปลกดี ก็มาร่วมทำ เขาจะแกะสลักประดิษฐ์ดอกไม้ตามป่า เศษไม้ แล้วก็ไปส่ง เขจะมีคนมารับ คือที่แรกเขาก็ไปที่พิษณุโลก ทางอำเภอมาดูแล เขาจะให้เป็นพี่เลี้ยงของเด็กในโรงเรียน”

ท้ายที่สุดก็ได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังใช้สารเสพติดในชุมชน เป็นโครงการที่ดี ทำให้ได้มาร่วมคิดแก้ไขปัญหาด้วยกันดังคำกล่าวของ

ตัวแทนพ่อบ้าน “เป็นโครงการที่ดีมาก ๆ ทำให้ได้มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา แต่รู้สึกว่ โครงการจะขาดช่วงไป อยากให้ติดตามผล ประโยชน์จะได้เกิด”

คณะผู้วิจัยได้ประสานงานขอข้อมูลสรุปสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ข้อมูล ณ วันที่ 18 เมษายน 2544 ในตำบลบ้านเสี้ยว พบว่า หมู่บ้านที่ระดับความรุนแรงอยู่ในระดับ ปานกลาง จำนวน 3 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว หมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก และหมู่ที่ 6 บ้านใหม่พัฒนา สำหรับหมู่บ้านที่ระดับความรุนแรงในระดับเบาบาง จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้อ (ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรดิตถ์, 2544)

ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวลดระดับความรุนแรงลง เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่ไม่ได้มีการ ดำเนินโครงการ และจากการสนทนากับกลุ่มผู้นำก็พบว่า แกนนำต่างรับรู้ว่สถานการณ์ ความรุนแรงของยาเสพติดลดลงมาก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการขับเคลื่อนของการวิจัยครั้งนี้ มีผล ทำให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันประเมินของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาเสพติด ในชุมชนของตนเอง ทำให้สถานการณ์ยาเสพติดลดระดับความรุนแรงลง ซึ่งคณะผู้วิจัยเองมีความรู้สึกพอใจกับผลการดำเนินการดังกล่าว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นการศึกษาเงื่อนไขปัจจัย สถานภาพของชุมชน และรูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) และการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (AIC : Appreciation Influence Control) ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของทีมวิจัยระดับจังหวัด ทีมวิจัยระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข, ปลัด อบต. และแกนนำทั้ง 5 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มผู้นำ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มข้าราชการ โดยร่วมกันทำงานวิจัย ตั้งแต่การวางแผนงานวิจัย การตั้งคำถาม การสนทนากลุ่ม การดำเนินงานวิจัย การประเมินผลและการสรุปผลการวิจัย การดำเนินงานตามข้อตกลงทั้งหมด ได้เน้นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Observation Participatory) และการสรุปผลการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) ในทุกขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง

คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ไว้บนพื้นฐานของความเป็นจริงในการดำเนินงาน ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปบริบทของชุมชน

ชุมชนตำบลบ้านเสี้ยว เป็นชุมชนใหญ่ที่เอื้อต่อการประกอบการพาณิชย์ เหมาะสมที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน มีผู้นำชุมชนและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็ง มีความสามารถ และมีการจัดกระบวนการประชาคมอยู่เสมอ มีความหนาแน่นของประชากร บ้านเรือนโดยส่วนใหญ่อยู่สองข้างทาง เอื้อต่อการคมนาคม ถ้ามีการพัฒนาเส้นทาง จะเป็นประโยชน์ต่อการขนส่งพืชและสัตว์เศรษฐกิจ ลักษณะทางภูมิศาสตร์เหมาะกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มะขาม ลำไย มีหมู่บ้านที่ติดลำน้ำปาด มีทิวทัศน์สวยงาม และมีการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยกระบวนการประชาคมมีแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้คนมาร่วมทำกิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี เช่น ศาลปู่ตา

วัดอายุเก่าแก่ มีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา และเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนทางการศึกษามากกว่าโรงเรียนอื่น และมีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาคน และทำที่สุดเป็นชุมชนกีฬา ที่มีประชาชนส่วนใหญ่เล่นกีฬาเป็นปกติ โดยเฉพาะหมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก

2. ผลการวิเคราะห์ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าจำนวนผู้รับบริการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในสถานพยาบาลในจังหวัดอุดรดิตถ์ อำเภอที่มีอัตราการรับบริการต่อประชากรแสนคน สูงสุดคือ อำเภอฟากท่า จากการสรุปสถานการณ์ระดับความรุนแรงของสารเสพติดในหมู่บ้านและชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ ข้อมูล ณ มกราคม 2542 จากศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรดิตถ์พบว่าอำเภอที่มีความรุนแรงของการแพร่ระบาดของสารเสพติด สูงที่สุดคือ อำเภอฟากท่า โดยมีหมู่บ้านที่มีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับมาก 4 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเลี้ยว อำเภอฟากท่า มีจำนวนหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับรู้สถานการณ์การใช้สารเสพติดในชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนเคยเห็นกลุ่มวัยรุ่นเสพยาเสพติดมากที่สุด และมีการแจกจ่ายสารเสพติดให้กับผู้อื่น เมื่อพบเห็นการใช้สารเสพติด ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน

จากการเข้าร่วมประชุมในกลุ่มแกนนำและประชาชนทั่วไป ตำบลบ้านเลี้ยว จำนวน 5 หมู่บ้าน รวม 5 วัน ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยสรุปได้ ดังนี้

ปัญหาเสพยาเสพติด เนื่องจากเยาวชนคบเพื่อนต่างหมู่บ้าน ซื้อมาจากนอกหมู่บ้าน การแก้ไข ควรบอกลูกหลานให้เข้าใจ แจ้งตำรวจ จับคนขายไม่ได้ก็แก้ปัญหไม่ได้

ปัญหาเสพยาเสพติด มีลูกหลานติดยาเสพติดหลายคน มีตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป ทั้งเพศหญิงชาย ทำให้เกิดมีปัญหาดามมาคือ ลักเล็กขโมยน้อย จักแงะบ้านเรือน ไม่ยอมไปโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เสพยาไม่ยอมรับปัญหา การแก้ปัญหาคือ ผู้ปกครองและผู้เสพยา รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง ควรยอมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นความจริงด้วยกันทุกฝ่าย แก้ไขภายในครอบครัวก่อน และเริ่มแก้ไขปัญหามาจากบุคคลในครอบครัว

ปัญหาเสพยาเสพติดมีไม่มาก เมื่อ 2 ปีที่แล้วรุนแรงมาก แต่มาปีนี้ลดน้อยลง ปัญหาลักเล็กขโมยน้อยไม่มี เยาวชนในหมู่บ้านจะอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ข้อเสนอแนะ ให้พ่อแม่แนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน

ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาส่วนบุคคล เป็นปัญหาใหญ่ ควรช่วยกันปราบปราม เพราะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน ยาเสพติด มีทั้งผู้ขายและผู้เสพ ควรแก้ไขที่ผู้เสพ ถ้าผู้เสพไม่ซื้อ ผู้ขายก็ไม่สามารถขายได้

ปัญหายาเสพติด ลูกหลานมักจะติดยาเสพติด เสพกันเป็นกลุ่ม ๆ ส่วนใหญ่จะซื้อยาจากหมู่บ้านอื่น ปัญหาตามมาก็คือ ลักเล็กขโมยน้อยในหมู่บ้าน ควรบอกพ่อแม่ให้ทราบ และช่วยกันแก้ไขปัญหาระดับหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง

คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีเสวนาการเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่นกลุ่มปลารักน้ำ กลุ่มเยาวชน พบว่าแกนนำและสมาชิกกลุ่มมีความยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ

4. การพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำชุมชน

จัดเวทีเสวนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มข้าราชการ ใช้การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อทราบปัญหาคุณภาพชีวิต ผลกระทบของปัญหาสารเสพติดในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรในชุมชน ในการแก้ไขปัญหา มีดังนี้

4.1 กลุ่มแม่บ้าน

แนวทางในการแก้ไขปัญา

- 1) สนับสนุนให้เล่นกีฬา และดนตรี
- 2) หางานให้เด็กทำ
- 3) บิดามารดาให้ความอบอุ่นแก่ลูก
- 4) ให้ทางราชการจัดแข่งขันกีฬา และหาอุปกรณ์มาสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- 5) ให้เยาวชนมีที่พึ่งทางใจ เช่น สอนธรรมะชักชวนให้เด็กเข้าวัดฟังธรรม นั่งสมาธิ โดยผู้ปกครอง
- 6) ห้ามมีแหล่งมั่วสุมในตำบล/หมู่บ้าน

บทบาทของกลุ่มในการแก้ไขปัญา

- 1) สอดส่องดูแล ถ้าพบคนขายแจ้งเจ้าหน้าที่
- 2) อบรมให้ความอบอุ่นแก่ลูกหลาน พ่อแม่ควรมีความเข้าใจลูก
- 3) ผู้ปกครองต้องเป็นที่ปรึกษาให้กับลูกเวลามีปัญหา

4.2 กลุ่มพ่อบ้าน

แนวทางในการแก้ไขปัญหา

- 1) ให้จัดกิจกรรมแก่เยาวชนในช่วงเวลาว่าง ๆ เวลาปิดเทอม
- 2) ส่งเสริมด้านวิชาชีพ เช่น การเรียนช่างต่าง ๆ
- 3) ให้วัดมีการบวชภาคฤดูร้อนแก่เยาวชน ในระหว่างบวชก็ควรที่จัดให้มีการเรียนการสอน
- 4) ให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาตรวจตราในหมู่บ้านบ่อย ๆ
- 5) อยากให้ลูกของแต่ละคนเข้ามาคุยเปิดใจ ในเรื่องทำไมต้องไปเสพยา
- 6) ส่งผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดเสร็จแล้ว ให้มีการเรียนวิชาชีพ
- 7) ให้มีการจับตรวจปัสสาวะทุกวัน
- 8) ถ้าเป็นไปได้ อยากให้ตำรวจเข้ามาประจำหมู่บ้านละ 3-4 คน
- 9) ผู้ปกครองควรยอมรับในสภาพของเด็กที่กำลังเลิก และไม่ควรซ้ำเติมเวลาที่เขากลับใจ กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี
- 10) ให้อาจารย์คอยติดตามพฤติกรรมแทนบิดามารดา เวลาช่วงที่เด็กอยู่ในโรงเรียน หรือในช่วงเวลาเข้าเรียน

บทบาทของผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

- 1) ดูแลเอาใจใส่ลูกในยามที่มีปัญหาและอย่าซ้ำเติมเวลาที่เขากลับใจ
- 2) คอยสอดส่องเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับแหล่งขายยา
- 3) ให้ความอบอุ่นแก่ลูกให้เพียงพอ

4.3. กลุ่มเยาวชน

การป้องกันไม่ให้เยาวชนรุ่นหลังเข้าไปติดสารเสพติด เยาวชนจะแนะนำรุ่นน้องว่ามันไม่ดี พี่เคยลองเสพยาแล้ว แต่ถ้าห้ามไม่ฟังก็แล้วแต่เขา ให้เขารู้ด้วยตัวเอง แต่ถ้าเมื่อใดมีกิจกรรมช่วยให้ความรู้แล้วไม่เสพยาเสพติด ทุกคนยินดีและเต็มใจ ทั้งให้ความร่วมมือในทุก ๆ กิจกรรม

4.4 กลุ่มผู้นำ

แนวทางในการแก้ไขปัญหา

- 1) จัดกลุ่มดูแลเด็กในหมู่บ้าน
- 2) ชี้แจงพ่อแม่ ว่าลูกเสพติด

บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหา

- 1) ชี้แนวทางให้พ่อแม่หางานให้เด็กทำ เมื่อเด็กมีงานทำก็จะเลิกเสพเอง
- 2) แนะนำให้พ่อแม่ดูแลลูกในวันหยุด เช่น ให้ทำงานบ้านได้เต็มที่ ไม่ให้มีเวลาว่าง
- 3) เน้นเจ้าหน้าที่ตรวจปราบปรามคนขายอย่างเคร่งครัดและจริงจัง
- 4) แจ้งข้อมูลและขอความร่วมมือ ให้ประชาชนเป็นหูเป็นตาให้ ในการแจ้งเบาะแสการค้า การเสพ ในหมู่บ้าน
- 5) หารูปแบบสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน
- 6) ให้ผู้ใหญ่ อบต. กรรมการหมู่บ้านโดยใครสนิทกับใครก็ให้ไปหา คือออกมาแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยแบ่งกันรับผิดชอบ ควบคุมดูแล

4.5 กลุ่มข้าราชการ

แนวทางการแก้ปัญหา

- 1) ปลุกจิตสำนึกให้กับเยาวชน
- 2) ต้องร่วมมือกับหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งสถาบันครอบครัว ชุมชน และรัฐ เนื่องจากเป็นปัญหาใหญ่โต
- 3) สถาบันครอบครัว ต้องมีวิธีการแก้ไขปัญหา โดยใช้ทั้งไม้นวมและไม้แข็ง
- 4) โดยการจัดค่ายธรรมะ พูดถึงพระคุณของพ่อแม่ ยาเสพติด จะมีผลต่อคนที่ยังไม่ติดยาเสพติด การที่จะสร้างภูมิคุ้มกัน คือการที่พ่อแม่ให้ความรัก ความอบอุ่น ก็จะทำให้เด็กไม่ติดยาเสพติด โดยใช้ธรรมะในการควบคุมจิตใจ
- 5) กำจัดแหล่งขาย โดยปราบไปพร้อมกับการสร้างคุณธรรม ศีลธรรม
- 6) ควรมีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน
- 7) ควรมีงบประมาณมาพัฒนาเยาวชนบ้าง ไม่ควรเน้นสร้างวัดมามากนัก

บทบาทของข้าราชการ

- 1) ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกศิษย์ดู
- 2) ให้ความรู้ ปิดป้ายนิเทศภายในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ด้านกีฬาคือชวนเยาวชนเล่นกีฬา
- 3) ทำให้ทุกคนเข้าใจปัญหาร่วมกัน คือ ชุมชนปราศจากยาเสพติด จัดกิจกรรมเมื่อเราติดตามงาน เน้นวิชาชีพให้เป็นรูปร่าง คนที่มีความพอใจ ให้นำวิธีนี้มาประกอบอาชีพ จัดเป็นกลุ่มสนใจ
- 4) เป็นเบาะแสให้ตำรวจ แล้วปล่อยให้กระบวนการทางราชการ

5. การสร้างทีมงาน องค์กร และเครือข่ายการเรียนรู้

คณะผู้วิจัยจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างแกนนำกับวิทยากรและสามารถมองเห็นรูปแบบที่อาจนำมาใช้ได้กับชุมชนตนเอง โดยทั่วไป ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด ผู้เข้าร่วมจัดเวทีมีความสนใจและมีส่วนร่วมซักถามอย่างดี บรรยากาศเป็นกันเอง เมื่อสิ้นสุดการจัดเวที ผู้เข้าร่วมพึงแสดงความคิดเห็นต่อการจัดเวทีเป็นเรื่องที่ดี และน่าสนใจมาก ไม่เคยรับฟังอะไร ที่ดีขนาดนี้มาก่อน และมีความยินดีที่มีโอกาสได้เข้าร่วมในโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กลุ่มเยาวชนไม่ได้เข้าร่วมการจัดเวทีในครั้งนี้ แม้แต่คนเดียว เนื่องจากติดภารกิจต้องไปช่วยบิดามารดาทำงานที่ไร่

6. การสร้างรูปแบบการเฝ้าระวัง/ป้องกันการใช้สารเสพติด

คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) เพื่อรูปแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของตำบลบ้านเสี้ยวมีดังนี้

- 1) ร่างกฎกติกาการบังคับใช้โดยชุมชน เกี่ยวกับผู้เสพและผู้ขาย
- 2) จัดอบรมให้ความรู้/การศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แก่เยาวชนและผู้ปกครอง
- 3) จัดหาอาชีพให้กับเยาวชนและผู้ว่างงานในหมู่บ้าน
- 4) นำปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มย่อย เอาไปประชุมที่หมู่บ้าน
- 5) จัดให้มีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด แก่ชาวบ้านทั้งหมดในหมู่บ้าน

7. การนำรูปแบบไปปฏิบัติในชุมชน

ผู้นำชุมชนได้มาสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหของหมู่บ้าน ที่ได้จัดเวทีชาวบ้านโดยผู้นำชุมชนไปแล้ว ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเสี้ยว

- 1) มอบหมายให้ผู้นำชุมชน เป็นผู้สวดส่งดูแลเหตุการณ์ของประชาชนในกลุ่มแล้วเสนอให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทราบ
- 2) หาอาชีพให้กับเยาวชน
- 3) จัดตั้งกฎกติกาของผู้เสพและผู้ขาย
- 4) จัดอบรมเยาวชน
- 5) ศึกษาฐานด้านสถานที่ เช่น สถานบำบัดยาเสพติด คนติดยาเสพติดเยอะ ๆ
- 6) จัดตั้งกลุ่มเยาวชน

หมู่ที่ 2 บ้านลุ่ม

- 1) สร้างอาชีพให้เยาวชนที่ว่างงาน มีงานทำ
- 2) ขอความร่วมมือจากตำรวจสายตรวจ ดูแลตามความเหมาะสม เช่น ในหมู่บ้านวันละ 1 ครั้ง ในซอยที่ผู้ไปใช้สถานที่เสพยาประจำ วันละ 2 ครั้ง
- 3) ให้ผู้ปกครองทุกคนดูแลบุตรหลานของตนเอง
- 4) ชุมชนช่วยดูแลและดักเตือน

หมู่ที่ 3 บ้านหัวทุ่ง

- 1) คนที่เป็นแกนนำในหมู่บ้าน พยายามคอยติดตามสอดส่องดูแล และให้คำแนะนำให้กับกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน
- 2) สร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งและให้ความอบอุ่น
- 3) แนะนำให้เด็กมีงานทำ (ภายในครอบครัว)
- 4) ถ้ารู้พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ให้บอกกับผู้ปกครองโดยตรง
- 5) ช่วยกันขยายผลงานกันต่อไป
- 6) ดำเนินการต่อเนื่อง

หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้อ

- 1) พ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก พยายามจับตาดูแลบุตรหลานมาตลอด และผู้ปกครองยังติดตาม ให้งานทำโดยไม่ให้มีการจับกลุ่มกัน
- 2) ทางประชาคมหมู่บ้าน ตั้งกฎสำหรับผู้เสพสารเสพติด ถ้าฝ่าฝืน จะไม่มีการช่วยเหลืออะไรทั้งสิ้น

หมู่ที่ 5 บ้านห้วยลึก

- 1) สนับสนุนให้เล่นกีฬา
- 2) จัดกลุ่มฝึกอาชีพให้กับเยาวชน
- 3) สอดส่องดูแล ให้ความร่วมมือ ถ้าพบเห็นคนค้ายาเสพติด ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้าน
- 4) ส่งเสริมสถาบันครอบครัว คือ ให้ความอบอุ่น และมีกิจกรรมร่วมกัน
- 5) มีการประชุมร่วมกันระหว่างชาวบ้านและเยาวชนทุกเดือน เพื่อเสนอปัญหา และการแก้ปัญหา

8. การติดตาม / ประเมินผลการนำรูปแบบไปใช้

เพื่อเป็นการติดตามและประเมินผลในการดำเนินงานตามรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ที่ได้ร่วมกันคิด และกำหนดขึ้นในชุมชน โดยแกนนำหมู่บ้าน ในตำบลบ้านเลี้ยวได้นำรูปแบบไปปฏิบัติในชุมชน คือ

- 1) ประชุมชี้แจงในที่ประชุมประจำเดือนและงานวัดทุกครั้ง เรื่องการเสพ การขาย การป้องกันและเฝ้าระวังสารเสพติด และติดตามดูถึงบ้านทุกครั้ง
- 2) ได้รับข้อมูลการเสพของเยาวชน นำไปบอกบิดามารดา และนำเข้าสู่ที่ประชุมประจำเดือน โดยไม่เอ่ยชื่อผู้เสพ
- 3) เฝ้าระวังและป้องกันการเสพสารเสพติด โดยการสอดส่องดูแลของผู้นำและแกนนำ เมื่อพบเห็นก็ให้ตักเตือน
- 4) ดำรວງນໍາຂໍ້ມູນຜູ້ຂາຍ ຜູ້ເສພ ໃຫ້ແກ່ຜູ້ນໍາ ແຄນນໍາ ເພື່ອຫາທາງແກ້ໄຂແລະປ້ອງກັນຕໍ່ໄປ

9. ผลกระทบเชิงพัฒนาที่เกิดขึ้น(ชุมชนเข้มแข็ง)

1) เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดในชุมชนลดลง ดังคำกล่าวของแกนนำว่า“ลดน้อยลงแต่ยังไม่ขาด ที่เหลือก็พวกเห็นแก่ตัว และคนขายก็เห็นแก่ตัวไม่ได้วิธีหนึ่งก็ได้วิธีหนึ่ง ส่วนใหญ่มาขายเองบ้าง แต่ก็ลดลง มีการเอาเด็กมาร่วมกันสาบาน แต่บางส่วนก็ตัดไม่ขาด”

ผู้ใหญ่บ้าน “ไม่มีการเสพในหมู่บ้าน ผู้ปกครอง ท่านนั้น ผู้ใหญ่บ้าน พยายามจับตาดูแลก็รู้สึกว่ามี การเสพ ไม่มีการมั่วสุม ตัวแทนแม่บ้าน “มีแหล่งซื้อขายลดน้อยลง” และจากรายงานข้อมูลสรุปสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดข้อมูล ณ วันที่ 18 เมษายน 2544 ตำบลบ้านเสี้ยวพบว่า หมู่บ้านที่ระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 3 หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่ระดับความรุนแรงในระดับเบาบาง จำนวน 3 หมู่บ้าน(ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรดิตถ์, 2544)

2) เกิดความร่วมมือและเกิดความสามัคคีในการช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรมีการแก้ไขไปพร้อมๆกันเพราะปัญหาทุกปัญหาในชุมชนมันเชื่อมโยงกัน

3) เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มในชุมชน และระหว่างบุคคลต่อการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างแกนนำกับวิทยากร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการอบรมสร้างเสริมทักษะชีวิตในกลุ่มเยาวชนการร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันหารูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชนระหว่างกลุ่มแกนนำ

10. การขับเคลื่อน (Movement) ของชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้ยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเกิดจากกระบวนการวิจัย

การป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนอยู่ที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และกลไกการจัดการภายในชุมชน กระบวนการทางชุมชนและความต่อเนื่องเป็นหลัก จากการวิจัยพบว่า กระบวนการที่สำคัญคือ 1) สร้างการรับรู้ต่อปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากแรงจูงใจจากปัญหาภายในที่เป็นตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาสนใจปัญหาเสพติดมากขึ้น รวมทั้งการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีชาวบ้าน การให้ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ทำให้เกิดการตื่นตัวและรับรู้ต่อปัญหามากขึ้น 2) เวทีชาวบ้านหรือเวทีประชาคม เน้นกระบวนการสร้างเวทีสาธารณะ ที่ให้คนในชุมชนได้ออกมาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด ซึ่งนำไปสู่วิธีการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติด เน้นการสร้าง ความของความร่วมมือ ซึ่งทำให้เกิดพลังที่สร้างสรรค์ (Empowerment) และแสดงถึงศักยภาพของการร่วมมือ ความคิดอย่างสอดคล้องและความเสมอภาค ถือว่าเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม (Participation) ของชุมชน (อนันต์ กาญจนพันธุ์, 2544) เวทีชาวบ้านจึงเป็นเวทีที่ให้คนหลากหลาย

หลายมาช่วยกันจัดระเบียบกฎเกณฑ์ ของขึ้น ชุมชนให้ดี 3) สร้างการเรียนรู้ ทักษะและการแก้ไขปัญหา เน้นการสร้างทักษะการเผชิญปัญหา และการจัดการกับปัญหา การรู้จักคุณค่าของการเป็นมนุษย์ และกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการกลุ่มเมื่อชุมชนมีความเป็นหนึ่ง จะทำให้เกิดพลังทางปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาตั้งแต่ปัญหาเล็ก ๆ ไปจนปัญหาใหญ่ ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ 4) สร้างความเข้มแข็งระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม รู้จักพึ่งตนเอง และมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การสร้างอาชีพ การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและชุมชน เพื่อผนึกกำลังความสามัคคี และความเป็นหนึ่งเดียวอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

11. ปัจจัยและองค์ประกอบความสำเร็จและความล้มเหลวของการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน

กระบวนการป้องกัน และเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน มีบทเรียนทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้นำและภาวะการนำ ต้องอาศัยทั้งผู้นำที่เป็นธรรมชาติ ผู้นำทางการและผู้นำราชการ เพราะสารเสพติดเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ อำนาจในการปกครอง และอำนาจทางกฎหมาย จะต้องอาศัยผู้นำเหล่านี้ได้ร่วมมือกันนำพาคนอื่น ๆ ในชุมชนไปสู่การการแก้ไขปัญหา ขณะเดียวกันต้องมีแรงสนับสนุนที่ต่อเนื่อง ความร่วมมือจากคนในชุมชน แรงสนับสนุนจากองค์กรภายนอกในการที่จะมาหนุนเสริม ทั้งในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตาม ตรวจสอบ โดยการระดมทุนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ อย่างเหมาะสม เพราะผลประโยชน์ของยาเสพติดมีมากมายมหาศาล

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุดรธานี การศึกษาวิจัยในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน มีจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่นักวิจัยและนักวิชาการให้ความสนใจและทำการศึกษา แต่ในเรื่องรูปแบบการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ยังไม่ค่อยมีใครทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจใฝ่ในแนวทางวิจัย เนื่องจากเป็นงานวิจัยของผู้วิจัยชิ้นแรก ที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ความกังวลที่เกิดขึ้นมาจากการศึกษาเอกสารและการนำเอาแนวคิดทฤษฎีมาอธิบายร่วมกับ ปรัชญาการณที่เกิดขึ้น ประกอบ

กับการเลือกพื้นที่วิจัย ซึ่งอยู่ไกลมาจากสถานที่ปฏิบัติงานของผู้วิจัย ทำให้การเดินทางไปเก็บข้อมูล ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก อีกประการหนึ่ง สภาพพื้นที่เป็นภูเขา ถนนค่อนข้างคดเคี้ยวเป็นทางช่วง ทำให้ผู้วิจัยนี้กักเวลารเดินทาง ส่วนใหญ่ต้องเดินทางตอนกลางคืนเนื่องจากเป็นเวลาที่สะดวกของแกล่น้ำ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อชุมชนในภาคเหนือตอนล่าง ภายใต้การสนับสนุนของ สกว. ภาคเหนือ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการสนับสนุนงานวิจัยที่เป็นประโยชน์กับชุมชนโดยตรง คือ เป็นทั้งงานวิจัยและงานพัฒนาที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน และประการสำคัญเป็นประโยชน์โดยตรงกับผู้วิจัย คือได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ร่วมกับชุมชน คือร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่สถานการณ์ความเป็นจริงในชุมชน การแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การเรียนรู้ข้อแตกต่างทางความคิด และมีการค้นหาข้อเท็จจริง และการหาทางออกร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการศึกษารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ขึ้น

ขณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า การทำงานวิจัยเพื่อชุมชน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก สำหรับทางออกหนึ่งของชุมชนและสังคมไทยในอนาคต เพราะในกระบวนการวิจัยแฝงไปด้วยความเพียรพยายาม ดิ้นรน และนำค้นหาคำตอบมากมาย บางครั้งไม่ปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา สำหรับนักวิจัยเพื่อชุมชน เป็นการรวมเอากลไกและเครื่องมือทางปัญญาของสังคมมาปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ทั้งงานพัฒนา ป้องกัน เฝ้าระวัง การศึกษา และการวิจัย ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้แก่กัน และได้พบว่าไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ แต่เป็นความหมายใหม่แห่งการพัฒนาที่เชื่อมคุณค่าอันมหาศาลของกลุ่มคนในสังคม ให้มาร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาอย่างเท่ากันและเท่าเทียม ด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่แต่ละคนมีอยู่ เพียงแต่การทุ่มเทลงกาย พลังใจ พลังความคิด เสียสละเพียงเล็กน้อย และกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยจิตอันบริสุทธิ์ ยอมรับความรู้บางอย่างที่คนเรามีอยู่ ว่าไม่เท่าทันกับปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ใหม่เป็นการวิจัยเพื่อชุมชน จะทำให้เห็นช่องทางคลี่คลายเงื่อนไขและปัญหาที่ค้างคามานาน

การทำงานวิจัยเพื่อชุมชน ไม่ได้มีคำตอบที่สมบูรณ์แบบของการแก้ไขปัญหา แต่จะมีคำตอบแห่งการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง ซึ่งเป็นวิญญานอิสระของมนุษย์ที่เกิดขึ้นและอยู่คู่กับคนเราตลอดไป แล้วพลังแห่งสติปัญญาจะเกิดขึ้นแทนที่ และแผ่ขยายไปทั่วทุกหนทุกแห่งของชุมชนและสังคม ความหวังของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนและสังคมไทย คงมีรูปธรรมที่เด่นชัดขึ้น ถ้าประชาชนเป็นผู้สร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้วยตนเอง เปลี่ยนจากผู้รับมาเป็นผู้ลุกขึ้นมากระทำ ลดการพึ่งพา และพึ่งพิงผู้

อื่น ค้นหาศักยภาพมิตร วิจัย สำรวจข้อมูลชุมชนตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและสังคม องค์ความรู้ของตนเอง รับรู้ข้อมูลอย่างเป็นเหตุเป็นผล และใช้ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล สมเหตุสมผลในการทำแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง ประสบการณ์เช่นนี้ สะท้อนอะไรบางอย่างของพลวัตในสังคมไทยที่บ่งบอกว่า หลายสิ่งหลายอย่างที่กำลังพวกเราทำไปพร้อม ๆ กันแบบองค์รวม (Holistic) และการถักทอเชื่อมโยงกันเป็นกลไก ที่เชื่อมต่อในระดับต่าง ๆ รวมทั้งระบบการพัฒนาในด้านอื่น ๆ จะเกิดความเกื้อกูลกันและเป็นเครือข่ายที่มีชุมพลจับเคลื่อนใหม่ที่เป็นพลังรวมอันมหาศาล ในการจัดการกับปัญหาทุกด้านอันส่งผลต่อสุขภาพ ความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิต ที่ต้องอาศัยความร่วมมือ การผนึกกำลังอย่างมีเป้าหมาย

ในด้านการศึกษาแนวคิดทฤษฎี คณะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการวิจัยไว้ไม่มากนัก กล่าวคือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วม และกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน แต่การศึกษาแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยได้เน้นการศึกษาจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการวิจัย ทั้งในด้านการจัดเวทีประชาคม จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ การประชุมกลุ่ม การสังเกตการณ์การอบรม การสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า น่าจะมีประโยชน์มากกว่า ทั้งในแง่การทำงานวิจัยในลักษณะเดียวกัน หรือประเด็นเดียวกัน หรือการต่อยอดงานวิจัยในโอกาสต่อ ๆ ไป และน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่งานพัฒนา ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถเชื่อมโยงต่อระบบการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพราะการวิจัยได้เน้นการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานกลุ่มของผู้นำชุมชนเป็นหลัก

การจัดเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่าประชาชนมีศักยภาพมากในการแสดงความคิดเห็น ในการนำเสนอผลการดำเนินงานของกลุ่ม เป็นการดำเนินกิจกรรมภายใต้การตัดสินใจและความต้องการของประชาชนและชุมชนตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนสามารถคิดเอง ทำเองได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน กำหนดรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ที่เป็นไปได้ด้วยวิธีที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นธรรมชาติ บรรยากาศในการทำงานเป็นกันเองดี แต่ถ้าเมื่อใดที่จัดประชุมกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ มีบุคลากรจำนวนมาก บรรยากาศของกลุ่มจะเงียบ ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า มีความรู้ไม่เทียบเท่ากับผู้มีศรัทธาบรรดาศักดิ์ ที่เข้ามาร่วมกลุ่มด้วย เลยทำให้ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก หรือส่วนหนึ่งอาจจะคิดว่า อำนาจทุกอย่างขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ คนของรัฐต้องมาแก้ไขปัญหาเอง ในส่วนนี้ประชาชนยังเข้าใจไม่ถูกต้อง ทั้งที่การพัฒนาในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนไปมากพอสมควร โดยเน้นการพัฒนาเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน

และในส่วนของผู้บริหารของรัฐเอง แม้ว่าจะมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาแนวใหม่ดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ก็ยังยึดติดแบบเดิม ๆ ทั้งความเป็นระเบียบ แบบแผน เจ้ายศเจ้าอย่าง การครอบงำทางความคิด และการแสดงอำนาจรัฐ ให้เห็นอยู่บ่อย ๆ

ในแง่ของการดำเนินงาน พบว่า ผู้นำมีความสามารถในการประสานกลุ่มคนในชุมชน ได้ดีมาก กำหนดประเด็นที่ต้องการในการเปิดเวทีชาวบ้านได้ดี แต่บทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการประชุม อาจมีผู้นำบางคนที่สามารถดำเนินการได้เลย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการประชุม แต่ในผู้นำอีกหลายคน ยังไม่สามารถดำเนินการได้ในครั้งแรก คณะผู้วิจัยต้องช่วยเหลือให้การดำเนินการประชุมเป็นไปอย่างต่อเนื่องจนถึงสิ้นสุดการประชุม อาจเป็นเพราะว่า ผู้นำดังกล่าว มีความรู้ มีความคิดดีในหลาย ๆ เรื่อง แต่ไม่สามารถพูดหรือนำเสนอในสิ่งที่รู้ที่คิด ออกมาให้คนภายนอกฟังได้ทั้งหมด จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของผู้นำในส่วนนี้ให้ได้ โดยเฉพาะการพูดในที่ชุมชน การฝึกจับประเด็น เป็นต้น

ในส่วนของกลุ่มเยาวชน จากการประชุมกลุ่มย่อยของตัวแทนกลุ่ม มีความต้องการให้เยาวชนในชุมชน มีการฝึกอาชีพ มีงานทำเป็นหลักแหล่งในชุมชน พบว่า เยาวชนยังไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ดีเท่าที่ควร บางคนอยากมีอาชีพในชุมชน บางคนอยากไปทำงานต่างจังหวัด อาจจะเป็นเพราะ การเคลื่อนไหวทางสังคม มีความสำคัญต่อการเกิดความรู้สึกร่วมและกระแสสังคม ซึ่งในภาวะปัจจุบันถือว่ากระแสสังคมมีพลังต่อการเปลี่ยนแปลงสูงมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ชุมชนเดิม ๆ เกิดความเบื่อหน่าย จึงแสวงหาชุมชนใหม่ ๆ เพื่อทำให้เกิดพลังในการทำงาน ดังนั้น ประชาชนน่าจะรวมพลังสร้างสรรค์อย่างจริงจัง ปลุกจิตสำนึก ค่านิยม เยาวชนในท้องถิ่นให้รักบ้านเกิดของตัวเอง ให้คิดว่า เยาวชนมีค่า และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจริง ๆ

ผลการเปรียบเทียบทฤษฎีที่ได้รวบรวมไว้ พบว่า เป็นการรวมกับแนวคิดของนักทฤษฎี นักคิด นักเขียน หลาย ๆ ท่าน มาประมวลไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของการพัฒนาประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งมีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนหลักการและแนวทางดังกล่าวให้นำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นจริงให้ได้อย่างเร่งด่วน บนความเคลื่อนไหวที่รวดเร็วและซับซ้อนของสังคม แต่มีลำดับขั้นที่เป็นวัฏจักรของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จากเรื่องที่ชุมชนเกิดและนำไปสู่เรื่องที่ชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ หรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น โดยเน้นบทบาทของกลุ่มคนต่อการมีส่วนร่วม ตามศักยภาพของแต่ละกลุ่มคนมีอยู่ และให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นผู้กำหนดและเลือกแบบแผนในการปฏิบัติของตนเอง รวมถึงการกำหนดกระบวนการให้ได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการตั้งแต่เริ่มต้น คือการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และการวางแผนพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพลวัตของการ

พัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มในชุมชนและสังคม ไม่ใช่เกิดจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่บอกว่าเป็นตัวแทนของชุมชนและสังคมโดยรวม

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนก็ยังได้ริเริ่มการกำหนดรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยผ่านความเห็นชอบและสนับสนุนจากประชาชนทุกคนในชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในเรื่องกลไกในการจัดการปัญหา เวทีในการวิเคราะห์ปัญหา การสร้างข้อตกลง ข้อปฏิบัติร่วมกันของผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ซึ่งไม่ใช่การทำงานของผู้นำชุมชนกลุ่มเดียว

การวิจัยครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นการศึกษาแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน ภายใต้งานเฝ้าระวัง และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งก็ได้ผลสรุปที่เด่นชัดในรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน อยู่พอสมควร แต่ในแง่ของการนำไปใช้การนำไปปฏิบัติที่เป็นจริงทางสังคม ยังไม่สามารถนำไปสู่รูปธรรมการปฏิบัติได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นข้อมูล เป็นเหตุเป็นผล และทุกคนยอมรับ ในขณะที่การดำเนินงานผ่านนโยบายของรัฐสู่ประชาชนระดับตำบล หมู่บ้าน กลับได้รับการขานรับและปฏิบัติอย่างเร่งด่วน แม้ไม่มีการวางแผนมาก่อนก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยพบว่า การวิจัยเพื่อนำผลงานวิจัยไปเสนอสู่ระดับนโยบายจนถึงการปฏิบัติของหน่วยงานราชการอย่างเดียว ไม่เพียงพอ และเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลามากพอสมควร ดังนั้น การวิจัยน่าจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้นำและองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมถึงการสร้างเครือข่ายองค์กรประชาชนให้เข้มแข็ง

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากการวิจัยรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ยังมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก ที่จะนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติจริง และเหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นจริงในปัจจุบันมากที่สุด เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ ประชาชนมีระบบสุขภาพที่เป็นของประชาชน เพื่อประชาชน ดำเนินการโดยประชาชนอย่างแท้จริง

ปัญหาและแนวทางแก้ไข ที่พบจากการศึกษา

1. กลุ่มแกนนำไม่แน่ใจว่า หลังจากการดำเนินโครงการ ครบ 18 เดือนแล้ว จะไม่มีการดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

แนวทางแก้ไข

- ให้แนวทางกับชุมชนต้องรวมตัวกัน และให้นักวิจัยในพื้นที่ ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง

2. การสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านยังน้อย เนื่องจากพื้นที่ในการวิจัยอยู่ไกล

แนวทางแก้ไข

- เมื่อมีการกิจกรรมทุกครั้งสร้างความคุ้นเคย และให้นักวิจัยในพื้นที่ ซึ่งมีความคุ้นเคยกับแกนนำเป็นผู้ประสานงานและมีบทบาทในการทำกิจกรรมมากที่สุด

3. รูปแบบการดำเนินงานที่แกนนำเสนอ ยังไม่เป็นรูปธรรม

แนวทางแก้ไข

- ให้แกนนำในโครงการ นำรูปแบบไปเสนอในหมู่บ้าน เพื่อจะได้มีการปรับปรุงให้เป็นรูปธรรม และชุมชนยินดีนำมาปฏิบัติ

4. กลุ่มข้าราชการบางส่วน ยังมีส่วนร่วมน้อย

แนวทางแก้ไข

- ทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ และขอความร่วมมือในการดำเนินงาน

5. การรวมตัวของเยาวชนหมู่ 1 บ้านเลี้ยว ยังน้อย เนื่องจากไม่มีแกนนำของเยาวชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน

แนวทางแก้ไข

- จัดเวทีสำหรับเยาวชนในหมู่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเยาวชนในหมู่ที่ 5 ซึ่งมีการรวมกลุ่มเยาวชนที่เข้มแข็ง และให้ผู้นำชุมชนบางท่านให้การสนับสนุนการทำกิจกรรมของเยาวชน

6. เยาวชนไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้การรวมกลุ่มฝึกอาชีพให้ไม่ได้

แนวทางแก้ไข

- มีการให้ศูนย์ส่งเสริมอาชีพชี้แจง ข้อดีข้อเสีย ของการทำงานต่างจังหวัด และทำงานอยู่ในชุมชนเพื่อรวมกลุ่มกันฝึกอาชีพที่ตนเองชอบ

7. ศักยภาพของผู้นำชุมชนในการดำเนินการประชุม บางคนไม่สามารถดำเนินการได้

แนวทางแก้ไข

- ฝึกแกนนำให้คิดว่าเป็นเจ้าของโครงการโดยการให้นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการที่สถาบันราชภัฏ อุตรดิตถ์

8. ในการประชุมหรือจัดเวทีประชาคม เจ้าหน้าที่ของรัฐมักมีท่าทีควบคุมและสั่งการตลอดจนวิจารณ์และตำหนิผู้เข้าร่วมประชุมทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมประหม่า เลยไม่กล้าแสดงออก

แนวทางแก้ไข

- เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ฟังมากขึ้น คอยสนับสนุนคอยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

9. ระยะเวลาที่จัดประชุมตรงกับเวลาที่กลุ่มแกนนำมีภาระต้องทำ ทำให้บุคคลตามเป้าหมายไม่สามารถเข้าประชุมได้

แนวทางแก้ไข

- นัดหมายเวลาการประชุมแต่ละครั้งควรให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้กำหนดตามวัน เวลาที่ผู้เข้าร่วมประชุมสะดวก

10. ระยะทางของพื้นที่ที่วิจัยไกล ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปคลุกคลีกับชุมชนได้มากนัก

แนวทางแก้ไข

- ในการเลือกพื้นที่การทำวิจัยควรเลือกพื้นที่เหมาะสมกับการทำวิจัยแต่ละครั้ง

11. ผู้เข้าร่วมประชุมมีหลายกลุ่ม เช่นกลุ่มเยาวชนหญิงชาย บางคนยังไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ ส่วนข้อจำกัดในกลุ่มหญิงวัยทำงานบางคนมีอาชีพแม่บ้าน ไม่ได้ติดต่อกับสังคมภายนอกหมู่บ้าน ประกอบกับความรู้น้อยขาดประสบการณ์จึงไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ต่างกับกลุ่มวัยทำงานชายที่กล้าแสดงความคิดเห็น พุดจาจะฉานเชื่อมั่นในตนเองและมีประสบการณ์จากการประชุม

แนวทางแก้ไข

- ควรให้โอกาสเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านที่จัดขึ้นทุกครั้ง สำหรับกลุ่มหญิงวัยทำงานการจัดกลุ่มควรแยกกลุ่มให้ชัดเจนเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยสนับสนุน คอยกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นทุกคน และคอยให้กำลังใจในการแสดงความคิดเห็นแต่ละครั้ง และควรให้โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านสม่ำเสมอ

12. ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาร่วมกิจกรรมยังไม่ค่อยเกิดสำนึกในการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาหมู่บ้าน การคิดและการวางแผนโครงการที่จะดำเนินการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านยังเน้นกิจกรรมของโครงการที่ต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่

แนวทางแก้ไข

- เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปสนับสนุน และกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในการพึ่งพาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้เวทีประชาคม การเสวนากลุ่ม ตลอดจนกิจกรรมต่างๆที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้

1. ในการประเมินผลเชิงนโยบาย ต้องเน้นผลกระทบของปัญหาเสพติดที่จะเกิดต่อบุคคลและครอบครัว หลังจากการใช้ยาเสพติด และชุมชน เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพื่อให้เกิดความตระหนักร่วมกันและการผนึกกำลังกัน สร้างระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

2. ในการกำกับดูแลเชิงนโยบาย นอกจากจะมีโครงสร้างองค์กรรับผิดชอบโดยตรงแล้ว ต้องมีมาตรการควบคุมทางสังคมด้วย เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกผูกพันกับสถาบันครอบครัว ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของสังคม และสัมพันธ์กับชุมชนอื่น

3. การขยายผลรูปแบบ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น

4. การประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

5. การแก้ไขปัญหาคควรเป็นองค์รวมเพราะปัญหาทุกอย่างเชื่อมโยงกัน

6. การแก้ไขปัญหาคควรให้ชุมชนคิดว่าประชาชนเป็นเจ้าของโครงการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ มีดังนี้

1. ชุมชนต้องเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ให้ถึงรากเหง้า เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชน และต้องพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย

2. ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่องในช่วงแรก เพื่อให้ชุมชนเกิดความมั่นใจว่าสามารถทำเองได้ในโครงการต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงการวิจัย มีดังนี้

1. การวิจัยในเชิงลึก น่าจะเน้นกระบวนการพลวัตทางจิตวิทยา เกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาและกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. การพัฒนาศักยภาพของผู้นำและองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมถึงการสร้างเครือข่ายองค์กรประชาชนให้เข้มแข็ง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. วิทยานิพนธ์
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2-3.
- กองป้องกันยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานกฤษฎ
มนตรี. (2539). ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532 –
2539. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการและป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ :สภาเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กิติ คชัคคานนท์. (2532). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : บัดเดอร์ฟลาย.
- จิตจำนงค์ กิติศิริ. (2532). การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพฯ.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2540). การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบ
การเรียนภาควิชาการพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จิรพรรณ มุกระ. (2537). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติด. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2526). การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. (2536). คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชูลีพร วิมุกตานนท์. (2522). กลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. บรรณาธิการ. (2537). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โสภา.
- ทัศนัย พริยาสัยสันติ. (2537). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน กรม
ศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทุ่งมน จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนพรรณ ธาณี. (2540). การศึกษาชุมชน. ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น , เพ็ญพรินต์.

- ชั้นย่นันท์ ธนมติโรจน์ และคณะ. (2542). แนวโน้มการป้องกันยาเสพติดของประเทศไทย.
 รายงานการวิจัย : สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- นพพร ด้อนรับ. (2536). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูง
เฉพาะพื้นที่. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูง ไทย-
 เยอรมัน : เชียงใหม่.
- นิพัชเวช สืบแสง. (2536). การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา. ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา
 ฉบับที่ 7 (ก.ค.-ก.ย. 2536) หน้า 21-23.
- บัณฑกร อ่อนคำ และคณะ. (2539). รูปแบบการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเน้นบท
บาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐ และองค์การพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้
ไขปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษากรณีภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
 ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- ประเวศ วะสี. (2540). ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 4.
 กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรพรรณ ทรัพย์ไพบูลย์กิจ และสุศรี วงษ์เครือวัลย์. (2544). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัย ตำบลขุนทอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.
 เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2539). นิคาสตรแนวพุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท
 สหธรรมมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2541). การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย.
 กรุงเทพฯ : ธรรมสา จำกัด.
- ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. (2530). บทบาทของครอบครัวในการป้องกันยาเสพติด. สถาบันวิจัย
 พฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2530). ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการ
และผู้มีอำนาจ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิไล วิชากร. (2538). การวิเคราะห์ระบบชนบท. วารสารสุขศึกษา, 69 (18) , หน้า 19.
- วุฒิพงษ์ เหล่าจุมพล. (2532). การวิเคราะห์นโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดบนพื้นที่สูง.
 วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุดรดิตถ์. (2544). เอกสารสรุปสถานการณ์ยาเสพติด จังหวัดอุดรดิตถ์ ปี 2544. อุดรดิตถ์ : พี ออฟ เซ็ด อาร์ท.

สงวน นิตยารัมภ์พงศ์และคณะ. (2541). ผู้นำ. กรุงเทพฯ : มติชน.

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2537). ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชาวบ้าน "คู่มือและทิศทางการ พัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาชนบท. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์.

สายทิพย์ สุกดีพันธ์, บรรณาธิการ. (2534). "อุดมการณ์พัฒนากับการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย" ใน ปัญหาผู้นำกับการกำหนดนโยบายแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 92.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2525). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2537). รายงานการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยประจำปี 2537-2538. เอกสารเผยแพร่ 1-06-2538.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (2538). แนวและทิศทางการ แก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานกฤษฎีกา. (2539). วิเคราะห์ สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหายาเสพติด. กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). เอกสารประกอบการ สัมมนาคณะกรรมการวางแผนพัฒนาชนบท ทฤษฎาการธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและ กระจายความเจริญไปสู่ชนบท. 16-18 มิ.ย. 2538 โรงแรมเอเชียพญา จังหวัดชลบุรี.

อดิน รพีพัฒน์. (2536). "การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ" ใน คู่มือการวิจัย เชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. หน้า 55-60, อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อดิน รพีพัฒน์. (2531). ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณีกกระบัตร์ โครงการพัฒนา ชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิชัย พันธเสน. (2539). แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

อมรา พงศาพิชญ์. (2536). "ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ" ใน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่องานพัฒนา. หน้า 9-10, อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อรพินท์ สทโชคชัย. (2538). รายงานประกอบการประชุม เล่ม 4. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. การประชุมวิชาการประจำปี 2538 : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 9-10 ธ.ค. 38. โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีดี จอมเทียน จังหวัดชลบุรี.
- เอื้อมเคื่อน ไชยหาญ. (2542). ลักษณะเครือข่ายชุมชน เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Brownell , Baker. (1950). The Human Community : Its Philosophy and Practice for a time of Crisis. New York : Harpu & Row.
- Mark S. Homan. (1994). Promoting Community Change. Books / Cole Publishing Company Pacific Cove California, USA.
- Oxford University. (1994). Oxford Advanced Learner's Dictionary. Fourth Edition, Oxford, Oxford University press. (First Edition for Thailand).
- Werthiem , W.F. (1981). The Urgency Factor and Democracy : a theoretical contribution to UNRISD debate on participation. Geneva : UNRISD.
- WHO / UNICFF. (1978). Report to the International conference on Primary Health Care. New York : N.P. Press.

ภาคผนวก



ผู้ดูแลที่ชาวบ้านพึงใจเล่นทำป๊อปปูล่าที่เก๋ๆกันในชุมชน



ประชุมกลุ่มแกนนำ เช่น พ่อบ้าน แม่บ้าน และกลุ่มทำรายการในตำบลบ้านไร่



1. เขาร่วมชี้แจงโครงการ การป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชนให้กับผู้เข้าร่วม
การอบรมปลูกจิตสำนึก สาธารณสุขชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว
2. นำเสนอผลการประชุมกลุ่มของชุมชน
3. จัดเวทีหารูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน



จิตเวชที่ดูแลเปลี่ยนประสบการณ์ การแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา



กิจกรรมอบรมเยาวชนชนบทเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
วันที่ 31 มีนาคม - 2 เมษายน 2545